

NA

WIADOMOŚCI

kt

Narodowego Banku Polskiego

WIA DOMOŚCI

SPIS TREŚCI

JERZY ZIĘTEK	
Województwo katowickie w latach 1945—1965	177
ALOJZY GRIM	
O koordynacji działalności aparatu finansowego województwa katowickiego	179
JÓZEF SZYROCKI	
Styl pracy aparatu Narodowego Banku Polskiego w województwie katowickim	184
GERARD TOMALA	
Niektóre problemy organizowania pracy analityczno-kontrolnej przez Oddział Wojewódzki Banku Inwestycyjnego w Katowicach	187
WAWRZYNIEC MROZEK	
Rozwój wkładów oszczędnościowych w województwie katowickim i jego dalsze perspektywy	191
WALTER PACHA	
Oddziaływanie NBP na działalność gospodarczą w województwie katowickim	194
JANUSZ RUSZKOWSKI	
Kadra pracownicza w Narodowym Banku Polskim województwa katowickiego	198
TEOFIL GOŁĘBIEWSKI	
Realizacja planu kasowego regionu bielsko-bialskiego	200
EDMUND KACZMARSKI, JAN GWOZDECKI	
Udział Oddziału NBP w Rybniku w koordynowaniu rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego	205
MARCIN ZNANIECKI	
Próba analizy kształtowania się środków trwałych wybranych przedsiębiorstw przemysłowych	206
MARIAN RAJCZYK	
Mechanizacja prac bankowych w województwie katowickim	209

WIADOMOŚCI

NARODOWEGO

BANKU POLSKIEGO

MIESIĘCZNIK
Czerwiec — 1965
ROK XXI Nr 6
WARSZAWA

W majowym numerze „Wiadomości NBP” z ubiegłego roku opublikowaliśmy artykuły i opracowania omawiające problematykę pracy banków w województwie szczecińskim. Obecny numer „Wiadomości NBP” poświęcamy zagadnieniom pieniężno-kredytowym i problemom pracy banków w województwie katowickim. Jest to najbardziej uprzemysłowione województwo Polski, w którym wytwarza się przeszło 22% produkcji przemysłowej całego kraju.

Koncentracja wielkich zakładów przemysłowych, dużych ośrodków miejskich, wielka ilość zatrudnionych, stosunkowo wysoki poziom płac — wszystko to stwarza specjalne problemy w pracy banków. Z tego względu doświadczenia banków województwa katowickiego będą niewątpliwie interesujące dla czytelników „Wiadomości NBP”.

JERZY ZIĘTEK

Członek Rady Państwa
Przewodniczący PWRN
w Katowicach

Województwo katowickie w latach 1945–1965

Gdy w roku 1945, po oswobodzeniu naszej Ojczyzny przez Armię Radziecką i walczące u jej boku Odrodzone Wojsko Polskie, objęliśmy znów Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie, stanął przed nami ogrom zadań nie spotykany w tej skali nigdy przedtem w historii państwa polskiego.

Spuścizna po rządach obszarniczo-kapitalistycznych, wiekowe zacofanie, a ponadto zniszczenia wojenne i skutki rabunkowej gospodarki hitlerowskiego okupanta zaciążyły w poważnym stopniu także nad regionem śląsko-dąbrowskim.

Ale tylko dzięki temu, że historyczne dzieło odbudowy i przebudowy kraju rozpoczęła klasa robotnicza w sojuszu z chłopstwem pracującym w państwie wyzwolonym od obcego, antyludowego ustroju — zwycięsko przeprowadzona została walka o rewolucyjne przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturalne.

Przeobrażenia te znalazły swoje specyficzne odzwierciedlenie na ziemi Śląskiej i Zagłębia, gdzie tradycje ruchu rewolucyjnego były od dawna szczególnie żywe.

Moment ten pozwala nam łatwiej zrozumieć procesy rozwojowe, kształtujące losy tych ziem w ostatnim dwudziestolecu oraz ich perspektywy na przyszłość.

Powszechna jest ocena, że przemiany, jakie dokonały się w kraju, mają charakter podwójny — działania w sferze materialnej i oddziaływania na świadomość ludzką.

W warunkach tych powstały i utrwaliły się typowe stosunki międzyludzkie, zgodne z potrzebami społeczeństwa budującego socjalizm. W tym aspekcie należy oceniać również dzieje województwa katowickiego po wyzwoleniu.

Po raz pierwszy w historii tego regionu zjednoczone zostały wszystkie prastare ziemie polskie, dotychczas rozczłonkowane wbrew naturalnym związkom geopolitycznym. Poznikały na zawsze sztuczne granice z czasów zaborów i administracyjne z okresu międzywojennego, dzielące żywy organizm, ze szkodą dla najżywniejszych interesów bytowych miejscowej ludności.

W konsekwencji obszary te z ich bogactwami naturalnymi stały się pełnowartościowym, jednolitym regionem, o decydującym znaczeniu dla rozwoju gospodarki socjalistycznej w kraju.

I jakkolwiek pierwsze lata po wyzwoleniu wymagały ogromnych wysiłków w celu nadania tym ziemiom ich właściwego oblicza, młoda władza ludowa potrafiła zwycięsko pokonać wszystkie przeciwności tego okresu.

W miarę szybko postępującej stabilizacji w nowych warunkach społeczno-politycznych rosły nasze sukcesy, wzbogacał się dorobek ogólny, osiągając w tak krótkim czasie poziom przekraczający daleko nasze najśmielsze oczekiwania.

A nie jest to bynajmniej kres naszych możliwości.

Jak dalece województwo katowickie zmieniło swoje oblicze, wskazuje obecny stan jego zagospodarowania. Z obszarów ongiś pod obcym zaborem peryferyjnych, eksploatowanych ponadto przez kapitał jako baza surowcowa — dziś region ten należy do najbardziej rozwiniętych okręgów przemysłowych i ekonomicznych w Europie.

W krótkim czasie wyrosły tu nowe miasta i osiedla, rozbudowały się dawne, uzyskując duże znaczenie społeczne i gospodarcze.

Powstały nowe ośrodki przemysłowe o pełnej dynamice rozwojowej, coraz wyższym poziomie cywilizacji i kultury.

Na niewielkim obszarze, zajmującym niespełna 3% powierzchni kraju, kilkakrotnie zwiększona została podstawowa produkcja przemysłowa.

Tu koncentruje się 88% krajowego wydobycia węgla, 64% produkcji surowki, 66% produkcji stali, 21% energii elektrycznej, 24% wyrobów chemicznych, 16% wyrobów włókienniczych, 86% produkcji cynku, 76% wyrobów walcowanych, 60% produkcji koksu. W sumie województwo katowickie tworzy prawie jedną czwartą dochodu narodowego.

Ogromnym wysiłkiem nakładów i pracy, wyrażających się w wartościach prorównywalnych sumą około 200 miliardów złotych, rozbudowano i zmodernizowano poszczególne regiony gospodarcze, tworząc jeden żywo pulsujący organizm ekonomiczny.

Miarą naszego trudu jest budowa jedenastu nowych kopalń węgla i podstawowa rekonstrukcja sześciu dawnych kopalń.

Liczyby obrazujące nasze osiągnięcia można by mnożyć w nieskończoność. Wspomniane przykłady jednakże, jako szczególnie charakterystyczne, cechują całość naszych poczyną.

Zmiamiennym aspektem rozwoju województwa katowickiego jest regularność procesów przemysłowych i ekonomicznych, rozwijających się prawidłowo zgodnie z zasadami planowania socjalistycznego. W ostatecznym rezultacie nasz region stał się kuźnią budownictwa socjalistycznego, dając chlubny przykład, jak pod dalekowzrocznym kierownictwem władz partyjnych i państwowych nasza działalność służyć może celom ogólnonarodowym.

Praktyczne konsekwencje tego rozwoju są wszechstronne. Jest rzeczą zrozumiałą, że rewolucja socjalna ogarnąć musiała nie tylko dziedziny przemysłowe i ekonomiczne, lecz również naszą działalność w zakresie kultury, oświaty i nauki. Dzięki temu wiedza po raz pierwszy udostępniona została w tak szerokiej mierze masom ludowym. Pod tym kątem widzenia ocenić możemy właściwie powstanie całej sieci szkół wszelkiego typu, instytucji naukowych, a nade wszystko wyższego szkolnictwa na tym terenie. Bez tej potężnej bazy naukowej rozwój społeczny w naszym województwie musiałby ulec zahamowaniu i stagnacji.

Inteligencja wykształcona w naszych szkołach odgrywa coraz większą rolę w życiu gospodarczym i kulturalnym kraju. W związku z tym wystarczy przykładowo wspomnieć o Gliwicach,

które po wojnie stały się drugim po Warszawie największym ośrodkiem inteligencji technicznej.

Starsze pokolenie pamięta dobrze czasy, gdy polityka władz zaborczych, jak i praktyka rządów w okresie międzywojennym nie dopuściła ze względów zrozumiałych do rozwoju szkolnictwa na tym terenie. W takich warunkach klasa robotnicza i chłopska nie miała możliwości doczekania się jakiegokolwiek awansu społecznego.

Masy pracujące Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego nie godziły się jednakże nigdy z uciskiem klasowym i narodowym, buntowały się przeciwko niemu, zrywały się do strajków i czynów zbrojnych w miarę wzrastania świadomości i słuszných ambicji społecznych.

Ludność wysoko ceni swój awans kulturalny, jako zgodny z wiekowymi tradycjami kultury ludowej o nie przemijających wartościach, które przetrwały długie wieki ucisku i niewoli. Korzystanie z obecnych osiągnięć w tej dziedzinie odpowiada istotnym potrzebom społecznym. Na tym podłożu wyrosła po wyzwoleniu szeroka działalność artystyczna typowa ludowa. Wyrosły liczne nowe organizacje społeczne, pielęgnujące wartości kulturalne naszego regionu, które urosły do rangi ogólnonarodowej. Władza ludowa skutecznie wspomaga i popiera działalność mas ludowych w tej dziedzinie, a największe skupienie klasy robotniczej w kraju okazało się szczególnie chłonne i wysoko to sobie ceni.

Przemiany i przeobrażenia w minionym dwudziestolecu zmieniły nie tylko obraz naszego regionu, ale nade wszystko wywarły głęboki i trwały wpływ na świadomość jego mieszkańców.

Każde przedsięwzięcie w szerokim wachlarzu zamierzeń socjalistycznych znajdowało zawsze wśród ludności żywy oddźwięk i gorące przyjęcie. Na każdy apel partii i rządu masy ludowe reagowały z głębokim przekonaniem o słuszności tej polityki.

Miarą ich patriotyzmu, zaangażowania w sprawy naszej Ojczyzny jest socjalistyczny stosunek do pracy, jest nade wszystko ofiarność na cele publiczne w jej wspaniałej postaci czynów społecznych.

Tu w tym regionie — nazajutrz po wyzwoleniu — powstała wielka akcja społeczna na rzecz odbudowy szkół. Tu zawiązał się pierwszy Komitet Wojewódzki Niesienia Pomocy w Odbudowie Warszawy. Tu powstały liczne inne komitety społeczne dla budowy ważnych obiektów społecznych i socjalnych. Dla przykładu warto wymienić słynny pałac młodzieży w Katowicach, sanatoria dla młodzieży w Rabce i Istebnej, Śląski Park Kultury i Wypoczynku, liczne stadiony, parki ludowe, miejsca wypoczynku dla mas pracujących.

Idea budowy tysiąca szkół dla uczczenia tysiąclecia dała wspaniałe wyniki w środkach pieniężnych, przekraczając w tak krótkim czasie ponad miliard 200 milionów złotych.

Miarą przywiązania ludności do swych miast, osiedli, gromad są czyny społeczne, poświęcone coraz lepszemu zagospodarowaniu terenu,

podniesieniu jego estetyki, wyglądu, poprawieniu warunków bytowych, socjalnych, kulturalnych, zdrowotnych, jest szeroka skala czynów społecznych, których wartość w latach 1953—1964 wynosi ponad 2 miliardy 200 milionów złotych.

Dla uczczenia dwudziestolecia Polski Ludowej ludność województwa katowickiego zadeklarowała czyny społeczne o wartości około 500 milionów złotych.

Ofiarność społeczna bynajmniej nie maleje ani też nie wykazuje jakichkolwiek tendencji do osłabienia dotychczasowego tempa. Toteż zamierzenia nasze obejmują na okres najbliższych lat przedsięwzięcia równe dotychczasowym osiągnięciom.

W ten sposób masy ludowe pod ideowym i politycznym kierownictwem partii dają wspaniałe świadectwo swego patriotyzmu i przywiązania do naszej Ludowej Ojczyzny.

Naszkicowany obraz nie byłby zupełny bez omówienia innych przejawów inicjatywy społecznej, przenikającej wszystkie dziedziny życia społecznego i gospodarczego w naszym województwie.

Do historii regionu przeszła inicjatywa podjęta przez Wincentego Pstrowskiego w zakresie współzawodnictwa pracy, którym stopniowo objęto wszystkie dziedziny gospodarki narodowej. W związku z tym powstały pierwsze brygady pracy socjalistycznej, jako wyraz przywiązania klasy robotniczej do swych warsztatów pracy.

Na podstawie bogatego doświadczenia w budownictwie socjalistycznym wypracowane zostały nowe metody działania, usprawniające pracę ludzką. Metoda umiejętnego koordynowania wysiłków produkcyjnych i planowania gospodarczego znalazła właściwy wyraz w zasadzie koordynacji ogólnej.

Liczne jednostki gospodarcze, stosując tę metodę jako jedną z głównych form pracy, mogą już dziś poszczycić się poważnymi osiągnięciami.

Napawa nas głębokim zadowoleniem, że na podstawie doświadczeń województwa katowickiego II Plenum KC PZPR nasze osiągnięcia

upowszechniło w całym kraju. W ten sposób gospodarka narodowa uzyskała jednocześnie skuteczny instrument tak potrzebny i pomocny przy realizacji zamierzeń ogólnonarodowych, w związku z wykonaniem doniosłych uchwał IV Zjazdu Partii.

Jest rzeczą oczywistą, że nowe metody, które już wyszły ze stadium eksperymentalnego, wymagają dalszego doskonalenia. Powinny one pobudzać ludzi pracy do szczególnego zainteresowania.

Naturalną konsekwencją naszych poczynąń w tej dziedzinie jest zwiększenie się gospodarności i zaradności wśród szerokich kręgów społecznych. Zespolenie wysiłków wokół wielkich zadań łączy ludzi, wytworza wśród nich bliską więź wspólnego trudu, wzmacnia ich rolę jako czynnika społecznego, odpowiedzialnego za losy Ojczyzny. Jest to jeden z zasadniczych czynników oddziałujących na świadomość mas ludowych, jako współgospodarzy kraju. Po tej linii rozwijają się wszystkie nasze zamierzenia.

Widzimy przy tym, jak człowiek pracy staje się jednocześnie ofiarnym działaczem w sprawach naszej socjalistycznej Ojczyzny. Jego postawa wyraża się w konkretnym działaniu zgodnie z rytmem rozwoju społeczności socjalistycznej.

Najtrafniej chyba dał temu wyraz Władysław Gomułka, mówiąc, że „patriotyzm socjalistyczny nie w słowach znajduje wyraz, lecz przede wszystkim w wytrwałej, wydajnej pracy dla dobra kraju”.

Wśród trudu i gorączkowej pracy dnia codziennego sami nie zawsze dostrzegamy i doceniamy rzeczywiste rozmiary i doniosłość naszego dorobku po wyzwoleniu. Życie bowiem wymaga od nas coraz większych wysiłków. Skala potrzeb społecznych rośnie z dnia na dzień w tempie przyspieszonym. Taka jest wymowa czasów obecnych.

W oparciu o dotychczasowy historyczny już dorobek we wszystkich dziedzinach masom pracującym w naszym województwie i w całej Ojczyźnie będzie się żyło nie tylko lepiej, ale ponadto na coraz wyższym poziomie kulturalnym i cywilizacyjnym.

ALOJZY GRIM

Wydział Finansowy PWRN
w Katowicach

O koordynacji działalności aparatu finansowego województwa katowickiego

Zadania wydziałów finansowych prezydiów rad narodowych nie ograniczają się tylko do czuwania nad realizacją dochodów i wydatków budżetów terenowych oraz dochodów budżetu centralnego. Zadania te są znacznie szersze i głębsze i mają na celu nie tylko zabezpieczenie pełnej realizacji dochodów budżetowych, lecz również oddziaływanie na usprawnienie gospodarki przedsiębiorstw uspołecznionych oraz jednostek budżetowych i spowodowanie w ten sposób lepszego zaspokojenia potrzeb społecznych.

Podobne cele przyświecają również aparatowi bankowemu, jednak środki oddziaływania na gospodarkę

narodową wydziałów finansowych i aparatu bankowego są różne. Podczas gdy głównym instrumentem aparatu bankowego dla właściwego oddziaływania na gospodarkę jest system finansowania i kredytowania zadań eksploatacyjnych i inwestycyjnych, przewidujący między innymi możliwość stosowania różnych sankcji, jak odmowa czy też zmniejszenie kredytu, podwyższenie oprocentowania itp., to podstawowym źródłem oddziaływania wydziałów finansowych na gospodarkę jest kameralna i źródłowa kontrola oraz zarządzenia pokontrolne, opracowane na podstawie jej wyników.

Stały rozwój gospodarki narodowej oraz zwiększenie się zadań i uprawnień rad narodowych powodowały powstawanie poważnych i nieraz bardzo skomplikowanych problemów gospodarczych lub finansowych, których rozwiązanie wymagało wspólnego działania obu aparatów: finansowego i bankowego.

Również bieżące, systematyczne oddziaływanie obu aparatów na gospodarkę narodową środkami stojącymi do ich dyspozycji wymagało dla zwiększenia skuteczności tego oddziaływania wspólnego uzgodnienia ich działania.

W początkowym okresie rozwoju gospodarki narodowej postulat tego nie odczuwało się tak wyraźnie z uwagi na to, że działalność aparatu finansowego w tym czasie ograniczała się do zabezpieczenia realizacji dochodów budżetowych, a współpraca ze strony aparatu bankowego w tym zakresie — do kasowej obsługi budżetu państwa.

W miarę jednak rozwoju gospodarki narodowej oraz zwiększenia się zadań i uprawnień aparatu finansowego rad narodowych i aparatu bankowego oraz współpracy tych organów w zakresie planu kasowego postulat ten występował coraz ostrzej i wskazywał na konieczność powołania jakiegoś organu koordynującego działalność obu aparatów.

Pewne funkcje koordynujące działalność obu aparatów spełniały — Komitet Doradczy przy Oddziale Wojewódzkim NBP w Katowicach oraz komisje do spraw planu kasowego lub komitety doradcze, powołane przy oddziałach operacyjnych NBP (komitety doradcze powołano tylko przy dwóch oddziałach operacyjnych), w skład których, obok dyrektorów zainteresowanych banków, wchodzili przedstawiciele organizacji gospodarczych i prezydiów rad narodowych, a między nimi również kierownicy wydziałów finansowych prezydiów rad narodowych. Komitety te rozpatrywały sprawy z zakresu działalności pieniężno-kredytowej i planu kasowego, a komisje do spraw planu kasowego — przebieg i sposoby wykonywania planu kasowego oraz środki, jakie należało podjąć dla realizacji tego planu.

Z zagadnieniem planu kasowego wiązała się sprawa bilansów pieniężnych dochodów i wydatków ludności, opracowywanych przez wojewódzką komisję planowania gospodarczego, przy ścisłej współpracy z wojewódzkim oddziałem NBP i wojewódzkim wydziałem finansowym. Współpraca oddziałów NBP w tym zakresie z wydziałami finansowymi, mająca na celu ustalenie i uzgodnienie wielkości dochodów i wydatków, bezpośrednio związanych z systemem finansowym państwa (kredytów, podatków, opłat, odszkodowań PZU, świadczeń społecznych), była koordynowana na szczeblu zainteresowanych komitetów doradczych lub komisji do spraw planu kasowego.

Działalność koordynacyjna tych organów była jednak ograniczona do zagadnień polityki pieniężno-kredytowej oraz równowagi obrotu pieniężnego i towarowego. Nadal brak było organu dla koordynacji pozostałych zadań obu aparatów, zwłaszcza dla koordynacji wspólnego oddziaływania na gospodarkę przedsiębiorstw społecznych.

Potrzeba powstania takiego organu zarysowała się mocno, zwłaszcza w związku z uchwałami XII Plenum KC PZPR, zawierającymi wytyczne w sprawie rozwoju gospodarczego PRL w latach 1959 — 1965. Wytyczne te wymagały przedyskutowania przez samorządy robotnicze przedsiębiorstw ich planów rozwojowych na te lata, w celu ujawnienia istniejących jeszcze rezerw w produkcji i w wydajności pracy, w rezerwach itp. i uwzględnienia ich w planie pięcioletnim. Uchwałą aktywu partyjnego i zawodowego Ministerstwa Finansów i central bankowych z dnia 21 listopada 1958 roku postanowiono włączyć aparat finansowy rad narodowych i aparat bankowy do powyższej dyskusji, powołując równocześnie dla koordynacji współpracy obu tych aparatów w tym zakresie — **wojewódzkie zespoły koordynacyjne**.

W skład osobowy tych zespołów weszli — kierownicy wydziałów finansowych prezydiów WRN, dyrektorzy wojewódzkich oddziałów banków i wojewódzcy inspektorzy kontroli finansowej.

Właściwą jednak podstawę prawną działania tych zespołów w nieco szerszym składzie osobowym ure-

gulowało dopiero zarządzenie Nr 53/59 ministra finansów z dnia 16 kwietnia 1959 roku w sprawie powołania **terenowych zespołów koordynacyjnych**. Zarządzenie to zawierało postanowienia dotyczące organizacji zespołów koordynacyjnych, jak i zakresu ich działania. Zgodnie z tym zarządzeniem powołano przy Wydziale Finansowym Prezydium WRN w Katowicach — **Wojewódzki Zespół Koordynacyjny** w składującym składzie: kierownik wydziału finansowego PWRN w charakterze przewodniczącego zespołu oraz dyrektorzy oddziałów wojewódzkich NBP, BI, BR, PKO i PZU, wojewódzki inspektor IKR przy prezydium WRN oraz dyrektor oddziału wojewódzkiego związku spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych — w charakterze stałych członków zespołu. Do powyższego składu dookooptowano nadto dwu dalszych członków: prezesa okręgowej komisji arbitrażowej i zastępcę dyrektora oddziału wojewódzkiego NBP — członka komisji finansów, budżetu i planu. Ponadto w miarę potrzeby zapraszano na posiedzenia zespołu przewodniczącego zarządu okręgowego związku zawodowego pracowników państwowych i społecznych, przewodniczącego wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego i sekretarza wojewódzkiego zespołu do spraw rewizji inwestycji przy prezydium WRN.

Zakres działania wojewódzkich zespołów koordynacyjnych, ustalony zarządzeniem Nr 53/59 ministra finansów, obejmował następujące zagadnienia:

- wymiary informacji dotyczących kierunków podstawowej działalności aparatu finansowego, opartej na wytycznych władz centralnych,
- omawianie środków, mających na celu zabezpieczenie wykonania zadań aparatu finansowego w zakresie rozwoju i realizacji idei oszczędzania, jak również w zakresie postulatów i wniosków kierowanych przez aparat finansowy do przedsiębiorstw, zjednoczeń i prezydiów rad narodowych,
- pogłębianie i rozszerzanie stałej współpracy aparatu finansowego z samorządem robotniczym, prezydiami, komisjami rad narodowych oraz z organizacjami i instancjami partyjnymi i związków zawodowych,
- uzgadnianie wspólnego działania jednostek organizacyjnych aparatu finansowego w sprawach związanych z realizacją zadań tych jednostek w zakresie:
 - analiz ekonomicznych,
 - lustracji i kontroli prowadzonych przez banki, wydziały finansowe i inspektoraty kontrolno-rewizyjne,
 - weryfikacji i zatwierdzania bilansów przedsiębiorstw itp.,
 - omawiania zasad współdziałania i określania środków zabezpieczających prawidłową realizację planu kasowego i kredytowego przez aparat finansowy.

Niezależnie od powyższego, ramowego zakresu działania, wyznaczonego zarządzeniem Nr 53/59 ministra finansów — wojewódzki zespół koordynacyjny ustalił, po przeprowadzeniu odpowiednich konsultacji ze wszystkimi członkami zespołu, szczegółową problematykę spraw, które powinny być przedmiotem narad i konsultacji zespołu i których rozwiązanie mogło wymagać uzgodnionego działania całego aparatu finansowego.

Ponieważ dla pełnej realizacji zadań stojących do wykonania przed aparatem finansowym niezbędna była współpraca wszystkich ogniw tego aparatu, nie tylko na szczeblu wojewódzkim, ale również na szczeblu powiatowym, powołano we wrześniu 1959 roku przy piętnastu wydziałach finansowych na szczeblu powiatowym — **powiatowe zespoły koordynacyjne**, obejmujące swym zasięgiem cały okręg województwa katowickiego. Skład osobowy powiatowych zespołów koordynacyjnych podobny był do składu osobowego wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego, z tym że weszli do niego przedstawiciele powiatowego aparatu finansowego i bankowego. Zarządzenie Nr 53/59 ministra finansów uzależniło częstotliwość narad wojewódzkich i powiatowych zespołów koordynacyjnych od potrzeb, zastrzegając jednak, że powinny one odbywać się przynajmniej raz na kwartał. Faktycznie częstotliwość i tematykę narad wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego dyktowały potrzeby wyłaniające

się z bieżącej realizacji zadań finansowych i gospodarczych, które wymagały uzgodnionego działania.

Weszło w zwyczaj, zwłaszcza w początkowym okresie działalności wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego, omawianie przez przedstawiciela oddziału wojewódzkiego jednego z banków — przeważnie NBP — aktualnej sytuacji finansowo-gospodarczej województwa, z podaniem kształtowania się wielkości produkcji, sprzedaży, kosztów, akumulacji, bilansu pieniężnych dochodów i wydatków ludności, wpłat oszczędnościowych, zapasów materiałowych i innych operacji gospodarczych i finansowych. Wymiana uwag i spostrzeżeń członków zespołu na tle przedstawionej sytuacji finansowo-gospodarczej województwa przybierała nieraz formy konkretnych wniosków, które po przyjęciu ich przez wojewódzki zespół, stawały się dyrektywami wykonawczymi dla wszystkich lub niektórych członków zespołu.

Wojewódzki zespół koordynacyjny poświęcał dużo uwagi zagadnieniu przestępczości gospodarczej i podatkowej w województwie katowickim. Uwagi i spostrzeżenia na ten temat przedstawiał zazwyczaj wojewódzki inspektorat kontroli finansowej, który obrazując stan przestępczości na tych odcinkach i przyczyny umożliwiające powstawanie ich, wskazywał na środki, jakie podejmowane są dla zwalczania tej przestępczości oraz występował z wnioskami o podjęcie nowych, odpowiednich kroków — zmierzających do jej zahamowania.

Zagadnienia wzrostu zapasów materiałowych w przedsiębiorstwach, zaopatrzenia rynku w masę towarową, wzrostu zapasów towarów niechodliwych w obrocie handlowym — były przedmiotem rozważań, wymiany spostrzeżeń i wniosków niejednej narady wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego.

Przedmiotem rozważań wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego był również problem przekraczania przez przedsiębiorstwa limitów funduszu płac i kształtowania się wskaźników wydajności pracy w powiązaniu ze wskaźnikami wzrostu średnich płac. W wyniku uchwały podjętej przez zespół w dniu 22 marca 1960 roku zorganizowano i przeprowadzono przez przedstawicieli wydziałów finansowych rad narodowych oraz NBP wspólne kontrole funduszu płac w kilkunastu przedsiębiorstwach działających w województwie katowickim. Pozytywne wyniki tych kontroli wskazywały na możliwość i celowość prowadzenia wspólnych kontroli w ramach zagadnień interesujących oba piony finansowe i stały się zaczątkiem poważniejszej współpracy wydziałów finansowych z aparatem bankowym, jak i z innymi organami kontroli.

Wojewódzki wydział finansowy, mając na celu zwiększenie efektywności kontroli przedsiębiorstw uspołecznionych w drodze wzajemnej wymiany doświadczeń i zapoznania się z zasadami i metodami kontroli, stosowanymi przez różne organa kontroli, zorganizował zespół kontrolny złożony z rewidentów wojewódzkiego wydziału finansowego i inspektoratu kontrolno-rewizyjnego. Zespół ten przeprowadził — w latach 1963 i 1964 — kontrole w kilku przedsiębiorstwach państwowych naszego województwa, osiągając dobre wyniki.

Mimo różnych trudności, jakie nasuwały się przy organizacji wspólnych kontroli, okazały się one słusznym posunięciem, czego najlepszym dowodem było wprowadzenie w roku 1964 przez Ministerstwo Finansów tak zwanych **kontroli koordynowanych**, to jest kontroli prowadzonych w wybranych branżach przemysłu przez zespoły kontrolne, złożone z przedstawicieli wszystkich lub niektórych organów kontroli i nadzoru, podporządkowanych Ministerstwu Finansów (wydziały finansowe PRN, banki, IKR). Kontrole te są jednak niezwykle pracochłonne, a nado w toku ich organizacji, przebiegu i sfinalizowania wylania się wiele trudności i niedomagań, które wymagają podjęcia odpowiednich kroków dla ich usunięcia i usprawnienia tych kontroli.

Kontrole te muszą być poprzedzone opracowaniem „wytycznych branżowych”, które uwzględniają specyficzne wymogi w odniesieniu do kontrolowanych branż. Tego rodzaju wytyczne branżowe opracowano już dla pięciu branż przemysłu, podczas gdy na przy-

kład w roku 1964 skontrolowano w skali państwowej dziewięć branż.

Liczne nadużycia powstające w kontaktach gospodarki nie uspołecznionej z gospodarką uspołecznioną, niezawładanie wydziałów finansowych o zawartych umowach na dostawy, roboty i usługi przed dokonaniem wypłat, były również tematem posiedzeń wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego, który spowodował wydanie przez zainteresowanych członków zespołu odpowiednich zarządzeń podległym organom, mających na celu zaostreżenie kontroli przestrzegania przepisów ustawy o dostawach, robotach i usługach ze strony gospodarki nie uspołecznionej na rzecz państwowych jednostek organizacyjnych.

W związku z niedostatecznym swego czasu rozwojem oszczędności ludności w województwie katowickim w stosunku do innych województw, wojewódzki zespół na wielu swych posiedzeniach rozważał środki, jakie należałoby podjąć dla zwiększenia zainteresowania ludności województwa ideą oszczędzania. Wielu pociągnąć koordynacyjnych wymagała zwłaszcza coroczna organizacja „Miesiąca Upowszechniania Oszczędności”. Dla zabezpieczenia należytego przeprowadzenia tej akcji niezbędne było uzgodnienie współdziałania wszystkich organów aparatu finansowego i koordynowanie go przez wojewódzki zespół.

Na podstawie odpowiednich informacji, składanych przez oddział wojewódzki PKO, jak i Związek Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych — wojewódzki zespół organizował współpracę całego aparatu finansowego w tym zakresie, powodował wciągnięcie do tej akcji — przez wydanie odpowiednich zarządzeń — powiatowych zespołów koordynacyjnych.

W wyniku podjętych kroków zastosowano odpowiednie środki propagandy upowszechnienia oszczędności w zakładach pracy, wśród ludności wiejskiej i dziatwy szkolnej, wpłat kwot z funduszu zakładowego przedsiębiorstw na książeczki oszczędnościowe, zwracano uwagę na konieczność przestrzegania zasad udzielania pomocy z zakładowego funduszu mieszkaniowego członków załóg przedsiębiorstw na cele budownictwa mieszkaniowego, z uzależnieniem od gromadzenia własnych wkładów na książeczkach PKO i podejmowano wiele innych kroków zabezpieczających powodzenie tej akcji.

Szczególnego jednak wysiłku i dużego wkładu pracy koordynacyjnej wojewódzkiego zespołu wymagało zorganizowanie włączenia się aparatu bankowego i wydziałów finansowych rad narodowych do — zarządzonej uchwałą Nr 216/60 RM z dnia 30 marca 1963 roku — powszechnej rewizji założeń i dokumentacji projektowo-kosztorysowej inwestycji planu pięcioletniego na lata 1961 — 1965.

Zarządzeniem ministra finansów Nr 144/60 z dnia 16 lipca 1960 roku został bowiem nałożony na wydział finansowy PWRN oraz na banki obowiązek aktywnego udziału w pracach zespołów powołanych dla rewizji inwestycji lub nadzorujących przebieg realizacji tej rewizji.

Wojewódzki zespół koordynacyjny przystąpił bezwzględnie — w ramach akcji rewizji inwestycji — do organizowania współpracy zainteresowanych banków i wydziałów finansowych.

Dla uaktywnienia i usprawnienia prac wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego w tym zakresie powołano „podzespół do spraw rewizji inwestycji”, złożony z dyrektora oddziału wojewódzkiego BI, jako przewodniczącego, oraz z kierownika wojewódzkiego wydziału finansowego i dyrektorów oddziałów wojewódzkich NBP i BR w charakterze członków podzespołu.

Na zwołanych naradach (podzespołu) przedyskutowano i przeanalizowano podstawowe zasady współdziałania aparatu finansowego w powszechnej rewizji założeń i dokumentacji projektowo-kosztorysowej inwestycji planu pięcioletniego, a w szczególności:

— uzgodniono udział przedstawicieli poszczególnych banków w pracach zespołów przeprowadzających rewizję oraz wymianę informacji, które mogły być wykorzystane przy ocenie poszczególnych inwestycji,

— ustalono opracowanie przez Bank Inwestycyjny odpowiedniego referatu wprowadzającego na naradę aktywu społecznego województwa katowickiego i spowodowano zwołanie takiej narady przez przewodni-

czącego okręgu związku zawodowego pracowników państwowych i społecznych,

— przeanalizowano i przedyskutowano niedociągnięcia organizacyjne współpracy poszczególnych pionów aparatu finansowego, zajmujących się rewizją, oraz w pracy zespołów roboczych, przeprowadzających rewizję inwestycji,

— spowodowano wydanie przez wojewódzki zespół koordynacyjny i przez zainteresowanych członków zespołu odpowiednich zarządzeń dla podległych jednostek organizacyjnych, regulujących zasady i nadających kierunek metodom włączania się tych organów do prac związanych z rewizją inwestycji.

Po zakończeniu pierwszego i drugiego etapu rewizji inwestycji dokonano — na podstawie informacji złożonych przez zainteresowane oddziały wojewódzkie banków — podsumowania wyników rewizji z wyszczególnieniem tak dodatnich, jak i ujemnych stron rewizji. Zwrócono szczególną uwagę na realność deklarowanych oszczędności w nakładach inwestycyjnych, które w niektórych przypadkach były fikcyjne, na przykład polegały na przerzuceniu nakładów z okresu pierwszego lub drugiego roku planu pięcioletniego na następne lata.

Z chwilą zakończenia podstawowych prac w zakresie rewizji inwestycji wojewódzki zespół bynajmniej nie przestał interesować się wynikami rewizji, lecz podjął postanowienia dalszego czuwania nad realizacją efektów, to jest nad wprowadzeniem do założeń inwestycyjnych oraz do dokumentacji projektowo-kosztorysowej zadeklarowanych zmian w inwestycjach i odprowadzeniem do budżetu zadeklarowanych oszczędności w realizacji prowadzonych inwestycji (posiedzenie WZK w dniu 10 października 1962 roku).

Konstruktywna praca wojewódzkiego zespołu, który koordynował współpracę wszystkich zainteresowanych ogniw aparatu finansowego i który nawiązał również odpowiedni kontakt z innymi organami — powołanymi do prowadzenia lub nadzorowania akcji rewizji — przyczyniła się niewątpliwie do uniknięcia lub też usunięcia wielu niedociągnięć w pracy tak własnych organów, jak i zespołów rewizyjnych, przeprowadzających bezpośrednio rewizje oraz doprowadziła do urealnienia wielu wniosków rewizyjnych.

Wojewódzki zespół koordynacyjny — dzięki informacjom i materiałom składanym przez zainteresowanych członków zespołu — był w stanie składać odpowiednie informacje z przebiegu i wyników rewizji wojewódzkiemu zespołowi do spraw rewizji przy prezydium wojewódzkiej rady narodowej oraz komisji koordynacyjnej Ministerstwa Finansów.

Szczególnie przychylnie przyjęta została informacja przedstawiciela wojewódzkiego zespołu, złożona Komisji Koordynacyjnej przy Ministerstwie Finansów w październiku 1960 roku, w której przedstawiono stan prac wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego w zakresie rewizji, zasady współpracy wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego z innymi organami nadzorującymi prace rewizyjne oraz aktualny przebieg i efekty rewizji.

Wojewódzki zespół koordynacyjny dużo uwagi i zainteresowania poświęcał sprawie pogłębienia współpracy aparatu bankowego z prezydiami rad narodowych i ich organami, jako podstawowego warunku wzmoczonego oddziaływania na gospodarkę narodową. Jednym z ważnych kroków w tym kierunku było opracowanie — uzgodnione z wojewódzkim zespołem — informacji o zadaniach aparatu finansowego rad narodowych województwa katowickiego w zakresie nadzoru nad jednostkami gospodarki społecznej.

W informacji tej naświetlono podstawowe zasady systemów finansowych, obowiązujących przedsiębiorstwa społeczne oraz zasady i metody oddziaływania na gospodarkę tych przedsiębiorstw, stosowane przez aparat finansowy prezydium rad narodowych. Ponadto wskazano na wagę współpracy aparatu bankowego z wydziałami finansowymi prezydium rad narodowych w zakresie oddziaływania na gospodarkę społeczną oraz na konieczność poszerzenia funkcji koordynacyjnych rad narodowych w odniesieniu do tej gospodarki. Informacja ta została omówiona i prze-

dyskutowana na naradzie przewodniczących prezydium rad narodowych na szczeblu powiatowym i ich zastępców, zwołanej przez przewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, odbytej w listopadzie 1962 roku przy udziale ministra finansów J. Albrechta i podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów J. Trendoty.

Był to pierwszy krok długookresowego planu zapoznawania prezydium rad narodowych z podstawowymi zasadami problematyki finansowej i gospodarczej, obowiązującej gospodarkę społeczną, jako niezbędnego warunku dalszego zwiększenia i wzmocnienia funkcji nadzorczych i koordynacyjnych rad narodowych w odniesieniu do tej gospodarki.

Następnym krokiem, który bez wątpienia przyczynił się do poważnego pogłębienia współpracy aparatu bankowego z prezydiami rad narodowych i ich organami w zakresie oddziaływania na gospodarkę narodową, było opracowanie — z inicjatywy wojewódzkiego zespołu — przez zainteresowane oddziały wojewódzkie banków, wspólnie z wojewódzkim wydziałem finansowym, informacji z realizacji zadań aparatu bankowego i wydziałów finansowych prezydium rad narodowych w zakresie nadzoru nad gospodarką społeczną. W oparciu o powyższą informację prezydium wojewódzkiej rady narodowej podjęło w dniu 18 listopada 1963 roku uchwałę Nr 30/475, w której nakreśliło wytyczne i kierunki pogłębienia współpracy aparatu bankowego i prezydium rad narodowych, zmierzające do wzmoczonego oddziaływania tych organów na gospodarkę narodową.

Realizując powyższe wytyczne, wszystkie prezydium rad narodowych szczebla powiatowego województwa katowickiego podjęły odpowiednie uchwały, regulujące zasady współpracy aparatu bankowego z prezydiami rad narodowych. Uchwały te podjęte zostały po zapoznaniu się i przeanalizowaniu przez prezydium rad narodowych — przy udziale aktywów kierowniczego szczebla wojewódzkiego — informacji naświetlających zadania aparatu bankowego oraz zasady współpracy tego aparatu z prezydiami rad narodowych i ich organami. Był to następny krok na drodze poszerzenia i pogłębienia funkcji nadzorczych i koordynacyjnych prezydium rad narodowych w odniesieniu do gospodarki społecznej.

Działalność koordynacyjna wojewódzkiego zespołu obejmowała ponadto wiele innych problemów i zagadnień dotyczących gospodarki województwa katowickiego lub niektórych branż przemysłu, handlu, rolnictwa, na przykład nieprzekazywania pełnych kwot przeznaczonych z funduszu zakładowego, przedsiębiorstw na cele mieszkaniowe — na ZFM, niedostatecznego zaopatrzenia wsi w nawozy sztuczne, celowości utrzymania bezosobowego funduszu plac, finansowania inwestycji zdecentralizowanych i wielu innych.

Jeśli chodzi o powiatowe zespoły koordynacyjne, to z natury rzeczy ograniczały one swą działalność do zagadnień i problemów lokalnych a wymagających jednak wspólnego — uzgodnionego działania wszystkich lub niektórych pionów aparatu finansowego szczebla powiatowego.

Zagadnienia te i problemy w wielu przypadkach nie odbiegały od zagadnień, które były przedmiotem rozważań, dyskusji i postanowień wojewódzkiego zespołu koordynacyjnego, a to z uwagi na to, że niektóre zagadnienia, które wymagały dalszego opracowania na szczeblu powiatowym, przekazywane były przez zespół wojewódzki lub przez poszczególne organy aparatu finansowego szczebla wojewódzkiego powiatowym zespołom koordynacji.

Należy tu przede wszystkim wymienić takie zagadnienia jak: problem upowszechnienia oszczędności wśród ludności naszego województwa, a zwłaszcza organizacja „Miesiąca Oszczędności”. Do prac przygotowawczych i organizacyjnych na tym odcinku włączane były wszystkie organa aparatu finansowego na szczeblu powiatowym, których działalność w tym zakresie koordynowana była przez powiatowe zespoły koordynacyjne.

Niektóre powiatowe zespoły koordynacyjne mogą wykazać się dużymi osiągnięciami na tym odcinku.

Na przykład z inicjatywy powiatowego zespołu koordynacyjnego w Cieszyńsku powołany został komitet upowszechniania oszczędności, dzięki staraniom którego zorganizowano działalność 82 szkolnych kas oszczędnościowych, zwiększono znacznie ilość książeczek oszczędnościowych (do 448 na 1000 mieszkańców) i wysokość wkładów oszczędnościowych (do 1134 zł na jednego mieszkańca), a nadto w latach 1963–1964 doprowadzono do wypłacania za pośrednictwem PKO wysokiego odsetka funduszy zakładowych i nadwyżek bilansowych.

Zagadnienie włączenia się aparatu finansowego do powszechnej rewizji założeń i dokumentacji projektowo-kosztorysowej planu pięcioletniego, a zwłaszcza właściwa organizacja udziału przedstawicieli aparatu finansowego w pracach zespołów przeprowadzających rewizję, udzielania im odpowiednich instrukcji, czuwania nad przebiegiem rewizji — były głównym tematem działalności koordynacyjnej powiatowych zespołów koordynacyjnych w latach 1960–1962.

Różne nieprawidłowości wyłaniające się w toku rewizji bądź w organizacji zespołów rewizyjnych, bądź w pracy tych zespołów (fikcyjne oszczędności, szukanie oszczędności prawie wyłącznie przez skreślanie niektórych projektowanych inwestycji, a nie w drodze lepszego wykorzystania mocy produkcyjnych, zwiększenia wydajności pracy itp.) wymagały częstych konsultacji przedstawicieli poszczególnych ogniw aparatu finansowego i uzgodnienia stanowisk, które następowało w ramach powiatowych zespołów koordynacyjnych.

Powiatowe zespoły koordynacyjne województwa katowickiego rozwijały działalność związaną z wieloma innymi problemami i zagadnieniami, które wymagały współpracy poszczególnych organów aparatu finansowego. Przedmiotem ich narad, dyskusji oraz postanowień były zagadnienia:

- dyscypliny funduszu plac przedsiębiorstw różnych branż,
- opiniowania rocznych planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw,
- przebiegu realizacji budżetów terenowych,
- współpracy aparatu bankowego z organami finansowymi rad narodowych w zakresie udziału w komisjach weryfikacyjnych, naradach bilansowych oraz naradach samorządu robotniczego przedsiębiorstw,
- likwidacji zaległości podatkowych,
- likwidacji zapasów materiałów zbędnych i nadmiernych w przedsiębiorstwach,
- wspólnego analizowania działalności finansowo-gospodarczej nadzorowanych przedsiębiorstw,
- przebiegu realizacji kwartalnych planów inkasa składek ubezpieczeniowych,
- masowych szkód na terenach wiejskich, spowodowanych klęskami żywiołowymi (powodzie, pożary), przebiegu likwidacji tych szkód oraz wysokości wypłaconych z tego tytułu odszkodowań,
- wykonania planu kasowego,
- obrotu bezgotówkowego rolnictwa,
- przygotowania przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej do wykonania zadań inwestycyjnych,
- udzielenia pomocy dla gospodarki ekonomicznie zaniedbanej,
- rozwoju usług dla ludności,

— windykacji pożyczek zaciągniętych w spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych,

— pogłębienia współpracy aparatu bankowego z prezydiami rad narodowych szczebla powiatowego w zakresie nadzoru nad jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Trudno wyliczyć wszystkie zagadnienia, jakie były przedmiotem zainteresowań i dyskusji zespołów koordynacyjnych pionu finansowego. Należy jednak podkreślić, że niezależnie od problematyki, jaka była przedmiotem działalności tych zespołów — sama wymiana zdań, spostrzeżeń i doświadczeń, odnoszących się do różnych zagadnień finansowych i gospodarczych, przyczyniła się do lepszego poznania tych zagadnień i właściwego ustosunkowania się do nich aparatu finansowego.

Stoimy u progu nowego planu pięcioletniego na lata 1966–1970, nakładającego poważne zadania produkcyjne i inwestycyjne na gospodarkę narodową. Realizacja tych zadań wymagać będzie ogólnej mobilizacji sił społecznych i wzmoczonego wysiłku wszystkich organów gospodarczego, administracyjnego i finansowego aparatu państwa.

Szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej będzie miała prawidłowa i pełna realizacja pięcioletniego planu naszego województwa, koncentrującego na swym terenie bardzo poważny potencjał gospodarczy. Na organach aparatu finansowego województwa ciąży zatem zwiększone obowiązki, wymagające skoordynowanego działania. Stąd generalny postulat dalszego pogłębienia współpracy aparatu bankowego i finansowego i wzmocnienia skutecznego, planowego oddziaływania na gospodarkę narodową.

Wytoczne i kierunki naszych skoordynowanych poczynań określa uchwała IX wojewódzkiej konferencji partyjnej, zawierająca terenowy program realizacji Uchwał IV Zjazdu i II Plenum KC PZPR. Wytoczne te będą konsekwentnie realizowane przez aparat finansowy województwa. Przed aparatem finansowym naszego województwa stoją między innymi poważne zadania:

- dalsze zacieśnienie współpracy aparatu bankowego z prezydiami rad narodowych w zakresie oddziaływania na gospodarkę uspołecznioną, w drodze zorganizowania w czwartym kwartale 1965 roku, przy udziale przedstawicieli władz centralnych, narady wojewódzkiej przewodniczących prezydów rad narodowych z dyrektorami oddziałów NBP, BI, BR oraz z inspektoratami kontrolno-rewizyjnymi. Będzie to dalszy krok na drodze zapoznania prezydów rad narodowych z problematyką finansową i gospodarczą przedsiębiorstw uspołecznionych,
- dalsze pogłębianie i usprawnianie metod kontroli źródłowych jednostek gospodarki uspołecznionej, zwłaszcza kontroli koordynowanych,
- rozważenie możliwości nadania właściwego kierunku studiom na wyższych uczelniach ekonomicznych pod kątem potrzeb służb finansowych i podjęcie odpowiednich kroków dla realizacji tych zamierzeń,
- prowadzenie dalszych prac analityczno-badawczych w zakresie prawidłowości działania niektórych obowiązujących systemów finansowych i podatkowych.

JÓZEF SZYROCKI

Styl pracy aparatu Narodowego Banku Polskiego w województwie katowickim

Trzyszczeblowa organizacja aparatu Narodowego Banku Polskiego sprawia, że na każdym z tych trzech szczebli (centrala, oddziały wojewódzkie, oddziały operacyjne) obowiązuje odpowiedni styl pracy, sprzyjający w sumie pełnemu wykonywaniu funkcji banku emisyjnego. Intencją niniejszego artykułu jest przedstawienie stylu pracy oddziału wojewódzkiego i oddziałów operacyjnych województwa **katowickiego** przede wszystkim w tym zakresie, w którym te dwa szczeble ściśle ze sobą współpracują dla realizacji zadań wojewódzkiego okręgu bankowego.

Kierunek polityki pieniężno-kredytowej państwa ludowego wypływa z aktualnej sytuacji gospodarczej oraz z założonych przez władze gospodarcze zamierzeń. Szczegółowe wytyczne tej polityki, uwzględniające zadania poszczególnych jednostek organizacyjnych banku, są przedmiotem decyzji Zarządu Narodowego Banku Polskiego. Zadaniem oddziałów wojewódzkich i oddziałów operacyjnych jest realizować omawiane wytyczne, w zgodności z przyświecającymi im intencjami.

Można sobie w tych warunkach zadać pytanie, czy można w ogóle mówić o odrębnym stylu pracy jednostek organizacyjnych Narodowego Banku Polskiego w skali województwa? Na pytanie to odpowiadamy twierdząco; można mówić nie tyle o odrębnym stylu pracy, ile o jego specyfice. Można mówić o odmiennych metodach, prowadzących do osiągnięcia założeń polityki pieniężno-kredytowej, chociaż sama polityka jest jedna. Decyduje tu w szczególności:

- konieczność uwzględnienia odmiennej struktury gospodarczej poszczególnych województw;
- specyfika metod kierowania działalnością społeczno-gospodarczą województwa ze strony powołanych do tego czynników państwowych;
- oraz środki, jakimi dysponuje aparat wojewódzki banku emisyjnego.

Struktura gospodarcza województwa wywiera decydujący wpływ na zagadnienia **hierarchizacji** prac; metody kierowania działalnością gospodarczą województwa — odpowiednio wykorzystane — mogą wyznaczać **proporcje** metod oddziaływania banku na życie gospodarcze; środki stojące do dyspozycji (w rozumieniu ogólnym: ludzie i maszyny) wymagają wykorzystania ich **właściwości** dla osiągnięcia maksymalnych efektów. Omówimy je w tej kolejności.

Województwo katowickie jest okręgiem wybitnie **przemysłowym**. Produkcja globalna w przemyśle wykonywana w tym województwie wynosi 22,8% produkcji globalnej całego kraju. Co prawda dynamika produkcji globalnej jest słabsza niż w skali całego kraju (jeśli produkcję globalną 1959 r. przyjąć za 100, to w 1962 r. jej wzrost w skali krajowej osiągnął 404%, zaś w skali województwa katowickiego osiągnął 242,9%), niemniej nakłady inwestycyjne w gospodarce naszego województwa wynoszą nadal przeszło 16% nakładów ogólnopństwowych. Udział naszego aparatu w finansowaniu inwestycji przedsiębiorstw planu centralnego wynosi nawet 24%. Obok już silnie uprzemysłowionego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (GOP), wobec którego stosuje się obecnie politykę deglomeracji, województwo katowickie dysponuje dwoma nowymi, silnie rozwijającymi się okręgami przemysłowymi: Rybnickim Okręgiem Węglowym (ROW) i Częstochowskim Okręgiem Przemysłowym (CzOP). Dużą specyfiką odznacza się także bielsko-bialski okręg gospodarczy.

W województwie katowickim rozwinał się zasadniczo przemysł górnictwa węglowego (100.357.000 ton wydobycia, przy wydobyciu krajowym 113.150.000 ton w roku 1963) oraz przemysł hutnictwa żelaza i stali (4.698.500 ton stali przy krajowej produkcji 8.004.100 ton). Następnie dominuje tutaj hutnictwo metali nieżelaznych, przemysł maszynowy, przemysł materia-

łów budowlanych, przemysł chemiczny i inne. Miara ich udziału w produkcji krajowej może być 52% produkcji koksu, 26,3% produkcji obrabiarek, 21,5% wytwarzania energii elektrycznej, 17,2% produkcji cementu, 17% produkcji kwasu siarkowego itd. Silnie jest także rozwinięte budownictwo. Miara jego wielkości niech będzie fakt, że 8% ludności województwa katowickiego pracuje w budownictwie; średnia krajowa zatrudnienia w budownictwie wynosi 5%.

Specyficznym zagadnieniem w województwie katowickim jest transport kolejowy. Na 3,1% terytorium, liczonym w stosunku do skali krajowej, sieć kolejowa stanowi niewiele ponad 3%; tymczasem udział województwa katowickiego w przewozach towarowych przekracza 40%. Odpowiednio rozwinięta została działalność usługowa przedsiębiorstw (12,1% skali krajowej), działalność handlowa (14,2% skali krajowej) oraz widowiskowo-rozrywkowa. Szeroki problem stanowi problematyka handlu zagranicznego; licznie reprezentowane są przedsiębiorstwa produkujące na eksport, jak też centrale handlu zagranicznego (eksport węgla oraz stali). O minimalnym rozwoju rolnictwa w województwie katowickim świadczy fakt zatrudnienia w tym dziale gospodarki narodowej jedynie 16,1% ludności, przy 47,8% w skali krajowej.

W województwie katowickim dużą rolę odgrywa ponadto trzy problemy, nie wiążące się bezpośrednio z pracą banku emisyjnego. Są to: zaopatrzenie w wodę, zapylenie i zadymienie oraz dążność do likwidacji hałd. Zwłaszcza problem wody wywiera bezpośredni wpływ na poczynania gospodarcze i to zarówno jeśli chodzi o dalszy rozwój gospodarczy, jak i o bieżącą działalność poszczególnych jednostek gospodarczych.

Odpowiednio do struktury gospodarczej województwa kształtują się dochody ludności. Płace z tytułu zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej stanowią 18,7%, wypłat gotówkowych dokonanych w kraju; o strukturze dochodów świadczy też fakt, że płace stanowią 60,8% dochodów ludności województwa, podczas gdy ten sam wskaźnik w skali krajowej wynosi 44,4%. Bardzo wysoki procent zatrudnienia jest dalszym szczegółem charakterystycznym dla województwa. Przy 3.428,6 tys. mieszkańców, w gospodarce uspołecznionej jest zatrudnionych 1.423.900 osób. Stanowi to 41%, przy 28% w skali krajowej; udział województwa w zatrudnieniu krajowym sięga 16,7%. Duża podaż pracy i wysoki stopień już zatrudnionych spośród mieszkańców województwa stwarza specyficzne warunki na rynku pracy.

Podstawowymi wskaźnikami, na podstawie których najczęściej ocenia się działalność gospodarczą województwa są tony węgla, koksu, stali, wyrobów walcowanych itd. Codziennie wysyła się około 350 pociągów. Nie trzeba się więc dziwić, że podstawowym miernikiem, którym operuje się w codziennym życiu gospodarczym, są wskaźniki zwane w skrócie „C.G.S.” (centymetr, gram, sekunda). Od sprawności bowiem wykonania tych wskaźników zależy rozwój gospodarczy kraju.

W drugim jak gdyby szeregu mierników gospodarczych naszego województwa plasują się środki produkcji, którymi dysponują poszczególne przedsiębiorstwa. Np. udział województwa katowickiego w środkach trwałych wynosi 20,4% w skali krajowej; z powyższego na maszyny przypada 29,2%, na urządzenia techniczne 33,5%, a na środki transportu 16,8%. Ogółem zapasy zgromadzone w gospodarce uspołecznionej województwa wynoszą 36 miliardów zł, co stanowi 12,3% skali krajowej. Zapasy zgromadzone w samym przemyśle wynoszą prawie 22 miliardy zł, co stanowi 15,3% skali krajowej; z tego przypada na: zapasy materiałowe 17,7%, zapasy wyrobów gotowych 12,3% i zapasy produkcji w toku 14,6%. Zapasy towarów stanowią 11,8% skali krajowej.

Tak kształtująca się struktura gospodarcza województwa jest bardzo znamieną dla działalności Narodowego Banku Polskiego, którego szerokie kompetencje pozwalają widzieć na co dzień całokształt życia gospodarczego. Widzieć trzeba wszystkie problemy, oddziaływać zaś trzeba na te spośród nich, które leżą w sferze kompetencji banku. Oddziaływać można mniejszym lub większym nakładem pracy; zależy to od wagi problemu i od możliwości wykorzystania oddziaływania innych instancji i instytucji. Te inne czynniki trzeba niejednokrotnie inspirować, zwłaszcza że w zasadzie bank ma najświeższe informacje, wyrażone w złotych. Do rangi pierwszoplanowej urasta więc funkcja **sygnalizacyjna** i to realizowana możliwie jak najszybciej; chodzi o to, by usunąć ewentualne dysproporcje już w momencie ich pojawienia się. Szybkość realizacji funkcji sygnalizacyjnej Narodowego Banku Polskiego jest i z tego względu konieczna, że po upływie pewnego okresu czasu bardziej ścisłe — a zwłaszcza bardziej przekonujące — stają się mierniki rzeczowe (C.G.S.). Z chwilą kiedy już wiadomo dokładnie, ile wydobyto ton węgla, ile wyprodukowano ton stali i ile zużyto do tego celu materiałów, te miary fizyczne są bardziej przekonujące i w zasadzie ustępują miejsca miernikom wartościowym. Dysponujemy skryzalizowanym systemem bieżącej, miesięcznej informacji, sporządzanej przez oddział wojewódzki (do dnia 10 następnego miesiąca) w oparciu o materiały jednostek szczebla wojewódzkiego i oddziałów operacyjnych banku. Ta opisowa informacja ujmuje tendencje ubiegłego miesiąca (jej treść możemy w tym miejscu określić jedynie rozmiarem 15—20 stron), uwypuklając w szczególności przejawy nieprawidłowe w dziedzinie zapasów, funduszu płac, inwestycji, remontów, obiegu pieniężnego, wykonania zadań gospodarczych (produkcja, obrót) itd. Odbiorcami informacji są władze wojewódzkie (dla których jest to sygnałem do przeciwdziałania) i oddziały operacyjne (dla których jest to nadaniem kierunku ich pracy).

Na styl pracy aparatu banku emisyjnego wpływa także — jak powiedziano wyżej — metoda kierowania sprawami społeczno-gospodarczymi województwa ze strony powołanych do tego czynników. Czynniki te dysponują coraz większymi kompetencjami, pozwalającymi koordynować całokształt gospodarczego życia województwa. Staramy się więc włączyć w działalność władz gospodarczych województwa, by tą drogą zapewnić sobie z jednej strony informacje o kierunkach decyzji gospodarczych, z drugiej zaś strony pewien wpływ na nie. Nieraz jest to nawet konieczne, biorąc pod uwagę rolę naszego banku w terenie. Narodowy Bank Polski jest instytucją centralną, realizującą funkcje banku emisyjnego w skali ogólnokrajowej. Zadaniem gospodarzy województwa jest dbać o jego rozwój według wytycznych centralnych, w miarę posiadanych środków. Może się zdarzyć, że interes gospodarzy województwa wykaże odchylenie w stosunku do ogólnopolskiej polityki pieniężno-kredytowej. W tym przypadku współpraca z władzami gospodarczymi musiałaby się przoderżyć w oddziaływanie, prowadzące do pogodzenia interesu województwa z interesem kraju. Są to jednak wyjątki; w praktyce te dwa interesy pokrywają się, a włączanie się aparatu Narodowego Banku Polskiego w kształtowanie życia gospodarczego województwa ma charakter wspólnego działania i przynosi pozytywne rezultaty.

Wpływ władz województwa katowickiego na działalność gospodarczą jest bardzo silny. Wystarczy wspomnieć inicjatywę przejawioną przez katowicką **instytucję partyjną** w zakresie uruchomienia rezerw tkwiących w przedsiębiorstwach; problematyce tej poświęcono II Plenum KC PZPR. Podobne poczynania miały miejsce w przeszłości w stosunku do gospodarki materiałowej, do problematyki handlu zagranicznego i wielu innych, bezpośrednio związanych z rozwojem gospodarczym województwa. Także **rady narodowe** stają się w pełnym tego słowa znaczeniu gospodarzem województwa i to nie tylko przez fakt zarządzania gospodarką terenową, lecz także przez koordynowanie działalności gospodarczej przedsiębiorstw rozliczających się z budżetem centralnym. Przykła-

dem z tego zakresu może być inicjatywa działaczy bielsko-bialskich w zakresie koordynacji terenowej, przeniesiona następnie na teren całego województwa.

Stopień ingerencji władzy wojewódzkiej w sprawy gospodarcze nie może pozostać bez wpływu na styl pracy aparatu banku emisyjnego na tym terenie. Wywiera on znaczny wpływ na proporcje metod oddziaływania na życie gospodarcze. Aparat banku — jak wiemy — dysponuje różnymi środkami oddziaływania; dzielą się one na administracyjne i ekonomiczne. Nie rozwijając problemu w tym miejscu przyjmujemy, że obydwie te metody muszą się uzupełniać i wzajemnie zezębiać. W jednym przypadku konieczna okaże się przewaga metod ekonomicznych, a w drugim — administracyjnych. Obok tych dwu metod odczuwa się jednak wyraźnie konieczność stosowania i trzeciej, bo zakres działania, o którym będzie mowa niżej, nie mieści się ani w pojęciu metod administracyjnych, ani ekonomicznych. Mamy na myśli włączanie się do działania władz wojewódzkich bądź innych instancji i instytucji, które organizują życie gospodarcze województwa i jednostek gospodarczych tu pracujących. Np. pracownicy aparatu Narodowego Banku Polskiego biorą udział w pracach Komisji Ekonomicznej przy KW PZPR; prace tej komisji obliczone są na kierowanie węzłowymi problemami gospodarczymi województwa. Komisja ta nie wykonuje bezpośrednio wszystkich prac, lecz inspirowanie je, zleca ich wykonanie i poddaje analizie osiągnięte efekty. Obok Komisji Ekonomicznej kierującej całokształtem życia ekonomicznego, działają komisje branżowe KW PZPR; np. Komisja Hutnicza, Komisja Górnictwa Węglowego i inne. Działają tu także komisje problemowe. Dla przykładu wspomniemy, że w województwie katowickim działała i działa Komisja do spraw gospodarki materiałowej, Komisja do spraw postępu techniczno-ekonomicznego, Komisja do spraw handlu zagranicznego itp. Komisje te korzystają ze współpracy tych wszystkich osób, do których codziennych obowiązków służbowych należy realizowanie zadań stanowiących treść pracy komisji. Między nimi znajdują się także pracownicy Narodowego Banku Polskiego. Ich udział jest pożyteczny dla prac komisji i dla banku; pożytek dla komisji wynika z danych, którymi dysponuje aparat bankowy, korzyść dla banku przejawia się w możliwości wykorzystania prac komisji dla celów polityki pieniężno-kredytowej. Jeśli do tego dodać, że komisje te działają nie tylko na szczeblu wojewódzkiej instancji partyjnej, lecz także na szczeblu instancji powiatowych bądź miejskich i że aparat Narodowego Banku Polskiego posiada swoje oddziały w tych miejscowościach, to stwarza to działanie kompleksowe, sprzyjające realizacji funkcji banku emisyjnego.

To samo można powiedzieć o współpracy z komisjami rad narodowych. Np. pracownicy Narodowego Banku Polskiego pracują w prezydium rad narodowych jako ich członkowie, dalej przewodniczą bądź są członkami wielu komisji radzieckich — z komisją finansów, budżetu i planu na czele. Wiele spraw można załatwić np. przez komisje do spraw obrotu towarowego, do spraw przemysłu, do spraw komunikacji, a nawet kultury (np. sprawy rozwoju usług widowiskowo-rozrywkowych z punktu widzenia wymogów planu kasowego). Rady narodowe posiadają swoje organa w terenie; w komisjach rad powiatowych i miejskich pracują pracownicy aparatu terenowego NBP, w ten sposób zamykając współpracę szczebla wojewódzkiego z powiatowym.

Ilościowy udział pracowników NBP w pracach rad narodowych w ubiegłej kadencji przedstawia się następująco: 31 osób piastowało godność radnego, w tym 7 osób wchodziło w skład prezydium powiatowej bądź miejskiej rady narodowej. W poszczególnych komisjach pracowało:

- w komisji finansów budżetu i planu — 53 osoby;
- w komisji handlu i zaopatrzenia — 35 osób;
- w komisji przemysłu — 16 osób;
- w komisji gospodarki komunalnej — 16 osób;
- w innych komisjach — 15 osób.

W kolegiach komisji planowania gospodarczego zasiadało 14 osób.

Odpowiednie wykorzystanie działalności instancji partyjnych i aparatu rad narodowych dla realizacji funkcji banku emisyjnego jest problemem pierwszoplanowym i przynoszącym korzyści gospodarce województwa.

Instytucji, z którymi aparat Narodowego Banku Polskiego współdziała na terenie województwa, jest więcej. Dla przykładu można by wymienić aparat związków zawodowych. Specyfika gospodarstwa województwa katowickiego stwarza takie warunki, że tu mają siedzibę Zarządy Główne Związków Zawodowych: Górników, Hutników i Chemików. Jest to istotne dla współpracy z przedsiębiorstwami, a zwłaszcza z samorządem robotniczym przedsiębiorstw, gdyż daje możliwość śledzenia kierowania przez zarządy główne pracą organów związkowych i pozwala je wykorzystać dla celów oddziaływania bankowego na przedsiębiorstwa. Na terenie województwa działają liczne **zjednoczenia**. Wiele ze zjednoczeń (np. zjednoczenia węglowe) nadzoruje przedsiębiorstwa pracujące wyłącznie na tym terenie. Pozwoliło to wyspecjalizować oddziały operacyjne w tym sensie, że jeden oddział kontroluje wszystkie kopalnie danego zjednoczenia (od 8—15 kopalń), nawet jeśli leżą one w innym okręgu bankowym. Po kilkuletnich doświadczeniach stwierdzamy, że ułatwia to pracę, zwłaszcza na odcinku finansowania inwestycji. Trzeba dodać, że 90% inwestycji w czynnych przedsiębiorstwach górnictwa węglowego, to inwestycje przedsiębiorstw i zjednoczeń; bez bieżącej współpracy ze zjednoczeniami węglowymi trudno byłoby podołać tym zadaniom. Specjalnie cenny jest udział w pracach kolegiów zjednoczeń, zwłaszcza że na kolegiach tych można przedstawić problemy nurtujące współpracę aparatu NBP z daną branżą. Przy zjednoczeniach działają także rady naukowo-techniczne, które zajmują się kompleksowym rozwojem branż, a w których udział pracowników banku jest wysoce pozytywny.

W realizacji funkcji banku emisyjnego pomaga także współpraca ze **stowarzyszeniami naukowymi** w rodzaju Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa i innymi. Stowarzyszenia te stwarzają bowiem platformę wspólnych spotkań i dyskusji, których ostatecznym celem jest przyczynianie się do rozwoju życia gospodarczego. Istotne w tym całym zagadnieniu jest to, aby aparat Narodowego Banku Polskiego nie działał w odosobnieniu, lecz by przenikał w działania tych wszystkich instancji i instytucji, które realizują podobne cele. Pozwala to realizować funkcje banku emisyjnego mniejszym nakładem pracy, a nie grozi majoryzacją, jeśli się pamięta, że polityka pieniężno-kredytowa banku jest jedna, i że jest ona ustalana ogólnie.

Okręg bankowy województwa katowickiego jest jednym z największych w kraju. Zatrudnia się tu 2.250 pracowników, w tym 1.978 pracowników umysłowych. W terenie działa 37 oddziałów operacyjnych oraz dwóch pełnomocników NBP przy spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych. Aparat bankowy współpracuje z 1.557 przedsiębiorstwami, które kredytuje i kontroluje. Na terenie województwa działa 2.841 jednostek i zakładów budżetowych. Miara wielkości jest także ilość operacji wykonywanych w aparacie województwa. Np. w roku 1964 kasę NBP wypłaciły 45 miliardów złotych, a przyjęły 42,4 miliarda złotych. Obroty bilansowe wynoszą rocznie ponad jeden bilion złotych. Dla jednostek gospodarczych, urzędów i instytucji prowadzi się ogółem 32.475 bankowych rachunków analitycznych. Każdego dnia realizuje się prawie 12.000 sztuk dokumentów wpłat gotówkowych, na sumę ponad 100 milionów złotych. Dysponujemy 143 maszynami księgującymi, 69 maszynami saldującymi, 498 sumatorami i 181 arytmometrami. Bliższą charakterystykę pracowników banku i będących w naszej dyspozycji maszyn podajemy w dalszych opracowaniach. W tym miejscu wypada jedynie stwierdzić, że staramy się w maksymalnym stopniu wykorzystywać kwalifikacje i zdolności naszego personelu dla osiągnięcia najwyższych efektów.

Zestawiawszy strukturę gospodarstwa województwa, metody kierowania jego życiem gospodarczym oraz

środki, którymi dysponuje aparat bankowy, zamierzamy przejść do określenia specyfiki naszego stylu pracy. W szczególności uważamy, że naczelnym zadaniem kierownictwa wojewódzkiego okręgu bankowego — obok nadzoru i kontroli nad oddziałami operacyjnymi — jest odpowiednie **organizowanie współpracy** z władzami wojewódzkimi, a poprzez nie z władzami miast i powiatów, dla wspólnego realizowania tych celów, które wypływają z dążeń gospodarczego rozwoju województwa i z funkcji banku emisyjnego.

Podkreślamy, że chodzi nie tylko o podejmowanie współpracy na szczeblu wojewódzkim, lecz w szczególności chodzi o dbanie o to, aby odpowiednio współpracowały ze sobą jednostki szczebla powiatowego bądź miejskiego, i aby pod tym względem istniała pełna cyrkulacja informacji i wytycznych. Tą drogą można skutecznie oddziaływać na życie gospodarcze województwa, służąc własnym materiałem, wykorzystując materiały innych instancji i instytucji oraz wykorzystując decyzje i zalecenia władz dla realizacji polityki pieniężno-kredytowej, wytyczonej przez władze centralne. Uważamy też, że do zadań kierownictwa okręgu bankowego województwa należy **hierarchizowanie** poszczególnych poczynań oraz ich **koordynowanie** w przestrzeni i czasie. Zasadniczą hierarchizację zadań wytyczają dyrektywy prezesa NBP. Dyrektywy te pozostawiają jednak, a nawet zalecają, odpowiednią indywidualizację hierarchizacji w przypadkach gospodarczo uzasadnionych. Województwo stanowi dostatecznie duży podmiot gospodarczy, aby niektóre problemy należało traktować odmiennie.

Bieżąca współpraca z aparatem centrali banku pozwala zresztą zlikwidować ewentualne odchylenia. Oddział wojewódzki powinien też być przygotowany na **organizowanie wykonania** poszczególnych prac, a nawet na przeprowadzenie w wykonywaniu najtrudniejszych przedsięwzięć. Mogą to być przedsięwzięcia, które wypływają z inicjatyw władz wojewódzkich, mogą to też być przedsięwzięcia, które stanowią problem wypływający z pracy aparatu banku. Tym wszystkim celom służy programowanie i planowanie pracy, koordynacja bieżącej pracy oraz kontrola i analiza jej wyników.

Dużą wagę przywiązujemy do **programowania** pracy. Projekt wojewódzkiego programu pracy powstaje na podstawie programu prac centrali, sytuacji gospodarczej województwa oraz planowanego stylu pracy. Projekt ten staje się przedmiotem narady z dyrektorami oddziałów operacyjnych. Następnie program opracowują poszczególne oddziały operacyjne. Ich ostateczny kształt jest dyskutowany na naradach oddziałowych, w których udział bierze przedstawiciel kierownictwa oddziału wojewódzkiego. W ten sposób program pracy stanowi „wspólne dobro” kierownictwa i całej załogi wojewódzkiego okręgu bankowego.

Bieżąca **koordynacja** prac ma miejsce na kwartalnych naradach bądź odprawach z dyrektorami oddziałów operacyjnych, z naczelnikami wydziałów kredytów, z wytypowanymi inspektorami itd. W roku bieżącym przeprowadzamy także indywidualne konsultacje z poszczególnymi oddziałami operacyjnymi (dyrektor, naczelnik wydziału kredytów i główny księgowy). Działalność inspekcyjno-wizytacyjna oddziału wojewódzkiego sięga tysiąca inspekcji, co daje średnio ponad 50 dni inspekcyjnych na oddział. Bieżący kontakt korespondencyjny i bezpośredni dopełniają reszty.

Przeprowadzamy okresową **analizę** pracy poszczególnych oddziałów, a wyniki tej analizy stają się podstawą ustaleń wobec danego oddziału specjalnych form współpracy i metod oddziaływania.

Podstawową jednostką organizacyjną banku oraz podmiotem szczegółowych poczynań jest oddział operacyjny NBP. Oddział ten podejmuje zasadnicze decyzje ekonomiczne, poza decyzjami zastrzeżonymi do kompetencji dyrektora oddziału wojewódzkiego bądź prezesa banku. W imieniu oddziału decyzje podejmuje dyrektor danego oddziału. Do podjęcia decyzji jest potrzebny szczegółowo przygotowany materiał, stwarzający możliwość rozważenia wielu wariantów rozwiązań; należy to do obowiązków pracowników eko-

nomicznego banku. Czynnością zasadniczą jest jednak podjęcie decyzji, a nie przygotowanie materiału; stąd za figurę centralną uważamy dyrektora oddziału lub osobę wchodzącą w jego kompetencje, a nie inspektora kredytowego. Nie zamierzamy niczego ująć z ważności i odpowiedzialności pracy inspektora kredytowego, uważamy jedynie, że przewodzącym w ich pracy jest kierujący ich macierzystą jednostką organizacyjną. Uważamy też, że oddziaływanie oddziału wojewódzkiego na oddziały operacyjne musi być kierowane na oddział jako całość, a nie na poszczególne jego pracowników. W tym drugim przypadku wyrobiłby się bowiem wąski funkcjonalizm. Politykę pieniężno-kredytową na terenie danego okręgu bankowego prowadziłyby nie dyrektor oddziału, lecz każdy poszczególny pracownik, sterowany przez jego odpowiednika w oddziale wojewódzkim. W przypadku kierowania wytycznych i instrukcji, a także zaleceń pokontrolnych do dyrektora oddziału, stwarza się temu ostatniemu możliwość i warunki do odpowiedniego zorganizowania pracy i wykorzystania tych uwag w przyszłości.

Styl naszej pracy bazuje w szczególności — jak staraliśmy się wykazać — na pełnym wykorzystaniu efektów **współpracy** między ludźmi oraz między instytucjami i przedsiębiorstwami. Ważność tych czynników skłoniła nas do szczególnego ich zgłębnienia. Dokonałszy zespołowego opracowania tematu pt. **Stosunki międzyludzkie** (8 referatów odpowiednio skoordynowanych, opracowanych przez zespół pracowników) i poddali go dyskusji na specjalnej naradzie dyrektorów oddziałów operacyjnych, a następnie dyskusjom w oddziałach i wydziałach. Po upływie przeszło roku możemy stwierdzić, że praca ta nie poszła na marne; poszczególne nasze jednostki organizacyjne przyswoiły sobie pozytywne doświadczenia, wynikię z opracowań i z dyskusji na naradach, a to ułatwia wspólne realizowanie wytycznych zadań. Za drugi istotny problem uznaliśmy współpracę między

jednostkami organizacyjnymi NBP a przedsiębiorstwami i instytucjami, z którymi nasz aparat współpracuje. Dokonałszy więc drugiego opracowania zespołowego, w którym 28 pracowników województwa poznało dokładnie problematykę **współpracy** z przedsiębiorstwami, zjednoczeniami, samorządem robotniczym, związkami zawodowymi, instancjami partyjnymi, radami narodowymi oraz między oddziałami operacyjnymi. Materiały te stały się także przedmiotem narady wojewódzkiej, a następnie narad oddziałowych i wydziałowych (w naradzie wojewódzkiej wzięli udział przedstawiciele omawianych przedsiębiorstw, instytucji i instancji, wypowiadając poglądy „drugiej strony”), zaś ich efektem będzie niewątpliwie podniesienie poziomu współpracy i czerpanie z niej dalszych korzyści.

Podsumowując rozważania na temat specyfiki stylu pracy aparatu NBP w województwie katowickim nasuwa się stwierdzenie, że niewątpliwie nie wykazuje on zasadniczych różnic w stosunku do wielu innych okręgów wojewódzkich. Staramy się w maksymalnym stopniu wykorzystać czynniki oddziałujące na życie gospodarcze województwa oraz ustosunkowywać się do wszystkich problemów w sposób świadomy i zorganizowany. Stawiamy na samodzielność oddziałów operacyjnych, dopuszczając do indywidualizacji poczyniń, w ramach ogólnych wytycznych. Uznajemy funkcjonalizm jako wyraz koniecznej specjalizacji, wykorzystywany do formowania decyzji kierownictwa. Odpowiada nam praca zespołowa, w której praca poszczególnych ogniw zalega się i realizuje instancje założone w programach pracy. Przy analizie wykonania zadań nie wyliczamy własnego udziału i udziału innych jednostek gospodarczych, uważając, że chodzi o osiągnięcie celu, a nie o rejestrację zasług. Doskonalimy styl pracy, przy czym chętnie korzystamy z uwag i doświadczeń pracowników innych jednostek organizacyjnych.

GERARD TOMALA

Niektóre problemy organizowania pracy analityczno-kontrolnej przez Oddział Wojewódzki Banku Inwestycyjnego w Katowicach

Województwo katowickie należy do tych regionów kraju, w którym — z uwagi na dużą koncentrację kluczowych gałęzi przemysłu — rozwinęła się szeroka działalność inwestycyjna. Rozmiary jej charakteryzuje najwyższy w kraju, bo wynoszący około 17%, wskaźnik udziału nakładów inwestycyjnych województwa w nakładach inwestycyjnych na gospodarkę uśrednioną w skali krajowej.

Ponad 80% nakładów inwestycyjnych w województwie finansują i kontrolują oddziały Banku Inwestycyjnego. Zadania więc, jakie stoją przed placówkami tego banku na terenie województwa, są znaczne, a ich wagę podnosi struktura gałęziowa realizowanych inwestycji.

W pierwszym rzędzie podkreślenia wymaga fakt, że ponad 80% nakładów przypada na przedsiębiorstwa planu centralnego, z czego 90% stanowią nakłady w przemyśle kluczowym (surowcowym bądź przetwórczym, wytwarzającym środki produkcji).

Nie bez wpływu na działalność analityczno-kontrolną oddziałów banku jest duże skoncentrowanie w województwie katowickim inwestycji priorytetowych (cztery kopalnie, jedna elektrownia, jedna huta cynku, jedna cementownia, sześć inwestycji w zakresie komunikacji kolejowej).

Rozmiary inwestycji realizowanych w województwie katowickim przesądziły o konieczności utworzenia na tym terenie dużej liczby przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego (ogólnobudowlanych i specjalizowanych). Obecnie pracuje na terenie wojewódz-

stwa 168 przedsiębiorstw budowlano-montażowych, realizujących łączny roczny przerób w wysokości ponad 20 mld złotych.

Na działalność oddziałów śląskich Banku Inwestycyjnego w dziedzinie kontroli i kredytowania przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego duży wpływ mają dwa czynniki. Pierwszy z nich, to realizacja znacznego, bo wynoszącego około 4,5 mld zł, przerobu poza terenem Śląska. Dotyczy to w pierwszym rzędzie przedsiębiorstw specjalizowanych, wykonujących roboty montażowe, szczególnie dla górnictwa węglowego, energetyki, kopalnictwa rud, przemysłu chemicznego. Drugim czynnikiem jest duża różnorodność branżowa przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego, pracujących na terenie województwa. Obok przedsiębiorstw specjalizowanych, wykonujących dolowe roboty górnicze, roboty szybowe, wykonujących częściowo i montujących wysokosprawną aparaturę, realizujących roboty remontowe w hutnictwie, oddziały śląskie kontrolują działalność przedsiębiorstw ogólnobudowlanych oraz spółdzielni i miejskich przedsiębiorstw remontowo-budowlanych. Te organizacje budowlane podporządkowane są 26 jednostkom nadrzędnym, mającym w dużej części siedziby poza terenem województwa.

Również i trzeci partner — biorący udział w procesie inwestycyjnym — biura projektowe, reprezentuje duży potencjał przerobowy, co — rzecz jasna — związane jest z rozmiarami inwestycji wykonywanych w województwie katowickim. Ogółem w zasięgu

działania oddziałów śląskich BI znajdują się 33 biura projektowe różnych branż (górnictwo węglowe, hutnictwo żelaza i stali, hutnictwo metali nieżelaznych, przemysł chemiczny, przemysł materiałów budowlanych i ogniotrwałych, budownictwo mieszkaniowe i gospodarka komunalna) i przedsiębiorstwa geologiczno-poszukiwawcze, o łącznym rocznym przebiegu, wynoszącym około 900 mln zł.

*
*
*

Jakość i poziom działalności kontrolnej, determinujący jej efektywność, zależy (biorąc pod uwagę istniejącą kadrę pracowników) w dużym stopniu od umiejętności koncentrowania się na węzłowych problemach oraz podstawowych jednostkach gospodarczych, których działalność dominuje na danym terenie. Istotny jest również sposób oddziaływania na uczestników procesu inwestycyjnego. Przesłanki te zmuszały z kolei do poszukiwania odpowiednich rozwiązań organizacyjnych.

Równocześnie w miarę rozwijania i wykształcania się metod zarządzania i kierowania gospodarką Śląska wzrastało zapotrzebowanie ze strony instancji partyjnych, rad narodowych i jednostek nadrzędnych na informację bankową, która obrazowałaby węzłowe zjawiska i nieprawidłowości zachodzące w działalności inwestycyjnej. Przygotowaniu do wywiązania się z nowej roli znacznie sprzyjało powołanie w Banku Inwestycyjnym na przełomie lat 1959—1960 oddziałów wojewódzkich. W warunkach województwa katowickiego było to w pewnym stopniu usankcjonowaniem stanu faktycznego, gdyż ze względu na istniejącą gęstą sieć oddziałów finansujących i dużą koncentrację agend podległych nierzadko tym samym jednostkom nadrzędnym, potrzeba zapewnienia określonej jednolitości postępowania jednostek organizacyjnych banku ujawniła się już wcześniej.

Drugim zagadnieniem, które należało brać pod uwagę w dążeniu do dalszego u efektywnej działalności analityczno-kontrolnej banku, była odpowiednia koncentracja branżowa obsługiwanych agend.

Struktura gałęziowa inwestycji realizowanych w województwie katowickim wskazuje na to, że inwestycje związane z górnictwem węglowym oraz hutnictwem żelaza i stali stanowić powinny najszersze pole działania banku, ponieważ w ogólnej sumie nakładów w planie centralnym partycypują one prawie w 65%. Fakt ten przesadził, że poszukiwania efektywniejszych form i metod bankowej działalności analityczno-kontrolnej skupiły się w wyżej wymienionych gałęziach przemysłu. Nie bez znaczenia przy tym był fakt zlokalizowania w Katowicach Departamentu Inwestycji Ministerstwa Górnictwa i Energetyki oraz Zjednoczenia Hutnictwa Żelaza i Stali.

Wchodząc z tych założeń, inwestycje w górnictwie węglowym zaczęto obejmować coraz szerszą działalnością kontrolną, przy czym już wówczas zarysowała się potrzeba wypracowania jednolitych branżowych wytycznych dla niektórych kierunków kontrolnych. Rolę koordynatora oraz jednostki ustalającej i opracowującej jednolite wytyczne dla działalności kontrolnej inwestycji w górnictwie węglowym przejął ówczesny Oddział w Katowicach. W ten sposób wykształciła się wiodąca, branżowa funkcja obecnego Oddziału Wojewódzkiego Banku Inwestycyjnego w Katowicach w stosunku do wszystkich jednostek terenowych banku (również spoza województwa katowickiego), finansujących i kontrolujących działalność inwestorów w górnictwie węgla kamiennego. Obecnie koordynacją działalności kontrolnej inwestycji górnictwa węgla kamiennego objętych jest dziewięć jednostek organizacyjnych banku, z tego trzy spoza terenu województwa katowickiego.

Działalność koordynacyjna oddziału wojewódzkiego w zakresie inwestycji w górnictwie węgla kamiennego polega na ustalaniu — w ramach węzłowych zadań banku — podstawowych kierunków prac analityczno-kontrolnych zarówno w zakresie podmiotowym, jak i przedmiotowym, a także na podejmowaniu własnych opracowań (zarówno opartych, jak i nie opartych na materiałach oddziałów terenowych), a ponadto na opracowywaniu szczegółowych wytycznych

dla niektórych kierunków kontrolnych, które ze względu na konieczność przystosowania ich do potrzeb branży, tego właśnie wymagają.

Instrumentem, przy pomocy którego Oddział Wojewódzki BI w Katowicach organizuje działalność analityczno-kontrolną w zakresie inwestycji dotyczących węgla kamiennego, jest roczny plan prac węzłowych, który uwzględniając podstawowe zjawiska i nieprawidłowości występujące w przebiegu procesu inwestycyjnego branży, nakreśla dla jednostek organizacyjnych banku kierunki działania, zakres reprezentacji, terminy wykonania zadań i środki potrzebne do ich realizacji. Zagadnieniom tym poświęcone są narady zainteresowanych oddziałów, organizowane na początku każdego roku, na których — obok dyskusji na temat założeń i celu poszczególnych zadań — omawiane są metody ich realizacji i ogólna organizacja prac analityczno-kontrolnych, objętych planem.

Należałoby zadać sobie pytanie, czy efekty działalności banku na skutek „ubranżowienia” są większe od efektów, jakie można by osiągnąć bez „ubranżowienia”? Odpowiedź jest — jak wykazuje praktyka — jednoznaczna. Dzięki „ubranżowieniu” bank znacznie poprawił poziom oraz jakość swojej działalności analityczno-kontrolnej i stał się właściwym partnerem w węzłowych problemach procesu inwestycyjnego zarówno w stosunku do zjednoczeń przemysłu węglowego, jak i Ministerstwa Górnictwa i Energetyki.

Dla uzasadnienia tej oceny warto przytoczyć kilka podstawowych problemów, które w ramach tak zwanej funkcji wiodącej Oddziału Wojewódzkiego BI w Katowicach zostały podjęte, opracowane, a ich wyniki przedstawione władzom odpowiedzialnym za przebieg działalności inwestycyjnej.

Zasady opracowywania dokumentacji projektowo-kosztorysowej w pierwszym stadium, obowiązujące w resorcie górnictwa, ale odbiegające znacznie od zasad ogólnie przyjętych, utrudniają śledzenie kształtowania się kosztu poszczególnych zadań i obiektów inwestycyjnych, uniemożliwiają sporządzenie prawidłowych harmonogramów realizacji, nie przewidują etapowania zadań i nie stwarzają warunków do należytego rozliczania się inwestorów z poniesionego kosztu (w stosunku do przewidywanego w dokumentacji) po zrealizowaniu inwestycji. Równocześnie konstrukcja tych zasad została tak pomyślana, że stwarza ona inwestorom możliwość „ucieczki” przed uciążliwą legalizacją przekroczeń kosztu inwestycji przez powołane do tego władze.

Oddział wiodący, przy współudziale jednostek terenowych, obsługujących przedsiębiorstwa prowadzące inwestycje w górnictwie węgla kamiennego, wykazał mechanizm działania systemu sporządzania dokumentacji, przyjętego w resorcie górnictwa, oraz skutki, jakie on wywołuje w procesie inwestycyjnym. Wnioski i postulaty zgłoszone przez bank zostały przyjęte przez Ministerstwo Górnictwa i Energetyki i będą uwzględnione w nowych, zmienionych zasadach, które mają obowiązywać w przyszłym pięcioleciu.

Nieprawidłowością, która w znacznym stopniu zaciemniała faktyczny obraz działalności inwestycyjnej, był fakt finansowania nakładów inwestycyjnych z tak zwanego funduszu „F”. W istocie finansowanie z tego źródła sprowadzało się do pokrywania nakładów inwestycyjnych ze środków obrotowych. Przy współudziale Oddziału Wojewódzkiego NBP w Katowicach oraz oddziałów BI obsługujących przedsiębiorstwa prowadzące inwestycje w górnictwie węgla kamiennego, oddział wiodący ustalił rozmiary tego zjawiska i doprowadził do jednolitego uporządkowania tego problemu przez Ministerstwo Finansów.

Inwestycje o tak długim cyklu i tak wysokiej kapitałochłonności jak w górnictwie węglowym wymagają przed rozpoczęciem ich realizacji stosunkowo dokładnego poznania złoża. Wobec stwierdzanych w tym zakresie poważnych nieprawidłowości bank ustalił, że stopień znajomości złoża dla wielu nowych kopalń w momencie podejmowania działalności inwestycyjnej, w porównaniu z wymogami uchwały 91/62 Rady Ministrów, był niewystarczający i wykazał skutki, jakie ten stan rzeczy spowodował, zwłaszcza dla stabilności koncepcji inwestycyjnych.

Instrumentem, który pozwala na aktywne oddziaływanie banku na przebieg procesu inwestycyjnego, jest opiniowanie projektów wieloletnich i rocznych planów inwestycyjnych. W tej dziedzinie działalności oddział wiodący spełnia zarówno rolę organizatora prac w oddziałach terenowych, ustalając zakres tematyczny, niezbędną reprezentację badań, metody wykonania prac, jak również rolę opracowującego opinie zbiorczą w skali branży. Wyniki tych prac przedstawiane są przez centralę banku kierownictwu Ministerstwa Górnictwa i Energetyki. Niezależnie od tego, przedstawiciele oddziału wiodącego, przy współudziale przedstawicieli z oddziałów terenowych, czynnie uczestniczą w zespołach powoływanych przez przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, analizujących realność, stopień przygotowania do realizacji i prawidłowość sporządzenia projektów planu inwestycyjnego. Czynne uczestnictwo przedstawicieli banku w pracach tych zespołów stanowi efektywną formę oddziaływania na przebieg procesu inwestycyjnego w fazie sporządzania planu i pozwala na wnoszenie uwag i postulatów jeszcze przed jego zatwierdzeniem. Trzeba z zadowoleniem stwierdzić, że spostrzeżenia i uwagi naszych przedstawicieli są w dużej części trafne i rzeczowe, czemu dawali wyraz niektórzy członkowie kierownictwa ministerstwa.

Wykonanie wymienionych przykładowo zadań i prac nie byłoby możliwe bez specjalizacji i bez odpowiednich posunięć organizacyjnych. Złożyły się one w sumie na to, że Oddział Wojewódzki BI w Katowicach mógł faktycznie stać się oddziałem wiodącym dla działalności analityczno-kontrolnej w zakresie inwestycji górnictwa węgla kamiennego.

Rola wiodąca w zakresie inwestycji hutnictwa żelaza i stali nie ma jeszcze takich tradycji, a doświadczenie i dorobek w tej dziedzinie są mniejsze. Złożyły się na to dwie zasadnicze przyczyny. Pierwsza z nich, to fakt realizacji znacznej części nakładów (około 2,8 mld zł) poza granicami województwa i w związku z tym obsługa tych inwestycji przez dwanaście oddziałów położonych poza terenem województwa, przy równoczesnej dużej niejednokrotnie odległości niektórych jednostek organizacyjnych banku od siedziby oddziału wiodącego (np. Szczecin, Ostrowiec). Druga przyczyna, to późniejsze, bo dopiero od roku 1963, przejmowanie roli wiodącej w tej branży.

Wynikającą z funkcji wiodącej działalnością analityczno-kontrolną — w hutnictwie żelaza i stali — objęte są inwestycje o rocznych nakładach w wysokości ponad 5 mld zł, finansowane i kontrolowane przez 18 oddziałów terenowych. Zasady organizowania działalności kontrolno-analitycznej są tu takie same jak w górnictwie węglowym.

Dotychczasowa działalność koordynacyjna, wypływająca z funkcji wiodącej oddziału wojewódzkiego, nastawiona była na poznanie zakresu, kierunków i tempa rozwoju branży hutnictwa żelaza i stali oraz na wyrobienie własnego obiektywnego poglądu na wielkość potrzeb inwestycyjnych w tej branży.

Prace problemowo-badawcze, podejmowane w latach 1963 i 1964, stanowiły jeden z istotnych instrumentów wnikania w specyfikę branży. Koncentrowały się one wokół zagadnień: zamrażania nakładów inwestycyjnych w maszynach i urządzeniach, efektywności rozwiązań technologicznych, przyjętych w dokumentacji, prawidłowości i realności projektów wstępnych z punktu widzenia podstaw finansowania, zasadności rozmiarów obudowy i zabudowy urządzeń, problematyki powiązań i synchronizacji tempa realizacji inwestycji towarzyszących, prawidłowości oddawania obiektów do użytku. Wyniki opracowanych tematów wykorzystywane były równocześnie do oddziaływania na ograniczanie lub eliminowanie nieprawidłowości występujących w procesie inwestycyjnym branży.

Na tym odcinku osiągnięto już konkretne efekty. Nastąpiła wyraźna poprawa w zabezpieczeniu dokumentacji projektowo-kosztorysowej w poszczególnych latach, jak również wzrósł stopień poprawności opracowywania tej dokumentacji.

Wskaźniki techniczno-ekonomiczne, opracowane przez oddział wiodący, pozwalają na bardziej realną ocenę projektów poszczególnych zadań inwestycyjnych oraz na ustosunkowanie się do rocznych i wieloletnich planów inwestycyjnych branży.

Prace kompleksowe, związane z opiniowaniem planu pięcioletniego w hutnictwie na lata 1966—1970 i z badaniami generalnych założeń inwestycji hutniczych, pogłębiły znacznie orientację oddziału w zasadniczych problemach branży, co w połączeniu z dotychczas osiągniętymi wynikami pozwala znacznie szerzej rozwinąć działalność koordynacyjną i specjalizacyjną branżową w hutnictwie.

* * *

Pozytywne osiągnięcia i znaczne efekty uzyskane dzięki koncentracji działalności analityczno-kontrolnej w górnictwie węglowym i hutnictwie żelaza i stali skłoniły do dalszych poszukiwań i wykorzystania zdobytego doświadczenia w innych branżach w zakresie inwestycji kontrolowanych przez bank.

Rezultatem tych doświadczeń było wprowadzenie na teren województwa katowickiego w roku 1964 tak zwanych oddziałów specjalizujących się. Podstawą rozważań tej koncepcji była specyfika agend, jaka ukształtowała się w niektórych oddziałach śląskich. Przy analizie przynależności organizacyjnej inwestorów finansowanych, przez oddziały zarysowały się dwie grupy oddziałów. Część jednostek terenowych posiada w swoim zasięgu działania inwestorów podległych różnym zjednoczeniom i resortom, w związku z czym trudno byłoby wyodrębnić jakąś gałąź dominującą. Są jednak oddziały, w których występuje szczególna koncentracja agend określonych gałęzi, co powinno determinować zakres ich zainteresowań i kierunek działalności analityczno-kontrolnej. Na przykład w Oddziale Miejskim BI w Katowicach kontrolowane inwestycje komunikacji kolejowej stanowią 61% nakładów w planie centralnym tego oddziału, a inwestycje realizowane w gospodarce komunalnej — 46% nakładów finansowanych i kontrolowanych w planie terenowym. W Oddziale BI w Częstochowie nakłady na kopalnictwo rud żelaza stanowią około 40% nakładów w planie centralnym (po potrąceniu nakładów realizowanych przez Hutę im. B. Bieruła, kontrola których stanowi przedmiot koordynacji i zainteresowania oddziału wiodącego).

Ten stan rzeczy doprowadził do ustalenia zasady, że te dwa oddziały specjalizują się w obsłudze i kontroli gałęzi, które dominują w ich obsłudze. Na czym polega zasada specjalizacji? W ramach normalnej statutowej działalności oraz prac wynikających z planów węzłowych zadań oddziały specjalizujące się zdobywają stopniowo coraz gruntowniejszą znajomość podstawowych problemów, warunkujących prawidłową działalność inwestycyjną. W związku z tym wysiłki tych oddziałów zmierzają między innymi w kierunku zapoznania się z technologią produkcji, planowanymi rozmiarami produkcji lub usług danej branży, a w ślad za tym w kierunku wyrobienia sobie poglądu co do wielkości potrzeb inwestycyjnych w powiązaniu z wykorzystaniem istniejących zdolności produkcyjnych.

Ponadto oddziały specjalizujące się wprowadzają ulepszenia i usprawnienia w metodach działalności analityczno-kontrolnej, specyficzne dla swojej branży, oraz wysuwają wobec centrali i oddziału wojewódzkiego zadania, które ze względu na wagę i znaczenie wymagają bądź pogłębienia badań w innych oddziałach, bądź też podjęcia działalności interwencyjnej.

Stopniowa realizacja tych trudnych zadań związana jest z zapewnieniem odpowiedniej kadry pracowników ekonomicznych i technicznych, a w związku z tym — obok uzupełnienia kadry pracowników pracownikami wysoko kwalifikowanymi spoza banku — realizowane jest intensywne i długofalowe szkolenie „branzowe”.

Obok konieczności odpowiedniego „ubranżowania” działalności analityczno-kontrolnej przed aparatem Banku Inwestycyjnego w województwie katowickim

stanął drugi, nie mniej ważny problem, jakim jest organizacja współpracy pomiędzy oddziałami finansującymi i kontrolującymi poszczególnych partnerów, biorących udział w procesie inwestycyjnym.

Rzadko się bowiem zdarza, aby jeden oddział terenowy posiadał w zasięgu swego działania wszystkich trzech partnerów. W takiej sytuacji wysiłki kontrolne poszczególnych oddziałów były — z natury rzeczy — rozproszone i nie zawsze podporządkowane ostatecznemu celowi, jakim powinno być jak najlepsze wykonanie podjętej inwestycji.

Podstawą rozważań na temat usprawnień w tej dziedzinie stało się założenie, aby stworzyć takie ramy i zasady, które skłaniałyby do współpracy jednostki organizacyjne, finansujące i kontrolujące poszczególnych uczestników procesu inwestycyjnego, tj. inwestora, przedsiębiorstwo wykonawcze oraz biuro projektowe. Doświadczeniami objęte zostały inwestycje priorytetowe, które stanowią duży stosunkowo zakres działania, bo w realizacji w stosunku do rocznego limitu nakładów w planie centralnym wynoszą około 20%.

Przyjęto generalną zasadę, że oddział finansujący inwestora jest oddziałem wiodącym i inicjującym działalność kontrolną. Ma on obowiązek nakreślenia ram i węzłowych kierunków działalności kontrolnej, podyktowanych nieprawidłowościami wynikającymi z realizacji konkretnej inwestycji. Równocześnie oddział ten proponuje ewentualne wspólne kontrole z pozostałymi jednostkami organizacyjnymi, finansującymi przedsiębiorstwa budowlano-montażowe i biura projektowe. Propozycje oddziału finansującego inwestora, po uzgodnieniu ich z pozostałymi uczestnikami kontroli (przy udziale oddziału wojewódzkiego), stają się dyrektywą wiążącą, konkretyzowaną jedynie co do terminów w kwartalnych planach pracy.

Dalszą zasadą, mającą umocnić wysiłki kontrolne oddziałów, jest obowiązek wzajemnego informowania się o stwierdzonych nieprawidłowościach (w tych oczywiście przypadkach, kiedy nie przeprowadzano kontroli wspólnie). Na przykład oddział finansujący inwestora stwierdził, że biuro projektowe dostarcza z opóźnieniem dokumentację projektowo-kosztorysową, mimo że inwestor w wyznaczonym terminie udostępnił mu niezbędne dane wyjściowe. Pewna ilość takich informacji posłuży oddziałowi, właściwemu dla kontroli biura projektowego, do przeprowadzenia kontroli dyscypliny umownej. Następny przykład — oddział finansujący inwestora stwierdził w czasie kontroli niewłaściwe tempo i niewłaściwą jakość robót. Informacja skierowana do oddziału finansującego wykonawcę pozwoli na wyciągnięcie wniosków co do dalszej pracy kontrolnej wobec przedsiębiorstwa oraz co do ewentualnego zastosowania sankcji kredytowych. Przykłady te nie wyczerpują zagadnienia; mają one jedynie na celu zilustrowanie treści i sposobu wykorzystania informacji.

System wspólnych kontroli oraz informacji o nieprawidłowościach nie rozwinął się jeszcze w stosunku do czwartego partnera procesu inwestycyjnego, jakim jest dostawca maszyn i urządzeń. Wprawdzie istnieją już pewne przejawy nawiązywania współpracy oddziałów Banku Inwestycyjnego z oddziałami Narodowego Banku Polskiego, wydaje się jednak, że zakres i efekty tej współpracy na tym odcinku są niewystarczające i że istnieją możliwości jej poszerzenia i usprawnienia.

Dziedziną działalności banku, w której trudno jest uzyskać widoczne efekty, jest kontrola biur projektowych. Możliwość bowiem oddziaływania na pracę tych jednostek za pomocą kredytu w kierunku pożądanym dla prawidłowego przebiegu procesu inwestycyjnego, a więc na jakość, koszt i terminowość dokumentacji — jest znikoma. Zachodzi wobec tego potrzeba nasilenia działalności kontrolnej. Biura projektowe skupiają — jak wiadomo — wysoko kwalifikowaną kadrę techniczną, działalność której mogą kontrolować specjaliści posiadający co najmniej takie same kwalifikacje i doświadczenie. Takich zaś pracowników posiadamy w oddziałach niewiele.

Rozważania więc na temat osiągnięcia większych efektów kontroli w biurach projektowych nie mogły nie brać pod uwagę tych przesłanek. Jako podstawę poczynić, mających usprawnić pracę w omawianej dziedzinie, przyjęliśmy fakt kontroli przez bank dzia-

łalności trzech partnerów procesu inwestycyjnego i w związku z tym możliwość dokonywania oceny pracy biur projektowych kontrolując inwestorów i przedsiębiorstwa budowlano-montażowe. Skłoniło to bank do wprowadzenia obowiązku informowania oddziału finansującego biuro projektowe przez oddział kontrolujący inwestora czy przedsiębiorstwo wykonawstwa inwestycyjnego. Informacja taka przekazywana jest na jednolitych drukach, które już przez swój układ „sugerują” problemy z zakresu jakości dokumentacji i kosztu inwestycji, które trzeba naświetlić oddziałowi finansującemu biuro projektów. Suma zebranych informacji służy jako podstawa i element programowania dalszych kontroli, w toku których ustalane są przyczyny zaistniałych nieprawidłowości. Organizacja jednak takich kontroli nie jest łatwa. Wymagają one bowiem powoływania dużych zespołów kontrolnych, złożonych z pracowników o najwyższych kwalifikacjach, nierzadko uzupełnianych doraźnie fachowcami spoza banku.

Aby stworzyć warunki dla usprawnienia kontroli w biurach projektowych skupiliśmy obsługę tych jednostek w dwóch oddziałach (w Oddziale BI w Gliwicach i w Oddziale Wojewódzkim BI w Katowicach) w wyodrębnionych komórkach organizacyjnych, wyposażonych w kadrę techniczną. Jednocześnie ustalone zostały zasady współdziałania tych jednostek, mające przede wszystkim na celu wzmocnienie działalności kontrolnej w tych jednostkach gospodarczych.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że oddziaływanie banku na jakość opracowań projektów, mimo dużych wysiłków, nie jest zbyt efektywne. Ten trudny odcinek oddziaływania wymagać będzie nadal uwagi oddziałów Banku Inwestycyjnego na Śląsku. Niemniej jednak granice naszych możliwości kontrolnych wyznaczać będzie zawsze stan wysoko wykwalifikowanej kadry technicznej.

* * *

Wysiłki zmierzające do osiągnięcia większych efektów działalności analityczno-kontrolnej, omówione w ogólnym zarysie, nie dałyby spodziewanych wyników, gdyby nie towarzyszyły im równocześnie zabiegi o wyposażenie oddziałów w niezbędną, wysoko kwalifikowaną kadrę pracowników. W tym zakresie na plan pierwszy zaczęła się wysuwać sprawa skompletowania odpowiedniej kadry technicznej. Wprawdzie Bank Inwestycyjny zatrudniał już uprzednio pracowników technicznych, lecz była wśród nich duża liczba techników budowlanych, przygotowanych do prostych prac kontrolnych, związanych przede wszystkim z pewnymi przejawami gospodarności przedsiębiorstw budowlano-montażowych.

Omówione wyżej zmiany w metodach pracy zmuszały do skompletowania takiej kadry wysoko kwalifikowanych inżynierów różnych specjalności, którzy — obok gruntownego ustalenia stanu faktycznego — potrafiliby docierać głębiej do przyczyn ujemnych zjawisk i nieprawidłowości tkwiących w działalności inwestycyjnej i przekonująco — w oparciu o merytoryczne stwierdzenia — podbudować swoje wnioski. Mimo niemałych trudności, związanych w pierwszym rzędzie z konkurencyjnością plac w przemyśle, zdołaliśmy zatrudnić — choć jeszcze niewystarczającą w stosunku do potrzeb — kadrę techniczną w ogólnej liczbie 40 inżynierów, w tym trzech inżynierów górników, sześciu metalurgów, dwóch specjalistów w dziedzinie komunikacji.

W celu stworzenia odpowiednich warunków do prawidłowego kierowania tą kadrą powołani zostali w dwóch oddziałach (w Oddziale Miejskim BI i w Oddziale Wojewódzkim BI w Katowicach) główni inżynierowie na stanowiska zastępców dyrektorów oddziału, których głównym zadaniem jest — obok wzmocnienia zespołu kierowniczego tych jednostek — kierowanie kadrą techniczną oraz merytoryczna ocena opracowań kontrolnych wykonanych przez inżynierów lub przy ich współudziale.

Efektywne wykorzystanie personelu inżyniersko-technicznego w instytucji, której charakter działalności jest wybitnie ekonomiczny (a taką instytucją jest niewątpliwie bank), wymaga wyraźnego sprecy-

zowania zasad, jakim musi być podporządkowana praca z kadrą techniczną. Zasady takie zostały opracowane i ustalone.

W pierwszym rzędzie ustalono, że nie ma dwóch „warsztatów pracy” — technicznego i ekonomicznego. Istnieje jedna działalność analityczno-kontrolna banku, w której pracownik, posiadający wiedzę techniczną, uzupełnia ekonomistę w tym zakresie, w jakim kończy się jego wiedza fachowa. Na przykład, przy badaniu ekonomicznej efektywności inwestycji na etapie założeń lub projektu wstępnego ekonomista bada i kontroluje zgodność zamierzenia z generalnymi założeniami rozwojowymi branży, problematykę źródeł zaopatrzenia, przyszłej produkcji, zagadnienia zbytu, transportu, lokalizacji w powiązaniu z przesłankami ekonomicznymi, inżynier natomiast bada zagadnienia związane z technologią przyszłej produkcji, jej związek z kosztem inwestycji i kosztem eksploatacji, realność wyceny kosztu inwestycji, możliwość zastosowania dokumentacji typowej lub powtarzalnej, uprzemysłowienie wykonawstwa robót i wdrażanie postępu technicznego. Ekonomista, kontrolując stopień przygotowania inwestycji do realizacji, interesuje się koncentracją nakładów inwestycyjnych, zapewnieniem dostaw w powiązaniu z tempem realizacji robót budowlano-montażowych, a pracownik techniczny bada stan posiadania dokumentacji projektowo-kosztorysowej, jej wystarczalność w stosunku do zamierzeń objętych planem inwestycyjnym.

WAWRZYNIEC MROZEK
PKO w Katowicach

Rozwój wkładów oszczędnościowych w województwie katowickim i jego dalsze perspektywy

Rozwój gospodarczy województwa katowickiego stworzył trwałe podstawy ekonomiczne dla rozwoju wkładów oszczędnościowych. Stały rozwój wkładów oszczędnościowych oraz fakt zwiększenia się ich stabilności powoduje występowanie poważnego funduszu pieniężnego, który jest jednym z podstawowych składników zasobów pieniężnych ludności i z punktu widzenia planowania gospodarczego, a w szczególności kształtowania obiegu pieniężnego i sytuacji finansowej, ma bardzo ważne znaczenie. Wielkość wkładów oszczędnościowych bowiem w zasadniczy sposób rzuca na wielkość emisji. Im większy jest przyrost wkładów, tym mniejszy jest wzrost emisji. Wzrost wkładów oszczędnościowych jest poza tym wyrazem zaufania społeczeństwa do stabilizacji gospodarczej, a w szczególności do stabilizacji siły nabywczej pieniądza.

W ślad za rozwojem wkładów oszczędnościowych w skali krajowej również województwo katowickie ma na tym odcinku poważne osiągnięcia. Należy podkreślić, że województwo katowickie posiada w Powszechnej Kasie Oszczędności największą liczbę książeczek oszczędnościowych, która na koniec marca 1965 roku wynosi 1.574 tysiące. Stan wkładów na tych książeczkach wynosi 4 miliardy 479 milionów złotych. Kwota ta stanowi 93,1% wszystkich zorganizowanych oszczędności ludności województwa katowickiego. Ludność gromadzi bowiem swoje oszczędności również w spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych, pracowniczych kasach zapomogowo-pożyczkowych oraz kasach wzajemnej pomocy spółdzielczości pracy.

Źródłem rozwoju wkładów oszczędnościowych jest stały wzrost dochodów ludności. Analiza rozwoju oszczędności na tle dochodów pieniężnych ludności w okresie lat 1959 do 1964 wykazuje systematyczny wzrost stosunku wpłat oszczędnościowych do dochodów ludności. Wykazuje ona również stałą tendencję wzrostu wskaźnika stosunku przyrostu wkładów oszczędnościowych do dochodów ludności oraz udziału przyrostu wkładów oszczędnościowych w ogólnym wzroście zasobów pieniężnych ludności.

Niezależnie od zorganizowania pracy kadry technicznej zaistniała potrzeba zatrudnienia wysoko kwalifikowanego zespołu pracowników ekonomicznych, znającego podstawowe zagadnienia z dziedziny ekonomiki odpowiednich branż w ogóle, a problematykę branżowej specyfiki inwestowania w szczególności. Bazę do skompletowania takiego zespołu stanowiła ta część zatrudnionej, dobrej, doświadczonej i ofiarnej kadry pracowniczej, która po odpowiednim długofalowym przeszkoleniu stała się kadrą specjalistów w zakresie działalności analitycznej i kontrolnej w poszczególnych branżach.

* * *

Z przedstawionych podstawowych form i metod działalności analityczno-kontrolnej Banku Inwestycyjnego na terenie województwa katowickiego wynika, że aparat banku nie ogranicza się do informowania o nieprawidłowościach zachodzących w inwestycjach. W poczynaniach naszych staramy się aktywnie oddziaływać na poprawę procesu inwestycyjnego. Szeroka platforma współpracy z KW PZPR, PWRN, Ministerstwem Górnictwa i Energetyki, Zjednoczeniem Hutnictwa Żelaza i Stali oraz pozostałymi jednostkami nadrzędnymi, odpowiedzialnymi za przebieg działalności inwestycyjnej, pozwala na oddziaływanie wielostronne i efektywne.

Rok	Kwota wpłat wniesionych na każde 100 złotych do- chodów lu- dności (w złotych)	Kwota przy- rostu wkła- dów na każde 100 złotych dochodów ludności (w złotych)	Udział przy- rostu wkła- dów oszczęd- nościowych w ogólnym wzroście za- sobów pienię- żnych ludno- ści
1959	4,58	1,16	33,0
1960	5,50	0,94	38,4
1961	5,79	0,60	27,6
1962	6,84	1,41	67,3
1963	8,03	1,76	56,3
1964	8,89	1,49	42,0

Wkłady oszczędnościowe stale wzrastają, zwłaszcza w latach bieżącej pięcioletki. O ile pierwszy miliard wkładów osiągnięto w ciągu dziewięciu lat, to jest od roku 1950 do roku 1959, to drugi osiągnięto w połowie roku 1962, trzeci już w maju 1963 roku, a czwarty w lipcu 1964 roku.

Na tak poważny rozwój wkładów miała niewątpliwie wpływ — obok stabilizacji gospodarczej — również działalność organizacyjna Powszechnej Kasy Oszczędności, polegająca na wprowadzaniu nowych form oszczędzania oraz rozszerzaniu sieci placówek obsługujących klientów obrotu oszczędnościowego. Wysokość wkładów oraz ilość książeczek według poszczególnych form oszczędzania ilustruje tabela 2.

Podkreślić należy, że poza wzrostem liczby książeczek i stanu wkładów następuje stała zmiana struktury wkładów z wkładów płatnych a vista na wkłady związane losowaniem premii i wyższym oprocentowaniem. Wynikiem takiego przesunięcia jest stale wzrastająca stabilność wkładów. I tak liczba dni pozostawiania jednej złotówki na książeczce oszczędnościowej w ostatnich latach przedstawiała się następująco: rok 1961 — 299 dni, rok 1962 — 328 dni, rok 1963 — 355 dni, rok 1964 — 371 dni.

Tabela 2

Forma oszczędzania	Stan wkładów w tysiącach złotych	Ilość książeczek w sztukach
Książeczki obiegowe oprocentowane	2.674.832	1.332.766
Książeczki obiegowe premiowane pieniędzmi	121.709	106.002
Książeczki umiejscowione oprocentowane 3-5%	739.742	34.295
Książeczki premiowane samochodami	674.133	80.902
Książeczki premiowane motocyklami	12.429	3.134
Książeczki premiowane motorowerami	2.542	2.435
Książeczki mieszkaniowe	61.272	8.553
Książeczki z wkładami na kaucje mieszkaniowe	866	401
Książeczki z wkładami wieloletnimi	925	1.888
Książeczki turystyczne	3.113	1.031
Książeczki PKZP	165.344	495
Książeczki SKO	21.927	1.949
Razem	4.478.834	1.573.851

szkolne kasy oszczędności, szerzące nawyk oszczędzania wśród dzieci i młodzieży.

Łączna ilość operacji wpłat i wypłat w zakresie obrotu oszczędnościowego za okres od 1961 do 1964 roku wynosi 16.367 tysięcy pozycji. W przekroju według poszczególnych placówek ilość operacji ilustruje tabela 3.

Z tabeli 3 wynika niedwuznacznie, że zgodnie z planami perspektywicznymi naszej instytucji, procentowy udział operacji — aczkolwiek powoli, niemniej systematycznie — przesuwa się z placówek własnych i urzędów pocztowych na agencje przyzakładowe.

W okresie czterech lat ogólna ilość operacji wzrosła o 80,3%, a w agencjach o 243,7%, to jest prawie trzy i półkrotnie. Wzrost operatywności tej grupy placówek osiągnięto nie tyle przez wzrost operatywności poszczególnych agencji, a raczej wzrost liczby tych placówek, gdyż w okresie od 1961 do 1964 roku liczba agencji wzrosła z 334 do 780, to jest o 133,5%.

Biorąc pod uwagę przeciętną ilość operacji dokonywanych dziennie przez jedną agencję w roku 1964, wynoszącą zaledwie 7 operacji oraz przeciętną sumę dziennych wpłat, wynoszącą 4.000 złotych, należy stwierdzić, że rozmiary działalności tej grupy placówek są jeszcze wysoce niewystarczające i agencje nie spełniają właściwej roli w obsłudze świata pracy w zakresie obrotu oszczędnościowego.

Tabela 3

(ilość w tysiącach sztuk)

Grupa placówek	1 9 6 1 r.		1 9 6 2 r.		1 9 6 3 r.		1 9 6 4 r.	
	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
Placówki własne	956.369	32,5	1.026.140	28,4	1.172.716	26,0	1.315.027	24,8
Agencje	441.993	15,0	816.259	22,6	1.197.881	26,5	1.519.194	28,7
Placówki pocztowe	1.540.573	52,5	1.768.538	49,0	2.148.125	47,5	2.464.854	46,5
Razem	2.938.935	100	3.610.937	100	4.518.722	100	5.299.075	100

W parze ze stałym wzrostem wkładów oszczędnościowych rosną również korzyści oszczędzających. W ostatnich czterech latach z tytułu odsetek od wkładów oprocentowanych dopisano do książeczek oszczędnościowych:

w 1961 roku	31 milionów złotych
w 1962 roku	42 miliony złotych
w 1963 roku	52 miliony złotych
w 1964 roku	76 milionów złotych

Poza tym kwota należnych, a nie dopisanych odsetek według stanu na dzień 31.12.1964 roku wynosiła 147 milionów złotych.

Od czasu wprowadzenia wkładów premiowanych premiami rzeczowymi ludność naszego województwa wylosowała 841 samochodów osobowych, 547 motocykli oraz 52 motorowery. Oprócz tego w samym tylko 1964 roku wypłacono 4.345 tysięcy złotych z tytułu wylosowanych premii pieniężnych oraz wydano 32 skierowania na wczasy krajowe lub na wycieczki zagraniczne, wylosowane na książeczki turystyczne.

Poza tymi indywidualnymi korzyściami poszczególnych oszczędzających oddziały operacyjne Powszechnej Kasy Oszczędności przekazały w latach od 1960 do 1964 kwotę 85.829 tysięcy złotych do budżetów rad narodowych województwa katowickiego z tytułu wpłaty 50% wypracowanego w tych latach zysku.

Obrót oszczędnościowy w Powszechnej Kasie Oszczędności na terenie województwa katowickiego obsługują 22 placówki własne, w tym 20 oddziałów i 2 ekspozytury oraz 1.172 placówki zastępcze, w tym 780 agencji przyzakładowych i 392 urzędy pocztowe.

Poza tym w szkołach podstawowych działają 1.593

Osiągnięcia przedstawione na wstępie, — aczkolwiek bardzo poważne — nie wyczerpują wielkich możliwości województwa katowickiego. Udział dochodów pieniężnych ludności województwa katowickiego w dochodach ogólnokrajowych stanowi 14,3%, a w funduszu plac około 19%, podczas gdy udział w stanie wkładów wynosi tylko 12,4%, co świadczy, że udział wkładów oszczędnościowych jest zbyt niski. Zaznaczyć jednak należy, że udział ten systematycznie wzrasta, gdyż w 1959 roku wynosił tylko 10%. Średnia kwota wkładu na jednego mieszkańca wynosi w województwie 1.212 złotych, a średnia liczba książeczek na 1.000 mieszkańców — 440 sztuk. W obydwu tych wskaźnikach województwo zajmuje piąte miejsce w kraju.

Poważne zróżnicowanie w tych wskaźnikach wykazują poszczególne okręgi bankowe oddziałów operacyjnych Powszechnej Kasy Oszczędności, co ilustruje tabela 4 zawierająca dane według stanu na dzień 31.12.1964 roku.

Zapóźnione rejony bankowe rzutują w sposób ujemny na kształtowanie się średnich wyników wojewódzkich, co w konsekwencji powoduje zajmowanie przez województwo w omawianych wskaźnikach piątego miejsca w kraju.

W świetle powyższych stwierdzeń zadania na rok 1965 i na przyszłą pięcioletkę muszą być mobilizujące i zakładać wyrównanie powyższych dysproporcji. Założenie rocznego przyrostu wkładów oszczędnościowych w wymienionym okresie w wysokości co najmniej jednego miliarda złotych jest nie tylko możliwe, ale w latach dalszych przewiduje się nawet przekroczenie tej kwoty. W ten sposób stan wkładów na koniec roku 1965 powinien wynosić co najmniej 5

Tabela 4

Rejon bankowy PKO	Miasta wydzielone i powiaty wchodzące w skład rejonu bankowego	Wkłady		Książeczki	
		średni wkład na jednego mieszkańca w złotych	kolejność w rubryce 3	średnia ilość książeczek na 1.000 mieszkańców	kolejność w rubryce 5
1	2	3	4	5	6
Będzin	miasto i powiat Będzin	599	18	370	15
Bielsko-Biała	miasto i powiat Bielsko-Biała	1.362	5	493	6
Bytom	miasto Bytom	1.818	3	654	2
Chorzów	miasto Chorzów, miasto Świętochłowice	1.143	9	477	7
Cieszyn	miasto i powiat Cieszyn	1.134	10	448	9
Częstochowa	miasto i powiat Częstochowa, pow. Kłobuck	851	12	267	18
Dąbrowa Górnicza	miasto Dąbrowa Górnicza	1.377	4	572	4
Gliwice	miasto i powiat Gliwice	1.869	2	525	5
Katowice	miasto Katowice	3.118	1	833	1
Lubliniec	powiat Lubliniec	605	17	331	16
Mikołów	miasto i powiat Tychy	776	14	401	14
Mysłowice	miasto Mysłowice	1.360	6	630	3
Pszczyna	powiat Pszczyna	538	19	228	19
Ruda Śląska	miasto Ruda Śląska	654,5	16	423,5	12
Rybnik	miasto i powiat Rybnik, pow. Wodzisław	795	13	274	17
Siemianowice Śląskie	miasto Siemianowice	865,5	11	406	13
Sosnowiec	miasto Sosnowiec, miasto Czeladź	1.248	8	429	11
Tarnowskie Góry	powiat Tarnowskie Góry	711	15	431	10
Zabrze	miasto Zabrze	1.319	7	463	8
Zawiercie	powiat i miasto Zawiercie, pow. Myszków	372	20	162	20
Oddział Wojewódzki NBP w Katowicach	województwo katowickie	1.212	—	440	—

miliardów 210 milionów złotych, a na koniec następnej pięcioletki, to jest na koniec 1970 roku, ponad 10 miliardów złotych.

W ślad za wzrostem stanu wkładów i liczby książeczek poważnie wzrosła liczba operacji, która w roku 1970 wyniesie 12,5 miliona pozycji.

Dla realizacji tych zadań konieczna jest dalsza rozbudowa placówek własnych i zastępczych. Do końca 1970 roku w każdym mieście wydzielonym lub będącym siedzibą władz powiatowych powinien istnieć oddział Powszechnej Kasy Oszczędności, z tym że w samych Katowicach powinny działać co najmniej dwa oddziały. Poważnie wzrosła również liczba urzędów pocztowych, obsługujących obrót oszczędnościowy. Natomiast najpoważniejszy wzrost — zgodnie z założeniami — zakłada się w grupie agencji przyzakładowych, których liczba ulegnie prawie podwojeniu i na koniec roku 1970 wyniesie 1.300 agencji. W parze z liczbowym wzrostem placówek powinna wzrastać ich działalność, co szczególnie odnosi się do agencji przyzakładowych, które powinny w pełni stanowić kasy świata pracy.

Ajencje przyzakładowe — mimo że są placówkami zastępczymi w stosunku do pracowników i członków ich rodzin — wykonują pełny zakres czynności związanych z obrotem oszczędnościowym. Wzrost działalności agencji nastąpi przez organizowanie wśród załóg systematycznego oszczędzania, dalszego przejmowania na książeczki wszelkiego rodzaju nagród, a w tym przede wszystkim nagród wypłacanych z tytułu funduszu zakładowego oraz gromadzenie wkładów na potrzeby mieszkaniowe, zwłaszcza przez młodzież. Zakłada się, że do końca 1970 roku listnieć będzie 1.100 kół systematycznego oszczędzania, obejmujących 250 tysięcy pracowników, a kwota przejętych nagród z tytułu funduszu zakładowego wyniesie około 800 milionów złotych. Szczególną rolę powinny odegrać ajencje w gromadzeniu oszczędności na potrzeby mieszkaniowe. Kwoty złożone dotychczas na mieszkaniowych książeczkach Powszechnej Kasy Oszczędności nie odpowiadają ani potrzebom, ani możliwościom społeczeństwa w tym zakresie, jakkolwiek w 1964 roku w wyniku zacieśnienia współpracy Oddziału Wo-

jewódzkiego Powszechnej Kasy Oszczędności z Oddziałem Katowickim Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego nastąpił znaczny wzrost zarówno ilości książeczek, jak i lokowanych na nich wkładów. Porozumienie Oddziału Wojewódzkiego Powszechnej Kasy Oszczędności, Katowickiego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego i Zarządu Wojewódzkiego Związku Młodzieży Socjalistycznej, zawarte w lutym bieżącego roku, rokuje w bieżącym roku i w latach następnych poważny wzrost liczby książeczek mieszkaniowych wśród młodzieży.

Realizacja nakreślonych zamierzeń wymagać będzie udzielenia — jak to miało miejsce dotychczas — poparcia przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą, rady narodowe wszystkich szczebli, instancje związkowe, organizacje społeczne i resorty oraz inne instytucje bankowe i finansowe, a także pełnej mobilizacji znanych ze swej ofiarności załóg pracowniczych Powszechnej Kasy Oszczędności, jak i placówek zastępczych.

Powszechna Kasa Oszczędności, jako instytucja usługowa, wymaga dla swojego istnienia pełnego poparcia społeczeństwa i dlatego też rozwojowi wkładów i ilości oszczędności będzie towarzyszyć coraz to lepsza i sprawniejsza obsługa klientów oraz dalsze poszerzenie zakresu usług.

Realizacja wymienionych zadań perspektywicznych przyczyni się niewątpliwie do racjonalnego wykorzystywania przez ludność swoich dochodów, ale również pomagać będzie w kształtowaniu koniecznych proporcji w bilansach pieniężnych dochodów i wydatków ludności, a tym samym stale umacniać stabilność siły nabywczej pieniądza.

Stwierdzenie ministra finansów na krajowej inauguracji „Miesiąca Oszczędności”, jaka odbyła się w Katowicach w październiku 1964 roku, „Śląsk pracowity — Śląsk oszczędny” znajdzie również w przyszłości nie tylko pełne pokrycie, ale będzie mobilizować województwo katowickie do zajęcia również na odcinku gromadzenia oszczędności indywidualnych przodującego miejsca w kraju.

WALTER PACHA

Oddziaływanie NBP na działalność gospodarczą w województwie katowickim

Pokażny udział potencjału gospodarczego województwa katowickiego w gospodarce ogólnokrajowej stawia zarówno przed czynnikami politycznymi, jak i gospodarczymi stosunkowo duże zadania w zakresie oddziaływania na prawidłowe kształtowanie się procesów gospodarczych w tym regionie, zgodnie z zadaniami i celami narodowych planów gospodarczych.

Szczególną rolę w tym zakresie ma do spełnienia aparat Narodowego Banku Polskiego, reprezentowany przez Oddział Wojewódzki w Katowicach i 37 oddziałów operacyjnych, z czego 21 oddziałów przypada na górnośląski okręg przemysłowy, 4 oddziały na częstochowski okręg przemysłowy, 3 oddziały na bielski okręg przemysłowy, 2 oddziały na rybnicki okręg węglowy i 7 oddziałów na pozostałe ośrodki tego regionu gospodarczego.

Rola ta wynika z funkcji banku emisyjnego, a w szczególności z faktu sprawowania bezpośredniej kontroli działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstw i z faktu posiadania w związku z tym aktualnego rozeznania przebiegu realizacji zadań planowych oraz występujących w tej dziedzinie zjawisk pozytywnych i negatywnych. Duża koncentracja przemysłu stwarza przy tym rozległą problematykę w zakresie handlu i usług, stanowiących również przedmiot oddziaływania banku.

Metody oddziaływania banku na gospodarkę narodową wiążą się ściśle z założeniami aktualnego systemu finansowego, który niewątpliwie determinuje stosowanie takich czy innych metod oddziaływania ekonomicznego, czyli oddziaływania poprzez kredyt.

Z drugiej strony wykształciły się metody oddziaływania o typie organizacyjno-administracyjnym czy informacyjnym, zastosowanie których w szerszym lub węższym zakresie zależy jest między innymi od aktualnego systemu zarządzania i planowania. Wybór przez bank najbardziej efektywnych metod oddziaływania jest w tym, skomplikowanym w swej strukturze, regionie gospodarczym niełatwy. Nie ma tu miejsca na szablonowość, jest natomiast miejsce na elastyczność w podejściu do poszczególnych jednostek gospodarczych, stanowiących bądź jednobranżowe lub wielobranżowe przedsiębiorstwa czy zakłady na pełnym lub ograniczonym rozrachunku gospodarczym, czy jednostki nadrzędne gałęzi lub branż, mające swoją siedzibę na terenie województwa.

Zanim przystąpimy do omówienia rezultatów stosowania różnych metod i środków oddziaływania należy zwrócić uwagę na to, że oddziaływanie, jeśli chodzi o przedmiot, ma dwa kierunki: oddziaływanie na nieprawidłowości w gospodarce podmiotów gospodarczych oraz oddziaływanie zmierzające do udzielania pomocy, niejako czynnej, w rozwiązywaniu zagadnień ekonomicznych. Jeśli chodzi o oddziaływanie na nieprawidłowości w gospodarowaniu, to z głównych przedmiotów należałoby wymienić:

- nieprawidłowości w gospodarce środkami obrotowymi,
- nieprawidłowości w realizacji wyniku finansowego, z uwzględnieniem zagadnień produkcji jakościowej, asortymentowej, poszukiwania nowych wyrobów (lista A i B) i kosztów produkcji,
- nieprawidłowości w gospodarce funduszem płac, jako odrębne zagadnienie,
- nieprawidłowości w gospodarce remontowo-inwestycyjnej, z uwypukleniem zagadnień wykorzystania zdolności produkcyjnych, zagospodarowania maszyn i urządzeń, szczególnie pochodzących z importu, stanu dbałości o prawidłową reprodukcję majątku trwałego, efektywności inwestycji i kosztu inwestycji, terminowości i jakości wykonawstwa inwestycyjnego.

Z kierunków oddziaływania „czynnego” należałoby wymienić preferencje w kredytowaniu produkcji eks-

portowej, w kredytowaniu zamierzeń powiązanych z postępowaniem technicznym, ze wzbogaceniem zaopatrzenia materiałowego, z rozwojem usług, z podniesieniem kultury handlu i obsługi klienta, z rozwojem sieci gastronomicznej, z przyspieszeniem rozliczeń (np. inicjowanie planowych rozliczeń oraz organizowanie biur wzajemnych rozliczeń).

Skuteczność oddziaływania zależy jest od wypracowania metod gwarantujących właściwe proporcje między czynnościami kameralnymi a inspekcyjnymi, adekwatnych metod oceny stanu finansowo-gospodarczego w oparciu o okresową i roczną sprawozdawczą finansową przedsiębiorstw i zakładów, dalej od znalezienia optymalnej metody analizy międzyzakładowej, analizy wykonania podstawowych elementów planu kasowego, analizy przebiegu kredytowania, przebiegu rozliczeń, również od stosowania właściwych metod analizy techniczno-ekonomicznych wskaźników branżowo różnorodnych podmiotów gospodarczych.

Trzeba również widzieć czynniki współdziałające w oddziaływaniu banku na życie gospodarcze. Chodzi o wykorzystanie wszystkich elementów współpracy z komitetami partii, z radami narodowymi i komisjami rad, ze związkami zawodowymi, z pozostałymi bankami, z wydziałami finansowymi, inspektoratami kontrolno-rewizyjnymi, z komisjami dyscypliny płac, z Najwyższą Izbą Kontroli i specjalistycznymi organami kontrolnymi, na przykład z PIH. Na podkreślenie zasługuje w szczególności współpraca z samorządami robotniczymi.

Przystępując do omówienia stosowanych różnych metod i środków oddziaływania, należy zwrócić przede wszystkim uwagę na związane z tym zagadnienia w przemyśle planowanym centralnie. Metody pracy stosowane w tym przemyśle charakteryzują się w szczególności wykorzystaniem następujących elementów organizacyjnych:

— zorganizowanie na terenie województwa oddziałów specjalistycznych, kontrolujących kopalnie węgla kamiennego, huty żelaza i stali oraz przemysł metali nieżelaznych, jak i zakłady energetyczne, co stwarza lepsze warunki do właściwego przygotowania pola oddziaływania przez wykorzystanie metod międzyzakładowych badań porównawczych;

— zlokalizowanie na terenie województwa licznych zjednoczeń przemysłowych, co stwarza dogodny warunki współpracy z nimi;

— skupienie na terenie województwa szeregu zarządów głównych branżowych związków zawodowych, co sprzyja kontaktom zmierzającym do wspólnego oddziaływania na problematykę ekonomiczną przedsiębiorstw znajdujących się w ich sferze zainteresowania, w szczególności w aspekcie współpracy z samorządem robotniczym.

W zakresie współpracy oddziałów specjalistycznych górnictwa węgla kamiennego Oddział Wojewódzki NBP w Katowicach sprecyzował zasady bezpośrednich kontaktów oddziałów operacyjnych ze zjednoczeniami; uzyskano w ten sposób jednolite rozwiązanie lub ustosunkowanie się różnych oddziałów operacyjnych do podobnych zagadnień.

W pozostałych branżach kontakty ze zjednoczeniami, dotyczące istotnych spraw, odbywają się przy współpracy oddziałów operacyjnych z oddziałem wojewódzkim. Podstawową formą współpracy ze zjednoczeniami są konferencje oraz liczne kontakty bieżące, a także udział przedstawicieli oddziału wojewódzkiego w naradach organizowanych przez zjednoczenia, na przykład w kolegiach zjednoczeń, naradach z głównymi księgowymi itd. W ostatnim czasie współpraca ze zjednoczeniami wzbogaciła się w szczególności w związku z udziałem banku w podziale wskaźników dyrektywnych. Dalszą metodą pracy banku jest czyn-

ny udział w pracach komisji branżowych i problemowych, działających stale czy też okresowo na szczeblu wydziału ekonomicznego komitetu wojewódzkiego PZPR.

Zasadniczym przedmiotem pracy w tych komisjach są głównie problemy ekonomiczne przedsiębiorstw i branż, a w szczególności problemy usprawniania gospodarki materiałowej, problemy koordynacji gospodarczej (zagadnienia tzw. koordynacji poziomej), problemy handlu zagranicznego i aktywizacji w zakresie produkcji eksportowej. Z głównych ogniw współpracy należy wymienić również zespół koordynacji pionu finansowego, w ramach którego osiągnięto szczególnie rezultaty wspólnego oddziaływania w zakresie opinowania planu inwestycyjnego, zacieśnienia współpracy instytucji finansowych, a w szczególności oddziałów operacyjnych z radami narodowymi, między innymi w zakresie wykonywania planu kasowego i budowy terenowych bilansów dochodów i wydatków ludności. Mimo wyjątkowej roli problematyki przemysłu kluczowego w województwie katowickim w działalności banku niepoślednią rolę odgrywa również problematyka drobnej wytwórczości państwowej i spółdzielczej, handlu, gospodarki komunalnej, przedsiębiorstw komunikacyjnych i socjalno-kulturalnych.

Różnorodność podmiotów gospodarczych, odgrywających decydującą rolę w zakresie kształtowania przychodowych pozycji planu kasowego, a charakteryzujących się niższym, w porównaniu do przemysłu kluczowego, poziomem organizacyjnym i kadrowym, a także specyfika organizacji i struktury ekonomicznej w ogólności, narzuciły bankowi odpowiednie metody oddziaływania. Do nich zaliczyć należy, obok oddziaływania typu ekonomicznego, szeroko rozwinięte oddziaływanie typu organizacyjno-informacyjnego w postaci ścisłej współpracy z radami narodowymi. Współpraca ta ujawnia się w bezpośrednich kontaktach z wydziałami fachowymi i działającymi przy nich różnymi komisjami, jak komisjami koordynacji terenowo-branżowej, koordynacji usług, dyscypliny płac oraz w szerokim udziale przedstawicieli banku w komisjach rad. Bank przekazuje informacje wydziałom prezydium wojewódzkiej rady narodowej o zasadniczych zjawiskach gospodarczo-finansowych, dane ze sprawozdań funduszu płac i gospodarki środkami obrotowymi, uzgadnia z nimi zagadnienia inwestycyjne i różne zagadnienia o zasadniczym znaczeniu, otrzymując z WRN uchwały, programy działania, dane statystyczne oraz plany roczne i kwartalne pionów gospodarki terenowej. Nie można też pominąć aspektów bardzo ścisłej współpracy z Wojewódzkim Urzędem Statystycznym na odcinku wymiany informacji.

Również ważnym odcinkiem pracy oddziału wojewódzkiego NBP są kontakty z wojewódzkimi jednostkami nadrzędnymi, szczególnie przez okresowe konferencje, na których dokonuje się oceny pracy przedsiębiorstw podległych tym jednostkom i wytycza dalsze kierunki oddziaływania banku we współpracy z tymi jednostkami. Pozytywną rolę w oddziaływaniu na podmioty gospodarcze spełniają również przekazywane wzajemnie materiały statystyczne i analityczne. Na uwagę zasługują również kontakty z zespołami rewizyjnymi wojewódzkich jednostek nadrzędnych gospodarki terenowej, polegające na przekazywaniu do wiadomości oddziału wojewódzkiego pism powizyjnych i ważniejszych protokołów z rewizji. Materiały te przekazywane są oddziałom operacyjnym do wykorzystywania w pracy kredytowej. Wspomnieć również należy o kontaktach z komisjami dyscypliny płac jednostek wojewódzkich, stanowiących skuteczny instrument polepszenia oddziaływania na gospodarke funduszem płac poszczególnych podmiotów gospodarczych.

Ze współpracy z innymi bankami należy wymienić kontakty oddziału wojewódzkiego z Bankiem Inwestycyjnym, w szczególności w zakresie opinowania planów inwestycyjnych przedsiębiorstw planu terenowego oraz skoordynowanych wystąpień na zebraniach plenarnych wojewódzkiej komisji rozdziału robót. Oddziały operacyjne utrzymywały ścisły kontakt z oddziałami PKO i współpracowały z nimi przy propagowaniu oszczędzania, a w szczególności sugerowały kontrolowanym jednostkom gospodarczym uruchamianie agencji PKO. Na uwagę zasługują inspekcje przepro-

wadzone przez oddziały operacyjne również w jednostkach budżetowych wspólnie z wydziałami finansowymi rad narodowych.

Stała współpraca z kolegium wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego wyrażała się, poza stałymi konsultacjami w sprawach planowania kasowego, między innymi w opiniowaniu bilansu siły roboczej i zatrudnienia w województwie katowickim, zagadnień udziału przemysłu centralnego w inwestycjach komunalnych, usunięcia szkód górniczych, programu rozwoju warzywnictwa w województwie katowickim, oceny realizacji zadań inwestycyjnych planu terenowego, przebiegu czynów społecznych na terenie górnośląskiego okręgu przemysłowego itd.

Mówiąc o podmiotach gospodarczych, powiązanych zarówno z planem centralnym, jak i z planem terenowym, trzeba również wspomnieć o znaczeniu komitetów doradczych, działających przy oddziale wojewódzkim i oddziałach operacyjnych (I O.M. Bielsko-Biała i Rybnik), jako czynników wspierających oddziaływanie banku, i to w ich roli szerokiego przedstawicielstwa „opinii publicznej”, między innymi oceniającego słuszność kierunków działalności banku.

Poruszając problematykę oddziaływania banku trzeba zwrócić uwagę na zagadnienie szczebli oddziaływania. Przytoczone wyżej metody i środki oddziaływania są niewątpliwie stosowane przede wszystkim przez oddział wojewódzki, chociaż duża część odnosi się również do oddziałów terenowych, w szczególności oddziałów specjalistycznych, między innymi kontrolujących kopalnie węgla kamiennego, hutnictwo, gospodarke terehową.

Z drugiej strony należałoby zwrócić uwagę na zagadnienie oddziaływania bezpośredniego przez kredyty, które jest domeną działalności oddziałów operacyjnych banku.

Z problemem oddziaływania kredytowego wiąże się struktura podmiotów objętych oddziaływaniem. Według stanu na ultimo roku 1964 sytuacja w województwie katowickim kształtuje się następująco:

	Ilość przedsiębiorstw kredytowanych	Ilość przedsiębiorstw objętych oddziaływaniem	Kwota w milionach złotych*)
1. Przemysł planowany centralnie	404	37	1 105,5
2. Przemysł terenowy	227	61	189,7
3. Przemysł spożywczy	58	5	109
4. Zbyt, hurt, rynkowy	69	5	176
5. Zaostrzenie, zbyt, hurt	62	—	—
6. Detal	251	14	62,2
7. Pozostałe działy	173	14	13,2
	1.244	138	1.655 6

*) Podane wartości przedstawiają wielkość wyrazu finansowego stosowanych rygorów kredytowych.

Średnio w skali całego województwa co dziewiąte kredytowane przedsiębiorstwo objęte było oddziaływaniem przy pomocy kredytu. W poszczególnych działach gospodarczych wyniki w tej dziedzinie są niejednolite. W przemyśle terenowym co czwarte przedsiębiorstwo objęte jest oddziaływaniem, w przemyśle centralnym co jedenasty podmiot kontroli bankowej korzystający z kredytu. Jeśli chodzi o formę oddziaływania kredytowego, to gros przypada na stosowanie podwyższonej stopy procentowej, a mianowicie w odniesieniu do 110 przedsiębiorstw, z wyrazem kwotowym odnośnego kredytu przeszło 1.600 mln zł. Ograniczenie wysokości kredytów stosowano w odniesieniu do 22 przedsiębiorstw, z sumą kredytów około 25 mln zł. Coraz częściej stosowane są sankcje kredytowe w postaci podwyższenia stopy procentowej z tytułu nieprawidłowości w gospodarce inwestycyjnej. Zagrożeniu zastosowania podwyższonych odsetek towarzyszy wyliczenie globalnej sumy dopłaty, ze wskazaniem na jej ujemny wpływ na wielkość funduszu zakładowego.

Obraz rozmiaru oddziaływania ekonomicznego za pomocą kredytu nie jest niestety dość wyraźny, gdyż

aktualna sprawozdawczość z działalności kredytowej nie oddaje w pełni zakresu form oddziaływania. Powszecnie w oddziałach operacyjnych stosowana jest praktyka zagrożenia przedsiębiorstwom zastosowaniem środków oddziaływania kredytowego, szczególnie zagrożenia podwyższeniem stopy procentowej w razie nieusunięcia ujawnionych przez bank nieprawidłowości gospodarzo-finansowych. Ta forma oddziaływania, statystycznie nie uchwycona, w powiązaniu z formą bonifikaty odsetek w razie stwierdzenia pomyślnych rezultatów oddziaływania, jest w województwie katowickim ogólnie — jeśli chodzi o jej skutki działania — pozytywnie oceniana. Ma ona szczególne znaczenie na tle lansowanych od pewnego czasu w banku nowych metod współpracy z przedsiębiorstwami. Nie można przy tym nie zwrócić uwagi na to, iż w praktyce stosowania metod oddziaływania przez kredyt jest jeszcze wiele przejawów niedoskonałości we właściwym wykorzystaniu instrumentów tego oddziaływania stojących do dyspozycji oddziałów operacyjnych. Wiąże się to między innymi z nie zawsze dostateczną precyzją w ustalaniu potrzeb kredytowych poszczególnych podmiotów gospodarczych. Zjawisko to nabiera ostatnio specyficznego aspektu w świetle szerszego działania instrumentu kredytu płatniczego. Dlatego też wiele uwagi zwrócono, przy ustalaniu przez oddział wojewódzki kierunków pracy oddziałów operacyjnych, na dalsze polepszenie analizy kredytowych wniosków przedsiębiorstw, analizy planów techniczno-ekonomicznych i opiniowania normatywu, analizy sytuacji płatniczej i struktury pokrycia środków obrotowych oraz na dalsze pogłębienie znajomości ekonomiki branż.

Kursokonferencje dla inspektorów kredytowych oraz inspekcje organizacyjno-kredytowe w oddziałach operacyjnych są szczególnym instrumentem działania oddziału wojewódzkiego, zmierzającym do stałego ulepszenia metod oddziaływania na podmioty gospodarcze. Obserwuje się także dalszy rozwój ruchu racjonalizatorskiego wśród pracowników pionu planistyczno-kredytowego, zmierzającego do uzyskania optymalnych rozwiązań w technice kredytowania i w ustalaniu oraz wykrywaniu luzów finansowych.

Należałoby z kolei zwrócić uwagę na kilka większych osiągnięć, uzyskanych w roku 1964 na terenie województwa katowickiego, przez stosowanie różnych form oddziaływania banku — typu ekonomicznego i pozaekonomicznego.

Rezultatem niewątpliwie, między innymi, konsekwentnego oddziaływania aparatu banku na gospodarkę zasobami jest uzyskanie, w skali wojewódzkiej, bardziej prawidłowego stosunku przyrostu zapasów do wzrostu produkcji, lepsza znajomość struktury zapasów, zagospodarowanie znacznej części zapasów nieprawidłowych oraz wzrost gospodarności przedsiębiorstw na tym odcinku w ogóle. Ścisła była również współpraca aparatu NBP w zakresie powszechnej na terenie naszego województwa akcji porządkowania gospodarki materiałowej, prowadzonej przez KW PZPR, a w szczególności kontrole przez oddziały operacyjne realizacji ustalonego w tym zakresie „programu działania” komitetów oraz analiza bieżących sprawozdań z wyników akcji, sporządzanych przez komisje do spraw gospodarki materiałowej, w skład której wchodzi również przedstawiciele oddziału wojewódzkiego.

Szczególne rezultaty, jako wynik oddziaływania na gospodarkę zasobami, zanotować można było przede wszystkim w przemyśle hutnictwa żelaza i stali, gdzie ujawniono zapasów nadmiernych i zbędnych o przeszło sto procent więcej niż wykazano to w poprzednich stanach. Stworzono w skali Zjednoczenia Hutnictwa Żelaza i Stali również sprzyjającą atmosferę do likwidacji zbędnych zapasów, zalegających od wielu lat magazyny i przeznaczonych w końcu na złom o wartości około 400 milionów złotych.

Niepoślednie rezultaty uzyskano również w przemyśle chemicznym, w przemyśle materiałów ogniotrwałych i w przemyśle lekkim oraz częściowo w przemyśle maszynowym, choć w tym ostatnim główna problematyka zapasów wiąże się ze stanami produkcji w toku, które są przedmiotem wzmożonego oddziaływania w bieżącym roku.

Również w górnictwie węglowym stworzono sprzyjający klimat i uzyskano konkretne wyniki na odcinku lepszej gospodarności materiałami, a w szczególności bardziej efektywnego rozwiązywania podstawowego problemu w tej branży, jakim jest prawidłowy ruch zapasów i właściwe rozliczanie kosztów materiałowych między powierzchnią a dołem.

Z innych ważniejszych osiągnięć należy wymienić prawidłową realizację zadań eksportowych pod względem ilości, asortymentu i jakości, dalszy rozwój produkcji eksportowej i antyimportowej, lepsze gospodarowanie artykułami importowanymi, a przede wszystkim maszynami i urządzeniami z importu, terminowe rozliczanie transakcji eksportowych itd. Oddziaływanie w zakresie eksportu — importu odbywa się przy stałej współpracy Oddziału Wojewódzkiego NBP z Biurem Handlu Zagranicznego KW PZPR oraz z delegaturą Polskiej Izby Handlu Zagranicznego — poprzez jej Komisję Ekonomiczno-Organizacyjną, której członkiem jest przedstawiciel oddziału wojewódzkiego. Zwrócić przy tym należy uwagę na to, iż placówki banku interesują się metodami badania opłacalności produkcji eksportowej, uczestnicząc w seminariach prowadzonych przez przedstawicieli Zakładu Badań Konjunktur i Cen Ministerstwa Handlu Zagranicznego.

Nie można pominąć również korzystnych rezultatów, jakie dało oddziaływanie na przemysł lekki w celu uzyskania wzrostu produkcji dla zaopatrzenia rynku, przy wykorzystaniu list MHW A i B.

W ramach specyfiki województwa katowickiego dużą wymowę ma współdziałanie z pełnomocnikiem Rządu do Spraw Szkód Górniczych; w ramach tej współpracy instytucja nasza włączyła się w proces możliwie jak najbardziej prawidłowego gospodarowania funduszem szkód górniczych, sięgającym — jeśli chodzi o wydatki w stosunku rocznym — prawie że 800 mln zł. System bieżącej kontroli wypłat specjalnie wprowadzony w porozumieniu z centralą NBP dał — jak wynika z opinii pełnomocnika rządu — korzystne rezultaty w zakresie realizacji programu prowadzenia kontroli rzeczowej i finansowej gospodarki funduszem szkód górniczych.

Jeśli chodzi o wyniki oddziaływania w przedsiębiorstwach powiązanych z planem terenowym, na szczególną uwagę zasługują:

- zahamowanie w drobnej wytwórczości procesu spadku produkcji rynkowej,
- współdziałanie z władzami wojewódzkimi, w celu zwiększenia i usprawnienia dostaw towarowych dla województwa katowickiego,
- wpływ banku na podjęcie uchwał wojewódzkiej rady narodowej, zobowiązujących drobną wytwórczość do pozaplanowej produkcji rynkowej. W ten sposób wzmocniono nacisk na przedsiębiorstwa świadczące usługi dla ludności, stwarzając jednocześnie dogodny dla tej działalności warunki techniczno-zaopatrzeniowe.

Postulaty oddziału wojewódzkiego, jeśli chodzi o kierunki działania przedsiębiorstw handlowych w roku 1965, znalazły odzwierciedlenie w uchwałach sesji budżetowej, ustalających narodowy plan gospodarczy i budżet na rok 1965.

Skuteczne okazało się oddziaływanie na nieprawidłowo realizowane remonty w sieci detalicznej i gastronomicznej oraz na sprawność przedsiębiorstw transportowych. Ścisła współpraca oddziału wojewódzkiego z wydziałami fachowymi PWRN doprowadziła do podniesienia dyscypliny finansowej w jednostkach gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz w jednostkach kulturalno-oświatowych. Szczególną wymowę ma współpraca z prezydium wojewódzkiej rady narodowej na odcinku planowania kasowego. Uchwały w tym zakresie podejmowane są przy szerokim wykorzystaniu materiałów banku i jego wniosków oraz są coraz bardziej aktywnym czynnikiem oddziaływania na gospodarkę pieniężno-towarową w województwie katowickim. Na wymienienie zasługuje również specjalne zarządzenie przewodniczącego prezydium WRN z dnia 12 grudnia 1963 roku w sprawie dalszego pogłębienia współpracy banków i prezydiów rad narodowych województwa katowickiego w zakresie oddziaływania na gospodarkę narodową.

Mówiąc o osiągnięciach w stosowaniu różnych form oddziaływania, podkreślić jeszcze trzeba działalność związaną z finansowaniem przez NBP inwestycji przedsiębiorstw. Zarówno środki ekonomiczne, jak i administracyjne wykorzystano w sposób konsekwentny, aby podnieść poziom rachunku efektywności inwestycji. Dzięki temu odczuwa się wzrost dyscypliny finansowej w jednostkach kontrolowanych, przy czym nie można tu pominąć bardzo ścisłej współpracy z jednostkami nadrzędnymi podmiotów gospodarczych przy ujawnianiu rezerw produkcyjnych, co pozwoliło eliminować niektóre zadania w interesie właściwej koncentracji nakładów inwestycyjnych na inwestycjach najbardziej celowych i opłacalnych. Bardzo ścisłą współpracą z wojewódzką komisją rozdziału robót na odcinku limitowania przerobu robót korzystnie odbiła się na tym kierunku oddziaływania banku, a w szczególności w zakresie przydziału robót dla inwestycji kontynuowanych. W ramach współpracy ze zjednoczeniami wiodącymi w koordynacji terenowo-branżowej zainteresowano się bilansem mocy produkcyjnej, sporządzonym w przekroju poszczególnych przedsiębiorstw i branż przemysłowych. Materiał ten usprawnił politykę inwestycyjną banku oraz skonkretyzował jego oddziaływanie na odcinku likwidacji zbędnych środków trwałych.

Poszczególne oddziały operacyjne mogą legitymować się konkretnymi osiągnięciami o dużym wyrazie finansowym, jako rezultat stosowania zarówno metody oddziaływania kredytowego, jak i pozakredytowego. Na przykład Oddział NBP w Bytomiu spowodował zagospodarowanie zbędnych materiałów przez Zakłady Gumowe Górnictwa w wysokości 7,5 mln zł, a przez Huty Zygmunt i Bobrek zbędnych zapasów produkcji w toku i materiałów w wysokości 37,3 mln zł. Oddział w Chorzowie dodatkowo ujawnił i objął planem rozładowania zapasy zbędne i nadmierne w hutnictwie na sumę 37,7 mln zł, przy czym ogólnym efektem oddziaływania tego oddziału w okresie drugiego półrocza 1964 roku było obniżenie zapasów zbędnych w przemyśle kluczowym o przeszło 75%, a nadmiernych o 30%. Oddział NBP w Częstochowie przyczynił się do likwidacji zbędnej od dłuższego czasu, trudno zbywalnego zapasu worków P 235 w Gnaszyńskich Zakładach Przemysłu Lniarskiego o wartości około 16 mln zł. III Oddział Miejski w Katowicach spowodował anulowanie zamówień materiałów dla Kopalni Węgla Kamiennego Mysłowice na sumę 1,6 mln zł, a Kopalni Węgla Kamiennego Siemianowice na 5 mln zł. IV Oddział Miejski w Katowicach spowodował poprawę wyniku finansowego w Zakładach Cynkowych w Szopienicach prawie o 6 mln zł przez oddziaływanie na obniżkę kosztów. Oddział NBP w Zabrze ujawnił w przedsiębiorstwach kontrolowanych w okresie drugiego półrocza 1964 roku nowe zapasy nieprawidłowe na 42 mln zł. V Oddział Miejski w Katowicach przyspieszył likwidację zapasów zbędnych w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym na sumę 3,5 mln zł przez podwyższenie odsetek od kredytów.

W Rybnickich Zakładach Wytwarzania Metalowych — Huta „Silesia” — zastosowano skuteczne oddziaływanie ekonomiczne w związku z różnymi niedomaganiem jakościowymi i finansowymi w produkcji eksportowej. W efekcie podjęto między innymi prace zwią-

zane z poprawą warunków magazynowania wyrobów przeznaczonych na eksport w celu obniżenia wskaźnika odrzutów i usprawnienia kompletowania wysyłek eksportowych.

Oddziaływanie na prawidłową działalność jednostek realizujących zadania w zakresie obrotu towarowego z zagranicą wyrażało się również w podejmowaniu w odniesieniu do central handlu zagranicznego między innymi następujących środków:

— podwyższenie oprocentowania kredytów obrotowych w CHZ „Centrozap”, w związku z występowaniem towarów trudno zbywalnych (częściowo zlikwidowane);

— interwencje podejmowane w celu usprawnienia rozliczeń zagranicznych. W efekcie w przedsiębiorstwie C. Hartwig zlikwidowane zostały przeterminowane rozliczenia z Węgrami, a w PHZ „Stalexport” podniosła się jakość sporządzanych dokumentów rozliczeniowych.

Wymieniając przedmioty oddziaływania należałoby również poruszyć zagadnienie oddziaływania na stosowanie odmiennych form rozliczeń. Na terenie województwa katowickiego od kilku lat działa Biuro Wzajemnych Rozliczeń dla Przemysłu Hutniczego Żelaza i Stali, w ramach którego rozlicza się 26 przedsiębiorstw, w tym cztery spoza województwa katowickiego. Po zainicjowanej wspólnie ze zjednoczeniem reorganizacji składu uczestników BWR, obecnie procent kompensaty kształtuje się bardzo korzystnie, bo w granicach około 65%, przy czym w roku 1964 suma obrotów do kompensaty wyniosła przeszło 40 miliardów złotych, przy liczbie faktur, będących przedmiotem rozliczeń, przeszło 206 tysięcy sztuk. Również opłacalne są rozliczenia planowe, stosowane obok rozliczeń okresowych saldami między przedsiębiorstwami podległymi Zjednoczeniu Górnictwo-Hutniczemu Metali Nieżelaznych, gdzie liczba uczestników wynosi 14, w tym 6 spoza terenu województwa. Także w przedsiębiorstwach podległych Zjednoczeniu Kopalnictwa Rud Żelaza przyjęła się ta forma rozliczeń.

Trudno byłoby w tym miejscu wyliczyć wszystkie wyniki oddziaływania. Reasumując, pragniemy zwrócić uwagę na to, iż ciągle zdobywamy nowe doświadczenia na polu stosowania takich czy innych metod oddziaływania banku na gospodarkę województwa katowickiego. Doświadczenia te staramy się wykorzystać do dalszego ulepszania realizacji polityki kredytowej. W każdym razie efektywność oddziaływania banku na przebieg procesów gospodarczych w naszym województwie widzimy w ścisłym powiązaniu ze stosowaniem — obok metod kredytowych — w dużym stopniu w dalszym ciągu metod pozakredytowych, z zachowaniem dorobku w zakresie współpracy z instancjami partyjnymi, organami władzy terenowej oraz ze związkami zawodowymi.

Rok bieżący przynosi nam nowe zadanie powiązane bardzo ściśle z uchwałami II Plenum KC PZPR; jego przedmiotem była realizacja uchwał IV Zjazdu przez katowicką organizację partyjną, zmierzającą do poprawy efektywności gospodarowania w zakładach przemysłowych oraz do jak najpełniejszego włączania się do opracowania wariantów planów zakładowych, branżowych i terenowych przekrojów planów rozwoju gospodarki narodowej w latach 1966—1970.

JANUSZ RUSZKOWSKI

Kadra pracownicza w Narodowym Banku Polskim województwa katowickiego

Człowiek jest tym najważniejszym i niezbędnym czynnikiem twórczym każdego postępu i dlatego zamierzam w sposób możliwie syntetyczny scharakteryzować i omówić rolę oraz warunki, w jakich żyje i pracuje ludność naszego województwa, a wśród niej dwutysięczna rzesza pracowników Narodowego Banku Polskiego. Specyficzny, przemysłowy charakter województwa katowickiego powoduje, że mieszkający i pracujący w nim ludzie — w sposób bezpośredni lub pośredni — związani są z przemysłem i produkcją. Pracują oni w nim albo dla niego, tworząc blisko półtoramilionową rzeszę pracujących.

Dorobek województwa katowickiego, tej z punktu widzenia obszaru bardzo małej, a jednocześnie jednej z najważniejszych części kraju, uznać należy, po upływie 20 lat wytrwałej pracy, za znaczny. Sukces ten mierzy się nie tylko wynikami produkcji materialnej — dotąd nie spotykanymi w historii tych ziem — ale również i przede wszystkim szeroką i nader zróżnicowaną skalą przemian, jakie zachodziły tu w ciągu ostatnich dwudziestu lat.

Dawniej administracyjnie rozdzielone, dziś ziemie Śląska i Zagłębia tworzą jeden zwarty organizm gospodarczy, kulturalny i społeczny, działający w ramach jednolitego planu gospodarczego. W okresie przedwojennym województwo śląskie obejmowało powierzchnię 4.216 km² i liczyło 1.295 tysięcy ludności, co stanowiło 4% ogółu ludności kraju. Dziś województwo katowickie obejmuje powierzchnię 9.518 km² i liczy blisko 3,5 miliona mieszkańców, co stanowi 11,2% ogółu ludności kraju.

W tym miejscu należy podkreślić, że w związku z rozwojem przemysłu oraz rozbudową miast z tym związaną — zwłaszcza w niecce węglowej — poważnie wzrosła liczba ludności miejskiej. W roku 1931 żyło na Śląsku z rolnictwa 12,2% ludności, a według ostatnich danych udział ludności utrzymującej się obecnie z rolnictwa zmniejszył się do 9,6%.

Na marginesie tego zjawiska należy odnotować, że w przemyśle województwa katowickiego zatrudnionych jest 50,2% jego pracującej ludności. Mówiąc o rozwoju Śląska, a tym samym i miast śląskich, należy nadmienić, że na 22 miasta w Polsce liczące ponad 100 tysięcy mieszkańców — 8 miast znajduje się na terenie województwa katowickiego.

Wielka koncentracja przemysłu i jego dynamiczny wzrost spowodowały, że gęstość zaludnienia Śląska wzrosła do przeciętnej 363 mieszkańców na 1 km², co dla porównania wynosi więcej niż zagęszczenie ludności Albanii, Austrii, Irlandii, Norwegii, Szwajcarii i Węgier, w stosunku zaś do średniego zagęszczenia w kraju, które wynosi 99 mieszkańców na jeden kilometr kwadratowy, przewyższa je o 264 mieszkańców na jeden kilometr kwadratowy. Podkreślić przy tym należy, że niektóre miejscowości Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego należą do najgęściej zaludnionych w Europie. Obrazują to następujące liczby:

Chorzów	— 4.602 mieszkańców na 1 km kw.
Świętochłowice	— 4.479 mieszkańców na 1 km kw.
Bytom	— 3.450 mieszkańców na 1 km kw.

Śląsk jest niewątpliwie największym w Polsce skupiskiem inteligencji technicznej, choć inne kierunki wiedzy mają tu również swych licznych reprezentantów. Nie słabnący popyt na fachowców wielu dziedzin spowodował pęd do nauki i to zarówno wśród młodzieży, jak i dorosłych. Na Śląsku w roku szkolnym 1962—1963 uczyło się 1.224 tysiące osób, w tym w ramach studiów dla pracujących 78,2 tysiąca. Stały dopływ nowej inteligencji powoduje, że kwalifikacje zawodowe ludności Śląska rosną proporcjonalnie do liczby absolwentów szkół średnich i wyższych. Fakt ten między innymi spowodował, że problem płac znalazł na Śląsku korzystniejsze niż gdziekolwiek indziej rozwiązanie. Przyznać trzeba, że rozmach wielkich

inwestycji i dynamiczny wzrost przemysłu przyczyniły się również do stworzenia pomyślnych warunków dla osiągania najwyższych płac w kraju. Potwierdzają to zresztą powierzchowne nawet badania, które dowodzą, że górnictwo węglowe, a w następnej kolejności hutnictwo żelaza, wiodą prym w tej dziedzinie. Tego rodzaju konfiguracja gospodarcza stwarza dla mieszkańców województwa katowickiego specyficzne i korzystne warunki zarówno na rynku pracy, jak i w dziedzinie bytowej oraz socjalno-kulturalnej.

Spróbujmy obecnie na tle wyżej wspomnianych warunków ocenić i sklasyfikować załogę pracowników NBP województwa katowickiego. Chcąc ją właściwie scharakteryzować nadmienić należy, że pętno ziemi śląskiej — ciężkiej i twardej pracy — jest również widoczne na załodze naszej instytucji. Bankowi pracownicy umysłowi naszego województwa, w liczbie 2.013 osób łącznie z pracownikami na pół etatu, to w większości kobiety (1.550); mężczyźni stanowią znaczną mniejszość (463). Fakt ten nie jest w zasadzie zjawiskiem odosobnionym w kraju, niemniej silniejsze może dysproporcje w wymienionych liczbach dowodzą, że mężczyźni naszego województwa znajdują zatrudnienie raczej gdzie indziej, poza bankiem, najczęściej w dobrze płatnym przemyśle. Kobiety stanowiące główny trzon załogi pracowniczej banku naszego województwa dowiodły, że potrafią w sposób nie nasuwaający zastrzeżeń wykonywać trudne i skomplikowane obowiązki służbowe i dźwigać na swych barkach poważny ciężar zadań stojących przed bankiem. Badania wykazały, że pracownicy, którzy odeszli z banku do pracy w przemyśle lub innych instytucji, z reguły zawsze zyskiwali finansowo. Muszą być zatem inne przyczyny, które powodują, że fluktuacja pracownicza nie jest zbyt duża i wynosi w 1964 roku 6,5% całej załogi.

Powodów tego zjawiska najprawdopodobniej szukać należy w dobrej i właściwej atmosferze pracy i prawidłowo pojętym koleżeństwie. Analiza problemu zwolnień pracowniczych w 1964 roku wykazała — powtarzające się zresztą od szeregu lat — zjawisko szczególnie wysokiego procentu fluktuacji wśród pracowników o stażu do pięciu lat (63%), przy znacznie niższym procencie fluktuacji pracowników o stażu od lat 5—10 (9%) i powyżej 10 lat (28%). Nadmienić należy, że stosunkowo wysoka fluktuacja w wyżej podanym przykładzie pracowników o stażu pracy powyżej lat 10, jest nietypowa i wyjątkowo wysoka. W poprzednich latach bowiem nie przekraczała ona nigdy 21%. Natomiast zwalnianie się młodych pracowników świadczy o jakichś trudnościach związanych z asymilacją ich na gruncie bankowym. Problem ten, zdaniem moim, wymaga starannego przebadania, tym bardziej że wśród pracowników zwalnających się 14,4%, to pracownicy z wyższym wykształceniem, 62,2% ze średnim, a jedynie 23,4% niższym od średniego.

Żadna instytucja, chcąc utrzymać właściwy poziom kadry pracowniczej, nie może dopuścić do stałego i nie kontrolowanego ubytku młodych i wartościowych sił pracowniczych. Dlatego pilnie i bacznie obserwujemy zjawisko fluktuacji. Nie niepokoi nas ogólny procent zwolnień, ponieważ leży on zasadniczo w granicach normy. Natomiast niepokoi nas ubytek pracowników z wyższym i średnim wykształceniem. Dlatego docenia się w pełni stabilność personelu o długoletnim, powyżej 10 lat, stażu pracy (61% załogi). Dlatego właśnie należy mieć na uwadze stały dopływ młodych sił jako naturalną rezerwę uzupełniającą wykrużającą się z czasem kadrę pracowników odchodzącą w stan spoczynku.

Fakt, że wśród pracowników bankowych naszego województwa jest 22% pracowników o stażu do 5 lat i 18% personelu pracowniczego o stażu od lat 5—10,

potwierdza, jak się wydaje, w nawiązaniu do omawianego problemu fluktuacji, konieczność utrzymania prawidłowej proporcji w poszczególnych grupach stażu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na odsetek pracowników w grupie od jednego do pięciu lat stażu. Analiza zjawiska odpływu kadr pracowniczych wykazuje bowiem, że lokalny przemysł jest nadal silną pokusą dla większości pracowników odchodzących z banku. Jednocześnie stwierdza się, że doświadczeni i posiadający odpowiednie kwalifikacje pracownicy banku są chętnie przyjmowani i zatrudniani w różnych gałęziach przemysłu. Mowa tu nie tylko o ekonomicznych pracownikach banku. Równie chętnie bowiem, choć nie tak masowo, przyjmowani są także doświadczeni i wypróbowani pracownicy pionu operacyjno-rachunkowego, jak kasjerzy, kontrolerzy dyspozycji.

Aby bronić się skutecznie przed deficytowym, ponad średnią normę, odpływem kadr, staraliśmy się stworzyć w oddziałach banku naszego województwa dobrą atmosferę pracy i odpowiednie warunki, właściwy klimat dla zrozumienia mentalności i psychiki, szczególnie młodych pracowników. W roku 1964 na miejsce zwolnionych 19 pracowników z wyższym wykształceniem przyjęliśmy co prawda tylko 15 nowych, natomiast w grupie pracowników ze średnim wykształceniem w miejsce zwolnionych 82 przyjęto 92 pracowników. Jednocześnie, zgodnie z przyjętą w naszym województwie zasadą, w miejsce zwolnionych 31 pracowników, nie posiadających średniego wykształcenia, przyjęto jedynie 17 osób, które kontynuują już naukę w zakresie szkoły średniej.

Jednym z głównych celów kierownictwa w naszym okręgu bankowym jest utrzymanie właściwego poziomu kadry pracowniczey pod względem kwalifikacji i wykształcenia. Szczególnie chodziło w tym wypadku o możliwie najwyższy poziom kwalifikacji naczelników kredytów oraz głównych księgowych oddziałów operacyjnych. W porównaniu z latami ubiegłymi poziom kwalifikacji pracowników na tych stanowiskach uległ znacznej poprawie i przedstawia się następująco:

Naczelnicy kredytów w liczbie 33 (w tym 6 kobiet)

- z wykształceniem wyższym 18 osób (54,5%)
- z wykształceniem średnim 12 osób (36,4%)
- z wykształceniem poniżej średniego 3 osoby (9,1%)

Główni księgowi i naczelnicy OZRB w liczbie 39 (w tym 6 kobiet)

- z wykształceniem wyższym 8 osób (20,5%)
- z wykształceniem średnim 21 osób (53,8%)
- z wykształceniem poniżej średniego 10 osób (25,7%)

Porównanie aktualnych danych z zakresu wykształcenia z odpowiednimi danymi z roku 1960 wypadła na ogół korzystnie. Liczba pracowników z wyższym wykształceniem wzrosła ze 185 do 207, a więc o 0,9 punktu; liczba pracowników ze średnim i niepełnym wyższym wzrosła z 973 do 1089, a więc o 5,5 punktu; wreszcie liczba pracowników z wykształceniem poniżej średniego spadła z 805 do 717, to jest o 6,1 punktu. Tym samym postulat zmierzający do zmniejszenia liczby pracowników nie posiadających średniego wykształcenia można w dużej mierze uważać za zrealizowany.

W roku bieżącym studiuje na wyższych uczelniach 4,6% pracowników bankowych naszego województwa, w zakresie zaś szkoły średniej uzupełnia wykształcenie — 3,6%. Podane wyżej odsetki oczywiście nie obrazują pełnej liczby pracowników zobowiązanych do uzupełnienia wykształcenia. Istnieje cały szereg mniej

lub bardziej obiektywnych powodów, dla których zainteresowani pracownicy studiów nie podjęli. Należy jednak wierzyć, że przy konsekwentnej polityce w zakresie uzupełniania wykształcenia braki w tym zakresie sprowadzi się do minimum.

Z przyczyn, o których była wyżej mowa, w województwie naszym w latach ubiegłych wystąpiły pewne braki w rezerwie kadrowej na stanowiska głównych księgowych. W chwili obecnej luki te zostały uzupełnione i rezerwa ta została utworzona; liczy ona 15 osób.

Również jeśli chodzi o upartyjnienie załogi pracowniczey naszego województwa, daje się w ostatnich latach zaobserwować poważne postępy. Liczba członków PZPR ze 181 w roku 1960 (9,7% załogi) wzrosła do 285 w roku bieżącym (14,2% załogi). Podobnie, a nawet silniej, wzrosły jeszcze szeregi ZMS, który w 1960 roku reprezentowany był przez 142 członków, dziś zaś legitymuje się 306 członkami, co wynosi 15,2% załogi.

W województwie naszym działa również, niedawno powołana do życia w Oddziale NBP w Dąbrowie Górniczej, Młodzieżowa Brygada Pracy. Zbyt krótki okres obserwacji nie zezwala jeszcze na wydanie wyczerpującej opinii o jej działaniu, niemniej można już dzisiaj stwierdzić poprawę stylu pracy w komórce rachunków bankowych, wyrażającą się między innymi w szybszej i dokładniejszej obsłudze klienta oraz zmniejszonej liczbie reklamacji.

Mając na względzie poprawę kwalifikacji zawodowych i społeczno-politycznych załogi pracowniczey naszego województwa nie sposób pominąć szkolenia, niezbędnego czynnika osiągnięcia powyższego celu.

Potrzebę podniesienia swych kwalifikacji uznają również pewne kręgi pracowników pionu „B”. Na przykład komórka kontrolerów dyspozycji w I Oddziale Miejskim w Częstochowie samorządnie zainicjowała u siebie szkolenie ekonomiczne, które ma na celu zapoznanie kontrolerów dyspozycji z węzłowymi zagadnieniami obsługiwanych przedsiębiorstw i głównymi zarysami ich ekonomiki.

Poza szkoleniem niezbędne wydaje się — dla uzyskania właściwych perspektyw dla polityki kadrowej — pobudzanie inicjatywy pracowniczey do poszukiwania lepszych rozwiązań organizacyjnych i technicznych. Racjonalizacja i wynalazczość wśród grona pracowników naszego województwa niestety nie wyszła poza ramy przeciętne, mimo że w porównaniu z rokiem 1960 osiągnęliśmy w roku 1964 wzrost ilości wniosków blisko o 95% (51 wniosków).

Warunki, w jakich pracujemy, nie należą co prawda do łatwych pod względem kadrowym, tym bardziej, że posiadamy na rynku pracy tak poważnego i groźnego konkurenta, jakim jest przemysł. Musimy zatem w sposób szczególnie troskliwy dbać o właściwą atmosferę i warunki pracy w naszej instytucji.

Chcąc w jakiś sposób bliżej określić i scharakteryzować pracowników bankowych w naszym województwie, trzeba by przede wszystkim określić jego szczególne i rzucające się w oczy cechy. Moim zdaniem, jest to przede wszystkim wysoki stopień zdyscyplinowania oraz bardzo wysokie poczucie obowiązku i odpowiedzialności. Zalety te wyrażają się w sumiennym i dokładnym spełnianiu swych codziennych obowiązków.

Wierzmy, że dzięki tym walorom i wysokiej postawie etyczno-moralnej naszej załogi potrafimy sprostać trudnym, stojącym przed nami zadaniom.

TEOFIL GOŁĘBIEWSKI
Bielsko-Biała

Realizacja planu kasowego regionu bielsko-bialskiego

Jednym z czterech, wyraźnie zarysowujących się regionów gospodarczych województwa katowickiego, jest region bielsko-bialski.

Analiza danych dotyczących realizacji planu kasowego jest niewątpliwie sprzyjającą okolicznością do rozważań nad sytuacją gospodarczą regionu objętego planem i dlatego też w naszym przypadku za punkt wyjścia do tego rodzaju rozważań na temat regionu bielsko-bialskiego przyjmujemy również dane z realizacji planu kasowego i to — o ile chodzi o dynamikę obrotów — za okres ostatnich pięciu lat. Zwróćmy jednak uprzednio uwagę na kilka ogólnych danych, charakterystycznych dla regionu, które uzasadniałyby twierdzenie, że jest to region istotnie nietypowy, region o skomplikowanej strukturze gospodarczej.

Przede wszystkim musimy zwrócić uwagę na fakt, iż poza swoim atrakcyjnym położeniem geograficznym jest on regionem wybitnie uprzemysłowionym, którego działalność jest ściśle związana z sąsiadującymi z nim powiatami i z gospodarką ogólnokrajową, jak również na fakt, iż wyjątkowo duży odsetek produkcji przemysłowej regionu stanowi produkcja eksportowa (15,6% produkcji przedsiębiorstw położonych w m. Bielsko-Biała).

Region bielsko-bialski, który obejmuje powiat bielski i wydzielone administracyjnie miasto Bielsko-Biała (82 tys. mieszkańców), zamieszkuje łącznie 202 tysiące mieszkańców. Na terenie regionu położone jest również drugie miasto, Czechowice-Dziedzice, które zamieszkuje 24 tysiące mieszkańców.

W okresie powojennym na terenie tego regionu zostały silnie rozbudowane zakłady przemysłu: metalurgicznego, włókienniczego, energetycznego, petrochemicznego, elementów budowlanych, odzieżowego, meblowego, spożywczego i wszelkiego rodzaju galanterii. Poza tym na terenie powiatu bielskiego znajduje się duża kopalnia węgla. Wartość roczna produkcji 90 przedsiębiorstw przemysłu uspołecznionego wyniosła w roku 1964 ogółem 12,7 miliarda złotych i prze-

kroczyła wartość produkcji przedwojennej prawie siedmiokrotnie.

W gospodarce uspołecznionej zatrudnionych jest ogółem 93,2 tysiąca pracowników, z tego w przemyśle — 65,5 tysiąca. Do pracy do Bielska-Białej dojeżdża każdego dnia 33 tysiące pracowników z powiatów: bielskiego, żywieckiego, wadowickiego, pszczyńskiego i cieszyńskiego.

W rolnictwie natomiast pracuje 8,5% mieszkańców, przy czym gospodarka rolna regionu stoi stosunkowo wysoko, ponieważ z hektara zbiera się około 20 q zboża, zużywa się na jeden hektar użytków rolnych około 90 kg nawozów w czystym składniku i na 100 ha użytków rolnych przypada około 75 sztuk bydła.

Beskid Śląski, do którego sięga region, jest znany ze swego piękna i z dużych walorów klimatycznych. Do szczególnie atrakcyjnych miejscowości powiatu bielskiego należy zaliczyć Szczyrk — siedzibę sportów zimowych, Bystrą, Jaworze, Mikuszowice, Wapiennicę i Straconkę. Na terenie powiatu znajdują się 3 sanatoria przeciwgruźlicze, 13 domów wczasowych FWP i 14 schronisk oraz stacji turystycznych PTTK. Z wczasów FWP w 1964 roku korzystało 11,5 tysiąca wczasowiczów. Kwater prywatnych jest na terenie powiatu około 10 tysięcy. W okresie wakacji w roku 1964 na koloniach i obozach przebywało 16,5 tysiąca dzieci. Poza tym w każdy pogodny dzień świąteczny do miejscowości podgórskich powiatu przyjeżdża 20—30 tysięcy wycieczkowiczów z niekiedy węglowej, niezależnie od wycieczkowiczów przejeżdżających przez Bielsko-Białą tranzytem w kierunku Beskidu Wysokiego i Beskidu Małego.

Dla regionu charakterystyczna jest silna dążność do dalszej rozbudowy przemysłu, nie licząc się z występującym dużym niedoborem siły roboczej. Rozbudowa ta nie postępuje równoległe z rozbudową urządzeń komunalnych. Stąd też w Bielsku-Białej występują w ostrej formie trudności mieszkaniowe, trudności w zaopatrzeniu w wodę i trudności komunika-

Tabela 1

Wskaźniki ilustrujące dynamikę obrotów planu kasowego w latach 1960—1964

	1960 r.	1961 r.	1962 r.	1963 r.	1964 r.
1. Utarg towarowy i żywienia zbiorowego	100	107,0	110,8	117,4	120,7
2. Podatki, opłaty, składki, usługi budżetowe	100	97,4	110,3	104,0	101,9
3. Usługi komunikacji krajowej i łączności	100	103,3	112,6	136,2	123,4
4. Usługi komunalne i pozostałe	100	116,1	121,6	111,8	122,2
5. Przychody różne	100	99,3	140,9	241,7	434,1
6. Wpłaty poczty	100	82,1	50,9	37,9	55,0
7. Wpłaty na rachunki organizacji społecznych	100	93,1	118,1	138,9	129,9
8. Wpłaty oszczędności	100	109,1	122,2	152,6	160,2
9. Wpłaty na rachunki gospodarki nie uspołecznionej	100	85,8	97,1	102,3	117,8
10. Spłata kredytów dla ludności	100	103,3	93,8	95,1	152,5
11. Emisja	100	97,8	111,5	122,1	156,7
Razem wpłaty	100	105,4	109,9	117,0	123,5
1. Płace przedsiębiorstw	100	103,2	108,3	114,9	119,0
2. Płace jednostek budżetowych	100	108,3	116,8	124,2	128,8
3. Renty, zasiłki i odszkodowania	100	105,9	110,9	112,0	120,9
4. Skup artykułów rolnych	100	102,2	114,9	94,5	89,9
5. Skup artykułów innych	100	112,7	113,7	130,1	149,2
6. Delegacje służbowe	100	97,0	111,2	111,6	128,1
7. Zakup towarów i materiałów	100	104,9	101,5	105,3	103,5
8. Zakup w jednostkach gospodarki nie uspołecznionej	100	95,2	82,5	70,7	40,2
9. Rozchody różne	100	98,7	121,5	169,0	267,2
10. Wyплаты z rachunków organizacji społecznych	100	106,2	108,7	110,0	111,0
11. Wyплаты oszczędności	100	119,6	126,0	151,7	169,7
12. Wyплаты z rachunków gospodarki nie uspołecznionej	100	113,8	96,2	97,9	88,4
13. Wyплаты kredytów dla ludności	100	104,5	85,6	84,5	94,6
Razem wypłaty	100	105,4	109,9	117,0	123,5

cyjne. Wobec braku odpowiedniej kanalizacji i oczyszczalników naturalne ujścia wodne zostały zatrute i zanieczyszczone przez przemysł do maksymalnych granic.

Na terenie regionu znajdują się trzy oddziały Narodowego Banku Polskiego: Oddział Bielsko-Biała, Oddział Czechowice-Dziedzice i I Oddział Miejski w Bielsku Białej, który jest oddziałem wiodącym w zakresie planu kasowego, oddział Banku Inwestycyjnego, oddział PKO i pełnomocnik Banku Rolnego. W

Bielsku-Białej mają swoją siedzibę dwa prezydia — miejskiej i powiatowej rady narodowej.

Ta w tak dużym skrócie naszkicowana sytuacja regionu znajduje swój wyraz w obrotach planu kasowego, które zostały ujęte w przedstawionych w artykule trzech tabelach analitycznych.

Można mieć zastrzeżenia, że dane planu kasowego nie dają możliwości całkowitej analizy zjawisk gospodarczych, związanych z sytuacją ludności regionu, ponieważ nie obejmują obrotów bezgotówkowych jed-

Tabela 2

Sezonowe wahania obrotów w podstawowych pozycjach planu kasowego w poszczególnych kwartałach w latach 1963—1964

	Rok 1963				Rok 1964			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1. Utarg towarowy i żywienia zbiorowego	100	126,9	127,1	141,4	100	112,4	117,6	126,3
2. Podatki, opłaty, składki, usługi budżetowe	100	79,3	78,0	80,3	100	69,4	65,3	67,5
3. Usługi komunikacji krajowej i łączności	100	114,0	140,0	116,3	100	111,1	136,1	112,9
4. Usługi komunalne i pozostałe	100	115,4	127,3	123,5	100	109,5	115,0	115,0
5. Wpłaty oszczędności	100	102,8	106,4	124,0	100	101,5	104,5	102,4
6. Emisja	100	132,5	109,7	—	100	152,0	95,2	33,3
Razem wpłaty	100	122,1	121,0	121,0	100	112,7	113,7	112,3
1. Płace przedsiębiorstw	100	124,3	120,3	117,7	100	113,8	110,1	111,1
2. Płace jednostek budżetowych	100	123,9	135,8	162,1	100	85,3	106,2	129,7
3. Renty, zasiłki i odszkodowania	100	100,5	100,7	105,7	100	102,1	105,7	106,4
4. Skup artykułów rolnych	100	99,5	113,3	113,3	100	111,6	113,1	126,7
5. Delegacje służbowe	100	109,5	102,8	103,0	100	115,7	109,2	112,8
6. Wyплаты oszczędności	100	146,6	133,4	128,8	100	127,3	125,3	113,0
7. Emisja	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem wypłaty	100	122,1	122,1	121,0	100	112,7	113,7	112,3

Tabela 3

Wskaźniki ilustrujące proporcje obrotów w podstawowych pozycjach planu kasowego w roku 1964

Wpłaty	Wskaźnik	Wypłaty	Wskaźnik
1. Utarg towarowy i żywienia zbiorowego	69,2	1. Płace przedsiębiorstw	58,8
2. Podatki, opłaty, składki ubezpieczeniowe, usługi budżetowe	3,0	2. Płace jednostek budżetowych	4,4
3. Usługi komunikacji krajowej i łączności	3,9	3. Renty, zasiłki i odszkodowania	11,6
4. Usługi komunalne i pozostałe	4,2	4. Skup artykułów rolnych	1,5
5. Przychody różne	1,3	5. Skup artykułów innych	0,6
6. Wpłaty pocztu	1,7	6. Delegacje służbowe	1,1
7. Wpłaty na rachunki organizacji społecznych	0,8	7. Zakup towarów i materiałów	2,1
8. Wpłaty oszczędności	7,7	8. Zakup w jednostkach gospodarki nie uspołecznionej	0,4
9. Wpłaty na rachunki gospodarki nie uspołecznionej	0,1	9. Rozchody różne	2,7
10. Spłata kredytów dla ludności	0,8	10. Wypłaty z rachunków organizacji społecznych	1,0
11. Emisja	7,3	11. Wypłaty oszczędności	12,9
Ogółem	100,0	12. Wypłaty z rachunków gospodarki nie uspołecznionej	1,5
		13. Wypłaty kredytów dla ludności	1,4
		Ogółem	100,0

nostek uspołeczniionych z ludnością, nie obejmują obrotów gotówkowych między ludnością, a przy tym obejmują obroty gotówkowe między jednostkami uspołeczniionymi — jednak ze względu na niewielki rozmiar tych obrotów i skierowanie naszej uwagi przede wszystkim na rozwój obrotów w układzie dynamicznym, do zastrzeżeń tych chyba możemy nie przywiązywać większej wagi.

Analiza dynamiki obrotów dwóch podstawowych pozycji planu kasowego, które stanowią utargi i płace (vide tabela 1), zmusza nas do zastanowienia się nad tym, dlaczego dynamika obrotów tych pozycji pozostaje niekiedy w tyle za dynamiką obrotów w skali województwa katowickiego i stale za dynamiką obrotów całego kraju. Pozycje te w planie kasowym regionu bielsko-bialskiego odgrywają niewątpliwie poważniejszą rolę niż w planach innych regionów — ze względu na jego wybitnie robotniczy charakter — i to chyba też stanowi dodatkowy powód, dla którego przede wszystkim nad nimi należałoby się zastanawiać.

O mniejszej dynamice obrotów utargów i płac tego regionu, w porównaniu z obrotami dotyczącymi województwa katowickiego i kraju, informują nas następujące wskaźniki procentowe wzrostu obrotów w porównaniu do obrotów roku poprzedniego:

utargi — wzrost o procent				
	1961 r.	1962 r.	1963 r.	1964 r.
kraj	9,6	7,1	6,4	5,5
województwo katowickie	7,5	5,0	6,0	1,0
region bielsko-bialski	7,0	3,3	5,7	2,8
płace — wzrost o procent				
	1961 r.	1962 r.	1963 r.	1964 r.
kraj	7,8	7,8	8,4	4,6
województwo katowickie	6,6	4,3	7,1	3,1
region bielsko-bialski	3,2	4,9	6,1	3,5

Sieć placówek detalicznej sprzedaży i żywienia zbiorowego jest stosunkowo silnie rozwinięta i zmodernizowana, przy czym region cieszy się opinią wyjątkowo dbającego o zaopatrzenie. Przedsiębiorstwa handlowe mają ułatwione zadanie w tym zakresie, ponieważ ułatwia je poważnie rozbudowany przemysł zarówno kluczowy, jak i drobny, produkujący na rynek. Przy tym trzeba podkreślić, że na miejscu znajduje się również wiele przedsiębiorstw przemysłu spożywczego: mięsnego, olejarskiego, owocowo-warzywnego, cukierniczego, mleczarskiego, piwowarsko-słodowniczego i piekarskiego.

O ile można mówić o pewnych brakach towarowych w zaopatrzeniu w okresie ostatnich lat, to dotyczyły one raczej artykułów ogólnie poszukiwanych w kraju bądź też czasami niektórych drobiazgów, którymi nie interesuje się w dostatecznym stopniu ani przemysł, ani handel. Pewien obraz jakości zaopatrzenia daje również stan zapasów, który w ujęciu dynamicznym na koniec ostatnich trzech lat kształtował się w przedsiębiorstwach handlowych następująco:

	1962 r.	1963 r.	1964 r.
miejski handel detaliczny	100	108,3	129,5
wiejski handel detaliczny	100	112,6	133,2
miejski handel hurtowy	100	105,0	129,4
wiejski handel hurtowy	100	102,0	139,1

Jak z tych wskaźników wynika, wzrost zapasów jest niewspółmiernie wysoki w porównaniu z rozwojem obrotów handlu.

Rozpatrzmy teraz sprawę tych obrotów od strony popytu. Chyba nie popełnimy wielkiego błędu stwierdzając, że region bielsko-bialski należy do wyjątkowo zamożnych regionów kraju. Twierdzenie to opieramy na tym, że na każdych stu mieszkańców w 1964 roku przypadało 46,1 zatrudnionych w gospodarce społecznej, podczas gdy w skali kraju — 25,7. Nawet gdybyśmy dokonali poprawki o dojeżdżających do pracy z sąsiednich powiatów, wskaźnik ten dla regionu bielsko-bialskiego wyniesie około 36. Do tego trzeba dodać, że pewne korzyści osiąga ludność również z pobytu na tych terenach licznych wczasowiczów i turystów.

W tej sytuacji przyczyn zmniejszonej dynamiki obrotów regionu w zasadzie nie możemy dopatrywać się ani w słabej pracy handlu, ani w trudnej sytuacji ludności, lecz przede wszystkim w tym, że region, jako bardziej gospodarczo rozwinięty i wyprzedzający inne regiony, jako region, w którym gospodarstwa domowe są już lepiej zaopatrzone niż gdzie indziej, siłą rzeczy przy obecnym ogólnym stanie zaopatrzenia nie może mieć takiego tempa chłonności towarów jak regiony mniej rozwinięte.

Zjawisko malejącego tempa sprzedaży w regionie jest niewątpliwie zjawiskiem złożonym, a zatem krótki komentarz nie wyczerpuje całości zagadnienia. Słabnącą dynamikę obrotu towarowego tłumaczy się między innymi również następującymi okolicznościami:

— stosunkowo niewielkim wzrostem średniej płacy, ponieważ ogólny fundusz płac wzrasta głównie na skutek wzrostu zatrudnienia. W tej sytuacji trudno mówić o większym wzroście popytu na artykuły przemysłowe;

— zmniejszeniem popytu na skutek gromadzenia i wydatkowania przez społeczeństwo środków na zakup mieszkań spółdzielczych, przy czym trzeba podkreślić, że budownictwo mieszkaniowe w tej formie cechuje w ostatnich latach wyjątkowa prężność;

— nasyceniem rynku, przy obecnych cenach, niektórymi artykułami (np. motocykle, skutery, rowery, pralki, maszyny do szycia, radioaparaty, telewizory itp.);

— coraz to lepszym zaopatrzeniem wsi, tak że robotnicy chłopi, dojeżdżający do pracy do Bielska-Białej z sąsiednich powiatów, dokonują zakupów w coraz szerszym zakresie w miejscu zamieszkania;

— zwiększoną rozważą kupujących przy zakupach oraz zwiększonymi wymaganiami kupujących co do jakości artykułów;

— niedostatecznym zaopatrzeniem rynku w szereg artykułów modnych, poszukiwanych, stanowiących nowości techniczne, deficytowych (meble) i artykułów potrzebnych dla uintensywnienia gospodarstwa rolnego (nawozy, maszyny, materiały budowlane);

— nieodpowiednimi cenami niektórych artykułów przemysłowych trwałego użytku, którymi obrót można by zwiększyć, dokonując odpowiedniej korekty cen. Nadmiary zapasów tych artykułów już się wyraźnie zarysowują;

— zwiększonym inwestowaniem wsi w związku z prawnym porządkowaniem stosunków własnościowych i stabilizowaniem się indywidualnej gospodarki.

Przejdźmy obecnie do drugiej dominującej pozycji naszego planu kasowego — do funduszu płac. Rozwój obrotów tej pozycji również nie jest tak dynamiczny, jak to obserwujemy w skali województwa i w skali kraju, przy czym na wzrost funduszu płac w regionie bielsko-bialskim wpływa przede wszystkim wzrost zatrudnienia, a nie wzrost średniej płacy. W roku 1963 wzrost funduszu płac o 6,1% spowodowany był między innymi w regionie bielsko-bialskim wzrostem zatrudnienia o 1,9%, w roku 1964 wzrost funduszu płac o 3,5% — wzrostem zatrudnienia o 3%, podczas gdy w skali kraju w roku 1964 wzrostowi funduszu płac o 4,6% towarzyszył wzrost zatrudnienia tylko o 1,4%. Średnie płace regionu odbiegają in minus od średnich płac krajowych, na skutek dużego zatrudnienia w przemyśle włókienniczym, w którym średnie płace kształtują się poniżej średnich krajowych dla przemysłu. W roku 1963 średnia płaca miesięczna w kraju wynosiła 1.921 złotych, przy czym w przemyśle 2.062 złote, w regionie bielsko-bialskim średnia płaca osiągnęła 1.863 złote, a na przykład w przemyśle włókienniczym tylko 1.684 złote. W roku 1964 średnia krajowa ogólna kształtowała się na poziomie 1.982 złote, a w przemyśle — na poziomie 2.129 złotych, podczas gdy w naszym regionie średnia dla przemysłu w mieście Bielsku-Białej wynosiła 1.866 złotych i w powiecie bielskim, w którym zatrudnienie jest znacznie niższe niż w mieście Bielsko-Biała, 2.093 złote (o średniej zdecydowały tu płace walcowni metali, kopalni węgla i zakładów petrochemicznych).

O widocznej ostrożności w szafowaniu funduszem płac i o stosunkowo wysokiej dyscyplinie płac w regionie świadczą poza płacami, niższymi od przeciętnych krajowych, również i niewielkie nieusprawiedliwione przekroczenia funduszu płac. Wynosiły one w roku 1962 zaledwie 0,18%, w roku 1963 — 0,19% i w roku 1964 — 0,14% ogólnego funduszu płac.

Wpłaty z tytułu podatków, opłat i składek utrzymują się w ciągu kilku lat prawie na tym samym poziomie, ponieważ spadek wpływów z podatków, spowodowany likwidacją prywatnych placówek handlowych i niektórych rzemieślniczych, jest wyrównany wzrostem wpływów z tytułu składek ZUS i PZU. Należności z tytułu bieżących przypisów podatkowych są spłacane przez podatników w zasadzie terminowo. Zaległości podatkowe, zarejestrowane w wydziałach finansowych, pochodzą przede wszystkim z lat ubiegłych.

Wydatny wzrost wpłat z tytułu usług jest związany głównie z rozwojem komunikacji PKS i MPK. Przedsiębiorstwa te poważnie powiększyły w ostatnich latach swój tabor samochodowy i uruchomiły wiele nowych linii komunikacyjnych, przede wszystkim w związku z koniecznością zwiększonego dowozu robotników do pracy w Bielsku-Białej. Poza tym na wzrost tych wpłat wpłynęły w dużym stopniu następujące okoliczności: rozwój pralnictwa komunalnego — uruchomiono ostatnio trzy nowe nowoczesne placówki, świadczące usługi pralnicze, rozwój wszelkiego rodzaju usług spółdzielni pracy, oddanie do użytku wyremontowanego hotelu miejskiego i znaczne uatrakcyjnienie imprez kulturalno-rozrywkowych.

Stan oszczędności w PKO i w spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych regionu systematycznie i wydatnie wzrasta, mimo że wypłaty z rachunków oszczędnościowych są stale wyższe od

wpłać. Fakt ten trzeba tłumaczyć dużymi wypłatami dla dojeżdżających do pracy z sąsiednich powiatów, dla wczasowiczów i turystów. Charakterystyczne jest również i to, że dynamika osiadania oszczędności w placówkach oszczędnościowych regionu jest niższa od dynamiki ogólnokrajowej. W roku 1963 ogólny stan oszczędności wzrósł w regionie o 29,2% a w 1964 roku o 18,9%, podczas gdy w kraju odpowiednio — o 32,4% i o 23,5%. Ciekawe też jest porównanie danych regionu i krajowych, dotyczących stanu oszczędności (w PKO i SOP) na jednego mieszkańca i na jedną książeczkę (na koniec każdego roku):

oszczędność na jednego mieszkańca w złotych
w porównaniu kraj — region

	1962 r.	1963 r.	1964 r.
region bielsko-bialski	963	1.243	1.437
kraj	835	1.105	1.345

stan oszczędności na jednej książeczce w złotych

	1962 r.	1963 r.	1964 r.
region bielsko-bialski	2.800	2.750	2.712
kraj	1.903	2.184	2.300

Zarówno słabsze tempo narastania oszczędności w regionie bielsko-bialskim, jak i zmniejszająca się z upływem lat różnica między stanem oszczędności na jednego mieszkańca, przy jednoczesnym utrzymującym się wyższym stanie oszczędności mieszkańców regionu bielsko-bialskiego, świadczy, że w regionie tym zwyczaj lokowania oszczędności w placówkach oszczędnościowych rozwinął się wcześniej niż na innych terenach. Poza tym wyższy stan oszczędności na jednego mieszkańca i na jedną książeczkę potwierdza nasz poprzedni wniosek co do większej zażyłości mieszkańców naszego regionu w porównaniu z mieszkańcami innych terenów.

Oczywiście, że na mniejsze tempo osiadania oszczędności w regionie bielsko-bialskim wywierają pewien wpływ i niższe średnie płace w porównaniu ze średnimi ogólnokrajowymi.

Zmniejszający się stan lokat na jednej książeczce w regionie bielsko-bialskim uzasadnić można dużą popularyzacją książeczek oszczędnościowych w tym regionie i stałym zwiększaniem się liczby książeczek z niższymi wkładami, na które lokowane są już nie tylko faktyczne oszczędności, lecz częstokroć i środki przeznaczane na zaspokajanie bieżących potrzeb.

Wzrost płac jednostek budżetowych związany jest w większości z obniżką skali podatku od wynagrodzeń i z podwyżką płac niektórych grup pracowników, dokonaną w roku 1963, a tylko w niewielkim stopniu ze wzrostem zatrudnienia.

Wzrost rent i odszkodowań jest uzasadniony przede wszystkim stopniowym zmniejszaniem się ilości rent dawnych, stosunkowo niskich, i przybywaniem rencistów nowych, którym przyznawane są renty wyższe, jak również rozwojem ubezpieczeń PZU.

Dochody ludności ze sprzedaży artykułów rolnych w ramach skupu zorganizowanego stanowią jedynie drobny odsetek ogólnych dochodów ludności, ponieważ region ten jest wybitnie deficytowy, jeśli chodzi o produkcję rolną.

Malejące tempo skupu wiąże się z postępującym, nieuniknionym rozdrabnianiem gospodarstw rolnych, które stopniowo przekształcają się w działki robotnicze i budowlane, szczególnie w okolicach miast, i z zużywaniem przez producentów w coraz to większym stopniu wyprodukowanych artykułów rolnych na własne potrzeby. Rozwój ruchu turystycznego i wczasowego odgrywa również niemałą rolę, ponieważ powoduje wzrost cen wolnorynkowych, które znacznie odbiegają od ustalonych cen skupu, a tym samym wpływa i na zmniejszenie skupu.

Niewspółmiernie wysokie wypłaty na delegacje służbowe w ostatnim roku, to głównie wynik odstąpienia od limitowania środków na ten cel i pewnego rozluźnienia dyscypliny w tym zakresie.

Daleko idące zmniejszenie się wypłat na rzecz jednostek gospodarki nie uspołecznionej jest spowodowane ścisłą kontrolą zamówień w sektorze nie uspołecznionym, sprawowaną przez wszystkie kompetentne czynniki. Poza tym wypłaty za prywatne usługi transportowe, dominujące w tej pozycji, stale maleją w związku z rozwojem uspołecznionej zmechanizowanej bazy transportowej. Mimo tej ogólnej tendencji malejących wypłat, wypłaty na rzecz rzemieślników za roboty remontowo-budowlane wzrastają, w związku z niedostateczną jeszcze mocą przerobową miejscowych uspołeczniionych przedsiębiorstw remontowo-budowlanych.

Analiza tabeli 2, obrazującej sezonowe wahania obrotów w podstawowych pozycjach planu kasowego w poszczególnych kwartałach lat 1963—1964, przede wszystkim informuje nas o tym, że pierwszy kwartał każdego roku jest okresem zmniejszonej aktywności gospodarczej, co łączy się z trudniejszymi warunkami atmosferycznymi w tym kwartale, pewnym wyczerpaniem po wysiłkach związanych z realizacją planu rocznego w czwartym kwartale ubiegłego roku oraz z opracowywaniem sprawozdań rocznych i planów na bieżący rok. Jest to typowy okres rozruchu w każdym przedsiębiorstwie, kiedy nie jest ono jeszcze zorientowane dokładnie co do zaopatrzenia i profilu produkcyjnego. Wszystko to znajduje swój wyraz w rozmiarze plac, a zatem w dużej mierze i w rozmiarze utargów, jak również w zakresie korzystania z wszelkiego rodzaju usług. Wyjątek stanowi intensywniejsza praca wydziałów finansowych i PZU, które w okresie pierwszego kwartału realizują opłaty i należności płatne raz w roku.

Wyjątkowo słabe obroty prawie we wszystkich pozycjach planu kasowego w pierwszym kwartale 1963 roku trzeba przypisać niezwykle ostrej zimie tego roku.

Wzrost usług, głównie jednostek komunikacyjnych, który dochodzi do szczytu w każdym trzecim kwartale, wiąże się z ruchem turystycznym i wczasowym, najsilniejszym w tym czasie. Okres letni, to również okres największych wypłat z rachunków oszczędnościowych, realizowanych na wydatki związane z wczasami zarówno przez ludność miejscową, jak i napływową.

W wyjątkowo wysokich utargach i wpłatach oszczędności w czwartym kwartale 1963 roku znalazły swe ujście niewspółmiernie wysokie wypłaty na fundusz plac, zrealizowane w okresie przed wejściem w życie znanej uchwały RM i CRZZ z lipca tegoż roku, dotyczącej zwiększenia dyscypliny plac. Pewien wpływ na rozmiar utargów w tym kwartale miały również daleko idące ograniczenia sprzedaży pozarynkowej, do zakazu tej sprzedaży w trzeciej dekadzie grudnia włącznie, jak i pogłoski o projektowanej podwyżce cen niektórych artykułów spożywczych (m. in. cukru) i o wymianie waluty.

Spadek wypłat na place w trzecim i czwartym kwartale ma swe źródło w wymienionej wyżej uchwale.

Czwarty kwartał 1963 roku, to kwartał wyjątkowego spadku emisji w województwie katowickim, nie notowanego w ciągu wielu lat. W regionie bielsko-bialskim wypłaty gotówkowe w tym kwartale zrównały się z wpłatami.

Zmniejszone tempo skupu artykułów rolnych w pierwszym półroczu każdego roku należy tłumaczyć okresem przednowkowym.

Porównanie wskaźników przedstawionych w tabeli 3, ilustrującej strukturę i proporcje obrotów planu kasowego w roku 1964, nasuwa nam następujące uwagi:

— wskaźniki te potwierdzają nasz pogląd, że region bielsko-bialski jest zdecydowanym ośrodkiem robotniczym, którego ludność utrzymuje się przede wszystkim z plac. Fakt ten, jak również korzystne warunki klimatyczne regionu, powodują, że region jest jednocześnie zamieszkały w większej mierze przez rencistów niż inne regiony. W skali kraju

wszystkie wypłaty na płace ogółem stanowią około 56,7% wszystkich wypłat planu kasowego, a na emerytury, zasiłki i odszkodowania około 8,6% (dane za rok 1964),

— skup artykułów rolnych w regionie odgrywa w zaopatrzeniu ludności miejskiej minimalną rolę. Według szacunku własna produkcja rolna pokrywa potrzeby ludności regionu w około 15–20%,

— porównanie obrotów z tytułu utargów z obrotami z tytułu usług wskazuje na słaby jeszcze rozwój usług. Biorąc pod uwagę proporcje występujące między tymi obrotami w krajach wysoko rozwiniętych, zakres usług w regionie powinien być w najbliższych latach wydatnie zwiększony, a nawet nie ma przesady w określeniu — że wielokrotniony.

— gospodarka nie uspołeczniona nie odgrywa w gospodarce regionu większej roli,

— obroty na rachunkach oszczędnościowych są stosunkowo wysokie, przy czym na ich rozmiar duży wpływ wywiera ludność spoza regionu.

Zastanówmy się teraz pokrótce, jaki wpływ wywiera praca oddziału wiodącego na kształtowanie się sytuacji rynkowej regionu i na rozmiar emisji. Oddziałowi temu podlegają: przemysł drobny, handel detaliczny i hurtowy (miejski i wiejski), przedsiębiorstwa komunalne, komunikacji, niektóre spożywcze, teatry i jednostki FWP. Od wielu lat oddział wykorzystuje wszelkie możliwości oddziaływania zarówno kredytowego, jak i administracyjnego — idącego niejednokrotnie dość daleko w kierunku pobudzania przedsiębiorstw przemysłu drobnego do poszerzania produkcji rynkowej i do rozwoju usług. Zakres produkcji zaopatrzeniowej tych przedsiębiorstw jest już obecnie stosunkowo niewielki, mimo stałego podnoszenia się ogólnej produkcji. Każdego roku w programach pracy oddziału na naczelnym miejscu figuruje taka tematyka jak — spływ masy towarowej do hurtu i detalu, ocena tej masy towarowej pod kątem widzenia występujących w niej braków i nadmiarów, realizacja akcji przecen towarowych, rozwój usług handlu czy też rozwój produkcji własnej w jednostkach żywienia zbiorowego. Na wszelkie stwierdzone niedociągnięcia oddział bezwzględnie reaguje, stosując różnego rodzaju środki wpływania — od instruktażu i udzielania wskazówek poczynszyszy, na ograniczaniu kredytów kończąc, wykorzystując przy tym również i ścisłą współpracę z organami rad narodowych. Dzięki tej współpracy oddział ma też i niemały wpływ na rozwój sieci handlu detalicznego i placówek żywienia zbiorowego, na modernizację tej sieci, jak i na rozwój usług komunalnych. Należy nadmienić, że jeden z pracowników oddziału od wielu lat pełni funkcję członka prezydium MRN bądź przewodniczącego komisji finansów, budżetu i planu gospodarczego, a inni pracownicy są członkami komisji zaopatrzenia ludności i gospodarki komunalnej. W tej sytuacji pracownicy oddziału w ciągu ostatnich dwóch kadencji rady narodowej brali czynny udział przy wytyczaniu kierunków działania organów wykonawczych rady i podległych radzie jednostek gospodarczych.

Wszystkie oddziały NBP regionu bielsko-bialskiego prowadzą skrupulatną kontrolę funduszu płac kontrolowanych jednostek i między innymi w wyniku tego dyscyplina płac, jak już wyżej przedstawiłismy, jest w regionie ściśle przestrzegana. Również kontrola wypłat na rzecz sektora nie uspołecznionego — żmudna i kłopotliwa, jednak prowadzona przez oddziały konsekwentnie — doprowadziła do tego, że ilość gotówki wypływającej na rynek z tego tytułu została wydatnie ograniczona.

Wszystkie oddziały NBP ściśle współpracują z oddziałem PKO na odcinku propagowania oszczędzania, przyczyniając się do tego, że znaczne środki, przede wszystkim z dodatkowych wynagrodzeń, pochodzących z funduszu zakładowego czy też z podziału nadwyżek rocznych, są lokowane przez pracowników w dużej mierze na książeczkach oszczędnościowych.

Przy oddziale wiodącym funkcjonuje komitet doradczy oddziału, którego członkowie są doskonale zorientowani w zagadnieniach gospodarczych regionu,

a przy tym żywo interesują się ogólną działalnością banku. Komitet wyświadcza oddziałowi duże usługi, jeśli chodzi o znajomość sytuacji gospodarczej regionu i wytyczanie kierunków działania.

Przegląd sytuacji gospodarczej regionu bielsko-bialskiego, dokonany w oparciu o dane planu kasowego, i przy tej sposobności przegląd, w krótkich zarysach, działalności znajdujących się na jego terenie oddziałów NBP nasuwa następujące uwagi natury ogólnej.

Sprawozdawczość planu kasowego stanowi niezmiernie cenny materiał, jeśli chodzi o śledzenie zjawisk ekonomicznych regionu. Jest ona doskonałym urządzeniem alarmowym, niezwykle szybko orientującym o kształtowaniu się podaży i popytu, siły nabywczej ludności, jej rezerw gotówkowych i źródeł utrzymania. Żadna instytucja nie ma takich możliwości śledzenia rozwoju sytuacji rynkowej jak bank. Te możliwości banku są należycie doceniane i rozumiane przez organa władzy terenowej, które ponoszą odpowiedzialność za sytuację panującą w danym regionie.

Na rynku miejskim, jak wiejskim, zarysowują się pomału nadmiary podaży niektórych artykułów, w szczególności artykułów trwałego użytku, przy jednocześnie, występującym w okresie ostatnich lat, stosunkowo niewielkim wzroście średnich dochodów ludności. Nadmiary podaży — przy odczuwanych przy tym brakach niektórych artykułów — świadczą z jednej strony o niewłaściwej strukturze produkcji i braku elastyczności przemysłu, który nie zawsze nadąża za postępem technicznym i nie modernizuje w odpowiednim tempie produkcji, z drugiej zaś strony nadmiary te być może stanowią jakiś sygnał ujawniający się pomału luki deflacyjnej. Zbędne zapasy w handlu, to przymusowa, nie dająca efektów inwestycja i w tej zatem sytuacji dojrzała potrzeba jakiejś śmielszej korekty cen niektórych artykułów przemysłowych, przede wszystkim wspomnianych wyżej artykułów trwałego użytku, która wyzwoliłaby popyt na te artykuły.

Jak wynika z liczby dojeżdżających do pracy do zakładów przemysłowych, położonych na terenie regionu bielsko-bialskiego, oraz z trudności, które napotykają zakłady przy angażowaniu nowych pracowników do pracy, region ten trzeba zaliczyć do regionów o dużym niedoborze siły roboczej.

Dalsza daleko idąca rozbudowa przemysłu, do której się dąży, a której wyrazem ma być produkcja w regionie w roku 1970 o wartości około 20 miliardów, wymaga wydatnego zwiększenia zatrudnienia. Tęgo wzrostu zatrudnienia nie będzie w stanie pokryć ani wyż demograficzny, ani zwiększony dojazd pracowników z sąsiednich powiatów, ponieważ dążą one w szybkim tempie do rozbudowy własnej gospodarki. W tej sytuacji wzrost zatrudnienia w regionie bielsko-bialskim wiąże się z potrzebą sprowadzania pracowników z dalszych okolic kraju, a zatem i z koniecznością budowy nowych osiedli mieszkaniowych, wraz ze wszystkimi związanymi z tym urządzeniami komunalnymi.

Nasuwa się zasadnicze pytanie, czy rozwój przemysłu w regionie w takich warunkach pozostaje w zgodzie z rachunkiem ekonomicznym, który wskazuje nam na to, że budowa zakładów przemysłowych kalkuluje się korzystnie, w regionach posiadających nadmiary siły roboczej, a zatem dysponujących taną siłą roboczą, gdyż z jej zatrudnieniem nie wiąże się natychmiastowa konieczność budowy osiedli od podstaw. Oczywiście, że i rozumiałe względy społeczne przemawiają za tym, aby przemysł nie koncentrować tylko w pewnych rejonach.

Region bielsko-bialski, niestety, praktycznie nie został objęty wydanym w swoim czasie przepisem o deglomracji. Wydaje się, że poruszony problem wymaga jeszcze wnikliwych studiów, które dałyby nam wyraźniejszą odpowiedź na pytanie, czy przypadkiem przy forsowaniu rozwoju przemysłu regionu nie popełniamy jakiegoś zasadniczego błędu, którego początków trzeba się doszukiwać jeszcze w okresie międzywojennym.

EDMUND KACZMARSKI JAN GWOZDECKI
Rybnik

Udział Oddziału NBP w Rybniku w koordynowaniu rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego

Szybki rozwój hutnictwa i przemysłu chemicznego po wyzwoleniu kraju stworzył konieczność zwiększenia wydobycia węgla koksującego. Przeprowadzone badania geologiczne wykazały, że na terenie powiatu rybnickiego i wodzisławskiego znajdują się olbrzymie zasoby węgla, szacowane na blisko 6 miliardów ton, w tym głównie węgla koksującego. Z tych też względów podjęta została uchwała Prezydium Rządu dotycząca rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego i kwalifikująca podstawowe inwestycje z tym związane do inwestycji priorytetowych.

Opracowana koncepcja rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego przewiduje zbudowanie do 1980 roku 20 nowych kopalń oraz poważną rozbudowę i modernizację kopalń istniejących. Równolegle z rozwojem przemysłu węglowego zatwierdzony został plan budowy i rozbudowy miast i osiedli, przemysłów pochodnych oraz zaplecza gospodarczego. O wielkości tych zamierzeń świadczyć może suma nakładów inwestycyjnych, która w roku 1960 wynosiła 1.211 milionów złotych, zaś w roku 1964 już 2.830 milionów złotych. Docelowo w najbliższej pięcioletce wielkość nakładów inwestycyjnych ma wzrosnąć do 5 miliardów złotych w skali rocznej.

Tak szybkie tempo przeobrażenia okręgu wywołało wiele dysproporcji w harmonijnym rozwoju wszystkich dziedzin życia gospodarczego. Przemysł węglowy — jako dominujący — przytłoczył swoimi rozmiarami pozostałe gałęzie gospodarcze jak: budownictwo mieszkaniowe, transport, usługi, obrót towarowy oraz inne usługi komunalne. Narastające od kilku lat dysproporcje nie tylko stały się bardzo uciążliwe, lecz także poczęły działać hamująco na dalszy rozwój górnictwa.

Stąd też wynikła paląca potrzeba koordynacji wszystkich zamierzeń gospodarczych dla złagodzenia występujących trudności.

W tym celu powołano pełnomocnika Rządu do Spraw Rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego, a ostatnio również Zespół do Spraw Koordynacji Poziomej przy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Rybniku, współpracujący ściśle z komitetem powiatowym PZPR.

Oddział NBP w Rybniku włączył się czynnie do prac koordynacyjnych, działając w następujących organach:

- zespół ekonomiczny przy KP PZPR,
- zespół do spraw koordynacji poziomej przy PPRN,
- prezydium PRN,
- komisje radzieckie powiatowej i miejskiej rady narodowej,
- komitet doradczy przy oddziale NBP.

Czynny udział w pracach wymienionych instytucji biorą: dyrektor oddziału, który jest radnym i członkiem prezydium PRN, zastępca dyrektora — członkiem komisji budżetu i planu, i równocześnie spełnia funkcję przewodniczącego komisji do spraw koordynacji poziomej, naczelnik wydziału kredytów, zastępca naczelnika wydziału oraz kierownicy zespołów kredytowych, którzy biorą udział w pracach komisji radzieckich. Udział wymienionych osób wyraża się w formie:

- inicjowania najistotniejszych problemów,
- opracowania konkretnego materiału do wybranych tematów,
- zgłaszania wniosków rozwiązań umożliwiających usuwanie trudności,
- konsekwentnej kontroli przyjętych do realizacji wniosków.

Najważniejszym instrumentem, którym oddział posługuje się dla osiągnięcia tych celów, jest plan kasowy oraz bieżąca analiza jego wykonania. Materiał

ten pogłębiany jest przez sporządzanie rocznych bilansów dochodów i wydatków ludności. Ponadto obserwacja dynamiki podstawowych wskaźników ekonomicznych przedsiębiorstw (w skali oddziału, resortów i branż) oraz wyniki bieżącej kontroli dają bogaty materiał do ujawniania występujących dysproporcji.

Szybki rozwój przemysłu węglowego wymaga migracji siły roboczej — zwłaszcza męskiej, dla której należy zabezpieczyć odpowiednie warunki bytowo-socjalne. Wymagania pod tym względem są dość duże, jeśli zważy się, że przeciętna płaca w okręgu rybnickim jest jedną z najwyższych w skali krajowej. Wysokiej więc sile nabywczej ludności przeciwstawić trzeba odpowiednią wielkość masy towarowej i usług, sprawnie działającego transportu i innych świadczeń o charakterze socjalno-kulturalnym.

Narastającymi niedomaganiem Rybnickiego Okręgu Węglowego są przede wszystkim trudności w transporcie zarówno towarowym, jak i osobowym, bardzo słaba sieć handlu hurtowego, niedostateczna moc przerobowa przedsiębiorstw budowlanych i słaby rozwój punktów usługowych (jeden z niższych wskaźników wielkości usług na głowę ludności).

Dalszą bolączką tego terenu jest nie rozwiązany dotychczas problem zatrudnienia kobiet, których ilość wzrasta z uwagi na zatrudnianie przez górnictwo i budownictwo przede wszystkim mężczyzn.

W okresie dwóch ostatnich lat Oddział NBP w Rybniku przeprowadził badania i przedstawił ich wyniki czynnikiem polityczno-gospodarczym wraz z konkretnymi wnioskami:

1. W zakresie transportu towarowego dokonano szczegółowej analizy źródeł zakupu oraz zbytu materiałów, wyrobów gotowych i towarów, w celu ujawnienia zbędnych lub krzyżujących się przebiegów. W wyniku tego niektóre przedsiębiorstwa zrezygnowały ze zbytu lub zakupów w zbył odległych województwach, inne natomiast dokonują zaopatrzenia zbiorowo, jak na przykład górnictwo (materiały wybuchowe, tlen itp.). Wylimitowano również przewozy krzyżujące się, na przykład Huta „Silesia” — zaopatrzenie i zbył blach, przedsiębiorstwa budowlane — przewóz materiałów budowlanych.

2. W zakresie transportu osobowego oddział opracował — po zebraniu ankiet z przedsiębiorstw — trasy autobusów na zamkniętych liniach pracowniczych. W wyniku tego połączono kursy zbieżne z różnych przedsiębiorstw na tych samych liniach, inne natomiast udostępniono również dla ruchu ogólnego.

3. Złe warunki transportowe i jednocześnie słaba sieć handlu hurtowego odbija się ujemnie na zaopatrzeniu ludności. W związku z tym oddział ustalił na podstawie ankiet wolne lokale nadające się na pomieszczenia magazynowe. Materiał ten przekazany został radom narodowym z propozycjami sposobu ich zagospodarowania. Efektem tego jest zagospodarowanie nieczynnych pomieszczeń po byłym młynie przez hurtownię odzieżową, a w Rybniku hurtownia tekstylna otrzymała przydział na magazyny w nie zagospodarowanych dotychczas lokalach. Obecnie prowadzone są rozmowy z „Argedem” i centralą kosmetyczną.

4. W związku z intensywnym rozwojem Rybnika i niektórych rejonów powiatu zaistniały dysproporcje w rozmieszczeniu punktów sprzedaży detalicznej. Z tych względów oddział opracował analizę rozmieszczenia punktów sprzedaży detalicznej. Analiza ta spowodowała przyspieszenie oddawania do użytku nowych sklepów, na przykład: w Osiedlu Tysiąclecia w Rybniku (5 sklepów), w nowo budujących się miastach Leszczynach i Boguszowicach (12 sklepów) oraz przy nowo budujących się kopalniach (6 pawil-

lonów). W tym też celu opracowano dla komitetu powiatowego PZPR koncepcję nowej rejonizacji działalności gminnych spółdzielni z uwzględnieniem łączenia słabych gospodarzo spółdzielni ze spółdzielniami silniejszymi, dla stworzenia lepszych warunków rozwojowych. Pierwsze dwa etapy tego planu zostały już zrealizowane, w wyniku czego zlikwidowano cztery spółdzielnie słabsze gospodarzo.

5. Biorąc pod uwagę dużą siłę nabywczą ludności oraz znaczną ilość pracowników dojeżdżających lub zameldowanych na pobyt czasowy w Rybnickim Okręgu Węglowym — wystąpiło zjawisko braków w zaopatrzeniu, zwłaszcza towarów rozdzielanych centralnie. Opracowany wspólnie z wydziałami handlu rad narodowych wniosek do PWRN oparty został o materiały z planu kasowego oraz bilansu dochodów i wydatków ludności, ze szczególnym uwzględnieniem nie tylko ilości mieszkańców, lecz siły nabywczej ludności w powiązaniu ze splotem masy towarowej z hurtu. W odpowiedzi na wniosek wydziału handlu PWRN potwierdził słuszność argumentów wysuniętych przez okręg, przydzielając jednocześnie dodatkową masę towarową.

6. Bardzo słaby rozwój usług wymagał z jednej strony uaktywnienia i rozszerzenia dotychczasowej sieci, z drugiej zaś ustalenia najpilniejszych potrzeb w tym zakresie i programu ich realizacji.

Wspólnie z redakcją tygodnika „Nowiny Rybnickie” opracowano informator usług, który został rozkolportowany wśród ludności. Ponadto drogą ankietową zebrano informacje od ludności w zakresie potrzeb i niedomagań w dziedzinie świadczonych usług. Wyniki tej ankiety posłużyły do ustalenia przez prezydium rad narodowych planu rozwoju usług na następną pięciolatkę.

7. Oddział włączył się czynnie do prac komitetu powiatowego PZPR w zakresie ujawniania rezerw produkcyjnych oraz analizy planów alternatywnych na lata 1966—1970, przedłożonych przez przedsiębiorstwa. Prace swoje skoncentrowaliśmy przede wszystkim na zagadnieniach stworzenia nowych miejsc pracy, głównie dla zatrudnienia kobiet, możliwości zwiększenia produkcji eksportowej i antyimportowej, produkcji rynkowej, przy ograniczonym udziale inwestycji.

Prace te przebiegały w trzech etapach, a mianowicie: udział w posiedzeniach aktywnie polityczno-gospodarczego w przedsiębiorstwach, analiza złożonych projektów i podsumowania branżowe, łącznie z oce-

na i wysuwaniem konkretnych wniosków. Obecnie przedsiębiorstwa przygotowują się do wprowadzenia tych zamierzeń w życie.

8. Realizacja tak olbrzymiej inwestycji, jaką jest Rybnicki Okręg Węglowy, wymaga skoncentrowania mocy przerobowej przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego oraz nakładów inwestycyjnych na obiektach najpilniejszych, od ukończenia których uzależniony jest dalszy rozwój okręgu.

Inwestycje w naszym okręgu finansowane i kontrolowane są przez: Narodowy Bank Polski, Bank Inwestycyjny i Bank Rolny. Instytucje te mieszczą się w jednym budynku. Ułatwiona zatem jest w znacznym stopniu wymiana informacji, opinii i uzgadnianie niektórych kierunków inwestowania. Na ukończeniu jest już projekt, wysunięty przez banki, stworzenia w Rybniku dzielnicy składowo-hurtowej, jako jednej wspólnej inwestycji. Dąży się, przy opiniovaniu planów inwestycyjnych, do łączenia podobnych inwestycji socjalnych (np. ambulatoria lekarskie).

Dokonano również próby zbilansowania mocy przerobowej z potrzebami, w wyniku czego utworzone zostały dwa nowe przedsiębiorstwa na naszym terenie oraz zorganizowanych zostało kilka ekip remontowo-budowlanych dla mniejszych inwestycji i remontów. Na podstawie wniosków banków dokonano również rejonizacji wykonawstwa inwestycyjnego w niektórych miejscowościach, gdyż dotychczas przedsiębiorstwa budowlane wykonywały prace w sposób rozproszony, co uniemożliwiało prowadzenie budownictwa systemem uprzemysłowionym.

Podane przez nas przykłady udziału w koordynacji stanowią jedynie wybrane fragmenty tej pracy z ostatniego okresu i dotyczą kompleksowych zagadnień i trudności Rybnickiego Okręgu Węglowego. Istnieje cały szereg spraw mniejszych, które rozwiązane są bieżąco w miarę ich występowania.

Zaznaczyć należy, że wykorzystywanie materiałów bankowych w szerokim zakresie na zewnątrz stworzyło prawidłową atmosferę współpracy i ugruntowało pozycję banku jako jednego z doradców gospodarczych na tym terenie. Potwierdza to fakt włączenia szeregu pracowników bankowych do gospodarczego aktywu okręgu, jak również zwracanie się do banku po opinię i konsultowanie szeregu ważnych spraw przed wydaniem decyzji. Jest to z jednej strony uznanie dla wkładu pracy oddziału, z drugiej zaś stanowi bodziec i zachętę do jej kontynuowania i doskonalenia.

MARCIN ZNANIECKI
Gliwice

Próba analizy kształtowania się środków trwałych wybranych przedsiębiorstw przemysłowych

Gospodarka środkami trwałymi to nie tylko nowe procesy inwestycyjne, to także gospodarka remontowa, to prawidłowe wykorzystanie istniejących mocy produkcyjnych, to wykrywanie rezerw, których uruchomienie nie wymaga inwestowania lub wiążących się tylko z niewielkimi nakładami na inwestycje. Sprawa ta była przedmiotem specjalnych badań prowadzonych przez instancje partyjne województwa katowickiego, które z inicjatywą tą wyszło jako pierwsze w kraju, przekazując swoje doświadczenia na II Plenum KC PZPR i rozpowszechniając je w całym kraju. Słusznie też się stało, że inicjatywa badań wykorzystania środków trwałych, inicjatywa wykrywania rezerw produkcyjnych wykrywała się na terenie województwa katowickiego. Jest to bowiem region gospodarczy kraju o wieloletnich tradycjach przemysłowych, które nie pozostają bez wpływu na związki przyczynowe, dotyczące wykorzystania istniejącego potencjału produkcyjnego, kierunków inwestowania i koncentracji nakładów inwestycyjnych, rynku pracy, kształtowania się zapasów, polityki dopływu środków pieniężnych do przedsiębiorstw i wielu

innych zagadnień. Niniejsze rozważania są próbą wykazania specyfiki gospodarki środkami trwałymi w wybranych przedsiębiorstwach przemysłowych gliwickiego okręgu bankowego.

Na przykładzie czternastu przedsiębiorstw zgrupowanych w dwóch przekrojach badawczych — przedsiębiorstwa o produkcji małoseryjnej i przedsiębiorstwa przemysłu hutniczo-metalowego — zostanie dokonana próba analizy wybranych zagadnień w zakresie środków trwałych.

Na samym wstępie podkreślić trzeba wielką złożoność problemu i nieporównywalność materiału w długim okresie czasu, z uwagi na dokonaną w roku 1961 przecenę i powszechną inwentaryzację środków trwałych. W związku z powyższym struktura środków trwałych porównana będzie jedynie za lata 1962, 1963 i 1964, co stanowi znaczne zwięźlenie i z konieczności spłylenie prowadzonych badań.

W przedsiębiorstwach o produkcji małoseryjnej znajdują się przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego, przedsiębiorstwa produkujące części samochodowe, aparaturę i urządzenia chemiczne, maszyny bu-

dowlane oraz remontujące wagony i parowozy z własną produkcją części. W przedsiębiorstwach hutniczo-metalowych o produkcji seryjnej znajdują się huty żelaza, koksownie, przemysł materiałów ogniotrwałych, przemysł metalowy i walcownia metali nieżelaznych. Ujmując przy badaniu przedsiębiorstwa w dwie grupy, bazowano na wyjściowych parametrach zbliżonych co do stopnia usprzętowania i rodzaju procesu produkcyjnego. W szczególności w grupie ośmiu przedsiębiorstw o produkcji małoseryjnej odchylenia między wartością produkcji przypadającą na jeden złoty środka trwałego w okresie wyjściowym oscylują od 0,81 do 1,38, zaś odpowiednio w grupie sześciu przedsiębiorstw o produkcji seryjnej — od 0,74 do 1,98. Równocześnie wartość środków trwałych przypadająca w okresie wyjściowym na jednego robotnika grupy przemysłowej waha się w przedsiębiorstwach małoseryjnych od 139,6 tys. zł do 245,7 tys. zł i w przedsiębiorstwach o produkcji seryjnej od 213,6 tys. zł do 380,0 tys. zł.

W grupie przedsiębiorstw o produkcji małoseryjnej jedno z przedsiębiorstw rozpoczęło swoją działalność jeszcze w roku 1798, dwa — w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, pozostałych pięć jednostek są to zakłady nowsze. W grupie przedsiębiorstw o produkcji seryjnej na sześć badanych jednostek cztery przedsiębiorstwa rozpoczęły produkcję w latach 1860—1870, jedno — w roku 1916, tylko jedna huta jest nowoczesnym zakładem z lat 1940—1942. Fakt ten rzutuje na kształtowanie się umorzeń, na wiek parku maszynowego, perspektywy rozwojowe przedsiębiorstw, wydajność pracy oraz wiele innych czynników, na które w niniejszym opracowaniu, z uwagi na

wyraźną specyfikę Śląska i jego wieloletnie tradycje produkcyjne, zostanie zwrócona szczególna uwaga.

Rozgraniczenia środków trwałych na produkcyjne i nieprodukcyjne, z uwzględnieniem wielkości umorzeń, dokonano w oparciu o sprawozdania z ruchu i stanu środków trwałych przedsiębiorstw według wzoru ST-4. Przy analizie i ustalaniu wskaźnika rozwoju działalności jednostek w badanym okresie, dane wyjściowe za rok 1962 przyjmowane będą za bazę, czyli za 100 procent. Podstawowe wskaźniki przedsiębiorstw o produkcji małoseryjnej przedstawia tabela 1.

Z obserwacji przedstawionych wskaźników wynika, że stosunkowo znaczny jest wzrost wartości produkcji, osiągany w pierwszym rzędzie przez zwiększenie wydajności pracy. Porównanie kształtowania się zatrudnienia robotników grupy przemysłowej na poziomie wyjściowym, przy dość poważnym wzroście produkcji i stosunkowo niewielkim przyroście majątku trwałego, może świadczyć o kierunkach inwestowania, których przykładem mogą być Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych, realizujące inwestycje szybko rentujące się, polegające na automatyzacji produkcji. Wiąże się to z aktualną sytuacją na rynku pracy (deficyt rąk do pracy) i zapotrzebowaniem na bardziej kwalifikowanych pracowników.

Podkreślić trzeba wysoki stopień umorzeń środków trwałych, ulegający zwiększeniu z roku na rok. Świadczy on o starzeniu się urządzeń, konieczności intensyfikowania gospodarki remontowej i o pilnej potrzebie modernizacji przedsiębiorstw o produkcji małoseryjnej. Równocześnie rzuca się w oczy, że wartość środków trwałych brutto w liczbach bezwzględ-

Tabela 1

	1962 rok	1963 rok	Procent (: 2)	1964 rok	Procent (5 : 2)
1	2	3	4	5	6
Produkcja globalna (mln zł)	954	1.009	105,7	1.083	113,5
Środki trwale produkcji brutto (mln zł)	950	993	104,7	1.006	105,8
Środki trwale ogółem brutto (mln zł)	1.077	1.122	104,1	1.147	106,4
Umorzenia ogółem (mln zł)	544	582	107,0	621	114,1
Procent umorzeń do środków trwałych ogółem brutto	50,5	51,9		54,1	
Zatrudnienie robotników grupy przemysłowej	5.108	5.088	99,6	5.126	100,3
Wartość produkcji na jednego robotnika grupy przemysłowej (tys. zł)	187	198		211	
Produkcja globalna na jeden złoty środka trwałego brutto (zł)	1,0	1,01		1,08	
Wartość środków trwałych produkcji na jednego robotnika grupy przemysłowej (tys. zł)	186,0	195,4		197,2	
Kapitałne remonty (mln zł)	10,2	10,6	103,9	10,7	104,9
Stosunek nakładów na kapitałne remonty do wartości środków trwałych ogółem brutto	0,93	0,98		0,96	

Tabela 2

	1962 rok	1963 rok	Procent (3 : 2)	1964 rok	Procent (5 : 2)
1	2	3	4	5	6
Produkcja globalna (mln zł)	3.946	4.262	108,0	4.729	119,8
Środki trwale produkcji brutto (mln zł)	2.439	2.610	107,0	2.721	111,5
Środki trwale ogółem brutto (mln zł)	2.855	3.042	106,5	3.152	110,4
Umorzenie ogółem (mln zł)	1.249	1.338	107,1	1.392	111,4
Procent umorzeń do środków trwałych ogółem brutto	43,7	43,9		44,2	
Zatrudnienie robotników grupy przemysłowej	7.463	7.592	101,7	7.932	106,2
Wartość produkcji na jednego robotnika grupy przemysłowej (tys. zł)	528	561		596	
Produkcja globalna na jeden złoty środka trwałego brutto (zł)	1,62	1,63		1,74	
Wartość środków trwałych produkcji na jednego robotnika grupy przemysłowej (tys. zł)	326,7	343,8		343,0	
Kapitałne remonty (mln zł)	38,7	53,4	137,8	84,6	218,4
Stosunek nakładów na kapitałne remonty do wartości środków trwałych ogółem brutto	1,36	1,74		2,66	

nich przyrasta w badanym okresie trzech lat o 70 milionów złotych, zaś wartość umorzeń — o 77 milionów złotych. Okoliczność, że plany kapitałnych remontów są w zasadzie w pełni wykonywane, nie rozwiązuje problemu, w przypadku gdy otrzymane wskaźniki nakładów są zbyt niskie i powodują znaczne obniżenie wartości netto środków trwałych. Wskaźnik remontów kapitałnych do ogółu środków trwałych powinien być bardziej korzystny. Podstawowe wskaźniki przedsiębiorstw o produkcji seryjnej przedstawia tabela 2.

W przedsiębiorstwach o produkcji seryjnej, jak już na wstępie wspomniano, w znakomitej większości z tradycjami produkcyjnymi przeszło stuletnimi wskaźnik umorzeń rośnie o 0,5 punktu (w porównaniu do przedsiębiorstw małoseryjnych, gdzie rośnie o 3,6 punktu), przy czym utrzymuje się poniżej 50%, co świadczyłoby o bardziej prawidłowym rozwiązaniu problemu modernizacji i unowocześnieniu wyposażenia przedsiębiorstw w środki trwałe. W sumach globalnych prawidłowo też kształtuje się w zasadzie wzrost produkcji globalnej, jak i wzrost wydajności. Nieznaczne zmniejszenie się wartości środków trwałych, przypadających na jednego robotnika grupy przemysłowej, obserwowane w roku 1964, związane jest bezpośrednio ze zwiększeniem zatrudnienia w tym roku — szczególnie znaczącym wobec deficytu rąk do pracy w tym okręgu. W sumach globalnych ten wzrost zatrudnienia spowodował nieproporcjonalnie korzystniejsze wykonanie produkcji globalnej, co przedstawia wskaźnik wydajności pracy. Pewien niepokój może budzić dopiero porównanie tempa przyrostu produkcji (119,8%), przyrostu produkcyjnych środków trwałych brutto (111,5%) i zatrudnienia robotników grupy przemysłowej — (106,2%). Zagadnienie to zostanie rozwinięte w dalszej części niniejszych rozważań. Obecnie stwierdzić trzeba, że o ile w przemyśle małoseryjnym polityka inwestycyjna szła w

kierunku wyeliminowania czynności pracochłonnych, przez utrzymanie zatrudnienia na nie zmienionym poziomie, przy przyroście produkcji o 13,5%, z równoczesnym załamaniem gospodarki remontowej, o tyle w przedsiębiorstwach o produkcji seryjnej równocześnie z doinwestowaniem, dużo wyższym w cyfrach porównywalnych od doinwestowania w przemyśle małoseryjnym, notowano wzrost zatrudnienia, w efekcie uzyskując prawie 20% przyrostu produkcji i opalowując w zasadzie gospodarkę remontową.

Z kolei należy pokrótce zająć się rozmiarami inwestycji rozwojowych, realizowanych w ramach inwestycji zjednoczeń. Wprowadzane do majątku trwałego inwestycje zakończone stanowią kompleksy rozruchowe o samodzielnej zdolności produkcyjnej, powodujące, przynajmniej w założeniu, wzrost zdolności produkcyjnej. W celu lepszego odczytania liczb, dając analityczne dla obydwóch badanych grup przedsiębiorstw przedstawione zostają w tabelach 3 i 4.

Na pierwszy rzut oka widoczne jest nieproporcjonalne kształtowanie się rozmiarów inwestycji w porównaniu do posiadanych przez przedsiębiorstwa stanów środków trwałych w przekroju obydwóch grup badanych. Przedsiębiorstwa o produkcji małoseryjnej ponoszą nakłady na inwestycje rozwojowe znacznie mniejsze niż przedsiębiorstwa o produkcji seryjnej.

Mimo nikłego udziału inwestycji rozwojowych, dynamika przyrostu produkcji globalnej kształtuje się nad wyraz korzystnie, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę utrzymanie, w zasadzie na nie zmienionym poziomie, zatrudnienia robotników grupy przemysłowej. Przyczyn tego stanu rzeczy należy szukać w dość wysokich nakładach na inwestycje przedsiębiorstw. Sytuacja w tym względzie przedstawia się następująco:

Nakłady w tysiącach złotych:

Tabela 3
Przedsiębiorstwa o produkcji małoseryjnej

	1962 rok	1963 rok	Procent (3 : 2)	1964 rok	Procent (5 : 2)
1	2	3	4	5	6
Koszty zakończonych inwestycji produkcyjnych rozwojowych (w tys. zł)	10.762	27.243	253,1	9.172	85,2
Stan środków trwałych produkcji brutto na 1. 1. roku (w tys. zł)	929.013	950.384	102,3	994.638	107,1
Wskaźnik kosztów inwestycyjnych do stanu środków trwałych (w procentach)	1,1	2,9	X	0,9	X
Wskaźnik przyrostu produkcji do roku poprzedniego (w procentach)	10,9	5,7	X	7,3	X

	1962 rok	Procent	1963 rok	Procent	1964 rok	Procent
Inwestycje zjednoczeń	14.648	50,5	11.479	42,4	13.812	39,2
Inwestycje przedsiębiorstw	14.447	49,5	15.571	57,6	21.413	60,8
Razem	29.095	100,0	27.050	100,0	35.225	100,0

Powyższa sytuacja wynika stąd, że w przedsiębiorstwach o rozbudowanym parku maszynowym, posiadających maszyny różnego typu, pochodzących z różnych okresów, istnieje zapotrzebowanie na dużą ilość inwestycji modernizacyjnych, likwidujących wąskie gardła produkcyjne powstające w miarę wzrostu przedsiębiorstw. Z uwagi na pogłębiający się stosunek umorzeń do wartości środków trwałych, przekraczających 50% i w badanym trzyletnim okresie zwiększający o 3,6 punktu, udział inwestycji modernizacyjnych w tej grupie przedsiębiorstw jest nadal zbyt mały.

Tabela 4

Przedsiębiorstwa o produkcji seryjnej

	1962 rok	1963 rok	Procent (3 : 2)	1964 rok	Procent (5 : 2)
1	2	3	4	5	6
Koszty zakończonych inwestycji produkcyjnych rozwojowych (w tys. zł)	60.143	212.800	353,8	135.739	225,7
Stan środków trwałych produkcji brutto na 1. 1. roku (w tys. zł)	2.385.063	2.441.085	102,3	2.610.866	109,4
Wskaźnik kosztów inwestycyjnych do stanu środków trwałych (w procentach)	2,5	8,7	X	5,2	X
Wskaźnik przyrostu produkcji do roku poprzedniego (w procentach)	2,9	7,9	X	10,9	X

Z aspektem powyższym wiąże się bezpośrednio sprawa zaniedbania gospodarki remontowej, rzutująca na sprawność techniczną jednostek i na jakość produkcji. Warto w perspektywie czasu rozważyć problem remontów kapitalnych, mających równocześnie wpływ na polepszenie uzyskiwanych tolerancji na maszynach przez ewentualną modernizację parku maszynowego.

W przedsiębiorstwach o produkcji seryjnej wyraźne wybija się załamanie linii rozwojowej w roku 1963, kiedy to przyrost produkcji w porównaniu do roku poprzedniego ukształtował się poniżej wskaźnika inwestycji rozwojowych. Zasadniczy wpływ na powyższe, w pewnym stopniu w roku 1964 opanowane, zagadnienie miała budowa nowego pieca martenowskiego, o założonej wydajności 33% całej dotychczasowej stalowni Huty „Łabędy”. Inwestycja ta była realizowana bez należytego powiązania poczyną inwestycyjnych w sąsiadujących przedsiębiorstwach, bez inwestycji towarzyszących, wskutek czego po oddaniu pieca do eksploatacji w drugim półroczu 1963 wystąpiły poważne trudności produkcyjne. Podobne zresztą trudności przechodziła w roku 1962 Huta 1 Maja, a mimo to nie uniknięto ich również i w rok później.

Opanowanie sytuacji produkcyjnej w Hucie „Łabędy” w roku 1964, przynajmniej częściowo związane jest ze zwiększeniem zatrudnienia, przy czym we wzroście łącznym sześciu przedsiębiorstw ujętych w tej grupie badanej, Huta „Łabędy” partycypuje w 59%. Podkreślić trzeba, że mimo iż wskaźniki przyrostu produkcji w porównaniu do poczyną inwestycyjnych całej grupy kształtują się na ogół korzystnie, zdolność produkcyjna nowego pieca martenowskiego w roku 1964 wykorzystana została w 62%, zaś na rok 1965 zaplanowano wykorzystanie jej w 65%. Stosunkowo dobre wyniki całej badanej grupy związane są z korzystnymi wskaźnikami Walcowni Metali, w której prowadzono inwestycje modernizacyjne, w wyniku czego wzrost wydajności pracy wyniósł 18,3%, przy przyroście wartości środków trwałych produkcyjnych o 16%. Odpowiednie wskaźniki dla Huty „Łabędy” wynoszą: wzrost wydajności pracy — 9,5%, przyrost wartości środków trwałych produkcyjnych — 22%. Z powyższych przykładów nasuwa się wniosek, że analiza prowadzona w przekroju syntetycznym powinna być pogłębiona przez badania szczegółowe, przynajmniej w zakresie większych i ważniejszych inwestycji produkcyjnych, oddawanych do użytku.

W świetle przeprowadzonej analizy nasuwają się wnioski dotyczące kierunków prac analitycznych banku:

1. Dla oceny prawidłowości kierunków inwestowania i wykorzystania środków trwałych należy operować długimi okresami czasu — przyjęty z konieczności w niniejszej próbie analizy okres trzyletni po-

winien być wydłużony, a prace badawcze kontynuowane w następnych okresach sprawozdawczych.

2. Należy podkreślić w kontaktach z przedsiębiorstwami i jednostkami nadrzędnymi węzłowe znaczenie gospodarki remontowej i modernizacji wyposażenia w środki trwałe, w szczególności zaś parku maszynowego, ustalając w miarę możliwości konieczne minimum dla zahamowanie procesu starzenia się urządzeń.

3. Należy zwrócić uwagę na wpływ inwestycji poza-produkcyjnych na wydajność pracy przez stabilizację załogi i poprawne kształtowanie się stosunków międzyludzkich.

4. Należy, w przypadku planowania inwestycji dozbierających moce produkcyjne, zwracać uwagę na pełne przygotowanie inwestycji z punktu widzenia uwzględnienia inwestycji towarzyszących, w szerokim tego słowa znaczeniu.

5. Należy popularyzować możliwości uzyskania kredytów na inwestycje szybko rentujące się, powodujące zmniejszenie pracochłonności, jak i materiałochłonności produkcji i likwidujące wąskie gardła produkcyjne.

6. Należy śledzić osiągnięte przez przedsiębiorstwa wyniki po oddaniu inwestycji do eksploatacji, konsultując się z bankami finansującymi te inwestycje, porównując je z założeniami wyjściowymi, przy czym odnosi się to w pierwszym rzędzie do inwestycji mających dać duże uzyski produkcyjne. Zaobserwowanymi trudnościami w osiąganiu uzysków należy dzielić się z jednostkami nadrzędnymi inwestorów, w celu ewentualnego uniknięcia podobnych trudności przy realizacji takich inwestycji w innych przedsiębiorstwach; w perspektywie czasu dążyć do zwiększenia poczucia odpowiedzialności przedsiębiorstw i zjednoczeń za prawidłową gospodarkę środkami trwałymi.

7. Środkami mogącymi wpłynąć na zwiększenie zainteresowania i odpowiedzialności przedsiębiorstw i zjednoczeń za prawidłowe inwestowanie i wykorzystanie środków trwałych, w perspektywie czasu mogą być:

- wprowadzenie dyskusowanego oprocentowania środków trwałych,
- wprowadzenie dyskusowanego kredytowania inwestycji zjednoczeń,
- powiązanie finansowania remontów średnich i kapitalnych w trybie przyjętym dla eksperymentów w przemyśle maszynowym.

8. Rozważenie problemu właściwego wykorzystania doświadczonej kadry ludzkiej (pracownicy o wieloletnich tradycjach) przez rozwojową przebudowę przemysłu, szczególnie małoseryjnego, na przemysł bardziej precyzyjny i wymagający wysokich kwalifikacji, z równoczesnym zmniejszeniem stosowania siły ludzkiej niewykwalifikowanej.

MARIAN RAJCZYK
Zawiercie

Mechanizacja prac bankowych w województwie katowickim

W Narodowym Banku Polskim, centralnej instytucji kredytowej i rozliczeniowej kraju, istnieje szczególna potrzeba zastosowania nowoczesnych metod obrotu, sprawozdawczości i statystyki. Wynika ona z rozmiarów działalności banku i jego roli w życiu gospodarczym kraju. Skuteczność i trafność decyzji podejmowanych przez organy zarządzania na podstawie materiałów bankowych zależy w pewnych przypadkach nie tylko od ilości i rodzaju otrzymanych informacji, ale również od tego czy decyzja podjęta zostanie dostatecznie szybko. Bez nowoczesnych maszyn zebranie informacji z terenu całego kraju i ich odpowiednie przetworzenie w krótkim czasie nie byłoby możliwe. To właśnie, obok względów zwiększenia wydajności pracy, narzuca potrzebę mechanizacji prac bankowych.

W katowickim okręgu bankowym zagadnienia mechanizacji otrzymały należną im rangę. Od kilku lat działa w Oddziale Wojewódzkim NBP w Katowicach Kolegium Mechanizacji, powołane przez dyrektora oddziału wojewódzkiego. Przewodniczącym kolegium jest zastępca dyrektora oddziału wojewódzkiego; w skład kolegium wchodzi naczelniczy wydziałów, wybrani pracownicy, których zajęcia mogą mieć wpływ na rozwój mechanizacji, na przykład organizator pracy maszyn, kierownik warsztatu, a ponadto niektóre osoby wykazujące specjalne zainteresowanie tymi sprawami, zatrudnione tak w oddziale wojewódzkim, jak i w oddziałach operacyjnych. Na posiedzenia zapraszano również innych pracowników, o ile ich obecność była potrzebna przy omawianiu określonego tematu.

Posiedzenia kolegium odbywają się raz w kwartale, a w miarę potrzeby częściej. Na posiedzeniach tych omawia się aktualne i przyszłe problemy mechanizacji, w szerokim tego słowa rozumieniu. Są to zagadnienia o charakterze programowym i organizacyjnym oraz sprawy koordynacji poczyniań oddziałów operacyjnych i wydziałów oddziału wojewódzkiego w tym zakresie. Wytycza się więc kierunki pracy dla racjonalizatorów, wskazując zagadnienia wymagające opracowania, ocenia się ważniejsze projekty w zakresie mechanizacji, ustala formy i zakres eksperymentów i podsumowuje ich wyniki. Podejmuje się decyzje o upowszechnieniu rozwiązań sprawdzonych i zaakceptowanych. Omawiane są także sprawy stanu parku maszynowego, organizacji jego konserwacji i napraw, sprawy szkolenia w zakresie znajomości i obsługi maszyn oraz inne sprawy rzutuujące na rozwój mechanizacji. Uchwały przedstawiane są dyrektorowi oddziału wojewódzkiego do zaakceptowania.

Na wniosek kolegium utworzono w oddziale wojewódzkim przy wydziale operacyjno-rachunkowym specjalną komórkę mechanizacji. Kierownikiem komórki jest organizator pracy maszyn. Podporządkowano mu mechaników warsztatu naprawy maszyn, podległych poprzednio wydziałowi administracyjno-gospodarczemu i operatorów obsługujących maszyny, umieszczeni dawniej w wydziale organizacji. W ten sposób skoncentrowano w jednym wydziale całość zagadnień mechanizacji, w szczególności zaś skoncentrowano w jednym ośrodku dyspozycje wydawane w tym zakresie. Wydziałowi organizacji pozostawiono ogólną koordynację działalności w zakresie upowszechniania mechanizacji prac biurowych, a wydziałowi administracyjno-gospodarczemu sprawy zaopatrzenia warsztatu w materiały, części zapasowe i narzędzia pracy.

Rozwiązanie takie przyczyniło się do usprawnienia pracy w samym oddziale wojewódzkim, korzystnie wpłynęło również na wykonywanie zadań oddziału wojewódzkiego w stosunku do oddziałów operacyjnych w zakresie mechanizacji. Odpadła całkowicie konieczność uzgadniania między wydziałami wielu drobnych nieraz spraw. Pozytywna rola tej komórki uwydatnia się również na tle narastających zadań w zakresie organizacji coraz liczniejszych ośrodków zmechanizowanej rachunkowości budżetowej.

Ilościowy i jakościowy stan parku maszynowego, będącego bazą poczyniań w zakresie mechanizacji w naszym województwie, obrazuje poniższe zestawienie, sporządzone według stanu na dzień 1.1.1965 roku.

Rodzaj maszyn	Stan ogółem	Stopień zużycia	
		do 50 %	ponad 50 %
Sumatory	498	172	326
Saldujące	69	32	37
Księgujące	143	101	42
Arytmometry	181	99	82

Z powyższego wynika, że najtrudniejsza w okręgu katowickim jest sytuacja na odcinku sumatorów. Wysoki stopień zużycia większości tych maszyn wskazuje na konieczność szybkiego odnowienia tej części parku maszynowego. Podobna sytuacja była do niedawna również na odcinku maszyn do księgowania, jednak dostawy maszyn w okresie ostatnich lat znacznie ją poprawiły. Polepszył się w sposób zdecydowany stan techniczny maszyn, a jednocześnie park maszynowy został unowocześniony. Na ogólną liczbę 143 maszyn do księgowania przypada 87 maszyn nowego typu „Ascota” (Astra) i „Continental”. Są to, jak wiadomo, maszyny nowoczesne, maszyny, które mogą być wykorzystywane do różnych prac.

W latach minionych postęp na odcinku mechanizacji prac bankowych był w województwie katowickim znaczny i objął dość szeroki wachlarz zagadnień. Szczegółowe wyliczanie elementów tego postępu byłoby niecelowe — lepiej wydaje się ująć zagadnienie problemowo.

Najpoważniejszym osiągnięciem jest niewątpliwie postęp w zakresie mechanizacji sprawozdawczości w samym oddziale wojewódzkim. Techniką maszynową

sporządza się w zasadzie wszystkie bardziej pracochłonne sprawozdania liczbowe we wszystkich pionach czynności. Dzięki dostosowaniu formularzy sprawozdawczych do wymogów maszyn i wprowadzeniu odpowiednich układów sterowania, wiele czynności dawniej bardzo trudnych wykonuje się obecnie szybko i sprawnie.

Wysoki stopień mechanizacji sprawozdawczości oddziału wojewódzkiego jest owocem wspólnych wysiłków pracowników centrali banku i terenowych jednostek organizacyjnych. Okręg katowicki ma także w tym swój udział. W naszym okręgu powstał i praktycznie wypróbowany był między innymi projekt mechanizacji najbardziej pracochłonnej i skomplikowanego sprawozdania — sprawozdania z działalności kredytowej. Projekt ten został oceniony pozytywnie i wprowadzony w skali krajowej.

Systemem zmechanizowanym opracowuje się w Oddziale Wojewódzkim w Katowicach w sumie 26 rodzajów sprawozdań. Niektóre z nich opracowywane są w kilku przekrojach, niektóre składają się z kilku nieraz części (na przykład sprawozdawczość kredytowa). Są to sprawozdania ze wszystkich pionów czynności.

Dzięki mechanizacji sprawozdawczości uzyskano poważne efekty. Szczególnie widoczne są te efekty w wydziałach kredytów. Okres sprawozdawczości przestał być tam okresem wyczerpującej, nerwowej pracy, polegającej na sumowaniu danych ze sprawozdań cząstkowych. Brak wprawy i prymitywna technika tego sumowania powodowały przeciążenie pracowników, przedłużenie czasu pracy i godziny nadliczbowe, w większości przypadków nawet nie zgłaszane do zaewidencjonowania. Wyzwolenie czasu pracy w wyniku mechanizacji wymienionych czynności pozwoliło pogłębić kontrolę sprawozdań i przygotować materiały do sprawozdawczości opisowej bez godzin nadliczbowych. Także w innych wydziałach poprawiono merytoryczną kontrolę sprawozdań opracowywanych na maszynach.

Upowszechnienie mechanizacji sprawozdawczości w oddziale wojewódzkim zmniejszyło znacznie jej pracochłonność, odciażyło pracowników koncepcyjnych, stworzyło jednak nowe problemy. W pewnych okresach, szczególnie zaś na początku drugiego miesiąca kwartału, następuje poważne spiętrzenie pracy na maszynach, na skutek zbiegu terminów sprawozdawczości miesięcznej pionu operacyjno-rachunkowego i kwartalnej sprawozdawczości kredytowej. Ostro wystąpił tu problem ograniczonej przepustowości maszyn w ciągu dnia pracy. Oddział Wojewódzki NBP w Katowicach rozwiązał ten problem drogą wprowadzenia dwuzmianowej pracy na maszynach. Wyszkolono wcześniej dodatkowych operatorów maszyn spośród pracowników własnych, przygotowano również pewną rezerwę w pobliskich oddziałach operacyjnych. Nie jest to jednak rozwiązanie właściwe, niewątpliwie lepsze byłoby zróżnicowanie terminów sporządzania sprawozdań.

Mamy osiągnięcia również w zakresie mechanizacji pracy w oddziałach operacyjnych naszego okręgu bankowego. Na postęp w tym zakresie składają się i najważniejsze i nieraz drobne usprawnienia, ułatwiające pracę.

W roku ubiegłym wprowadzony został eksperymentalnie system księgowania rachunków klientów banku, umożliwiający bieżące, automatyczne naliczanie przez maszynę liczb procentowych na tych rachunkach, przy okazji bieżącego księgowania zaszczości dziennych. Układ księgowania jest dostosowany do typowych kart kontowych, sterowanie zapewnia całkowitą automatyzację czynności naliczania. Jest to więc mechanizacja w pełnym słowa tego znaczeniu.

Roczny eksperyment pozwolił wypróbować system, udoskonalić go, ocenić przydatność i określić warunki, w jakich może być stosowany. Doświadczenia wykorzystane zostaną przy próbie ustalenia wzorcowego systemu księgowości w oddziale operacyjnym. Jest to sprawa szczególnie aktualna wobec istotnych zmian wprowadzonych ostatnio w tradycyjnej organizacji rachunkowości (zob. ZP B 5/65). Kierunki zamierzonego działania w tym zakresie nakreślone zostaną jeszcze w dalszej części artykułu.

W oddziałach dysponujących maszynami o dużej ilości liczników (powyżej 10) wprowadzono mechanizację zestawiania obrotów kasowych według tytułów planu kasowego. Przy jednorazowym tylko palcowaniu każdej kwoty uzyskuje się sumy obrotów w dwu przekrojach: według tytułów planu kasowego i wypłaty funduszu płac według działów gospodarki narodowej oraz sprawdzian zgodności — obroty ogółem. Niektóre oddziały specjalistyczne, w których występuje węższy wachlarz tytułów planu kasowego, wykonują to sumowanie przy pomocy maszyn dziesięciolicznikowych, na specjalnym układzie sterowania.

Wspomniany wyżej układ sterowania ustawiony jest na tablicy wykorzystywanej do innych celów, a częściowo wolnej (zajmuje 23 cm) i jest przeznaczony głównie do sporządzania wykazu stanów rachunków bankowych systemem zmechanizowanym. Miesięczna inwentura sald rachunków kont bilansowych, wchodzących do wykazu, sporządzona na wspomnianym układzie, daje wszystkie sumy potrzebne do wykazu, a więc w przekroju branż, z podziałem na niektóre rodzaje itd. Sam wykaz sporządza się także na maszynie, uzyskując wszystkie sumy pośrednie i końcowe oraz liczby kontrolne dla sprawdzenia jego rachunkowej poprawności.

Opracowany został również ciekawy i bardzo praktyczny sposób mechanizacji naliczania liczb procentowych na rachunkach mało ruchliwych, przy pomocy sumatorów „Ascota” 115 i 117. Usprawnienie polega na połączeniu czynności obliczania i zapisu na zestawieniu liczb procentowych oraz zastosowaniu mechanicznej kontroli poprawności obliczeń. Konieczna jest jednak drobna modyfikacja formularza i do czasu wydania nowego nakładu sposób ten nie może być w pełni wykorzystany.

Wiele oddziałów wykorzystuje maszyny wielolicznikowe do księgowania przy sporządzaniu sprawozdań z wykonania funduszu płac jednostek budżetowych, miesięcznego bilansu sald, rocznego bilansu obrotów i sald, zestawień liczb procentowych i odsetek oraz przy innych pracach. Niektóre z tych prac mogą być wykonane na maszynie dopiero po uzupełnieniu tablicy sterującej dodatkowymi zastawkami.

Wydział organizacji oddziału wojewódzkiego zorganizował w roku ubiegłym akcję rozpowszechnienia różnych rozwiązań w zakresie mechanizacji. Zostały zebrane, usystematyzowane i krytycznie ocenione, stosowane przez oddziały metody wykorzystywania maszyn. Wybrane zostały następnie rozwiązania uznane za dobre i jako takie podane do wiadomości wszystkich oddziałów, wraz ze szczegółowym opisem. Były to usprawnienia nadające się do zastosowania po przeczytaniu opisu; trudniejsze wprowadzane są oczywiście pod nadzorem organizatora. W wyniku tej akcji podano oddziałom do wiadomości opis wykonania dziesięciu prac z pionu operacyjno-rachunkowego.

Prowadzono ponadto w trzech oddziałach naszego województwa eksperyment mający na celu wypróbowanie przydatności praktycznej niektórych schematów sterowania maszyn. Wprowadzono mianowicie system księgowania rachunków według tak zwanego schematu 11 z liczbą kontrolną i automatyczną numeracją wyciągów oraz nieco odmienny — według schematu 9, obecnie już nieaktualny. Utworzono również doświadczalną stację maszyn księgujących przy Oddziale NBP w Gliwicach. Bogate doświadczenia zebrane w wyniku prowadzenia różnorodnych eksperymentów niewątpliwie ułatwią dalsze prace, mające na celu rozwój mechanizacji.

Program zamierzeń na najbliższą przyszłość w zakresie mechanizacji jest w katowickim okręgu bankowym bogaty. Zamierzenia te są dość różnorodne, dotyczą również prac wykonywanych w oddziale wojewódzkim, w większości koncentrują się jednak na działalności oddziałów operacyjnych. W tym zakresie jest jeszcze wiele do zrobienia i dużo można ułatwić, uproszczyć, pewne czynności wyeliminować.

Projektowane jest przeprowadzenie eksperymentu w zakresie sprawozdawczości kredytowej, zmierzającego do wyeliminowania niektórych jej ogniw pośrednich, bez zmiany treści i zakresu sprawozdawczości. Proponuje się mianowicie sporządzanie zbiorczych sprawozdań branżowych w oddziale wojewódzkim nie jak dotychczas na podstawie sprawozdań oddziałowych, lecz bezpośrednio z odpowiednio zmodyfikowa-

nych arkuszy ewidencyjno-analitycznych, nadesłanych przez oddziały do wykorzystania. Zakłada się, że ten system może być stosowany równolegle z dotychczasowym i obejmie branżę „rozproszoną”, to znaczy występującą w kilku oddziałach i reprezentowane w każdym z tych oddziałów przez jedno — dwa przedsiębiorstwa. Takich branż nawet w wysoko uprzemysłowionym katowickim okręgu bankowym jest zdecydowana większość.

Korzyści z zastosowania takiego systemu byłyby różnorodne. Najpoważniejszą wydaje się odciążenie pracowników pionu kredytów w oddziałach operacyjnych, przy zasadniczym zmniejszeniu ilości pracy wykonywanej w skali całego banku. Obok tego oszczędność papieru i radykalne zmniejszenie pola błędów, co niewątpliwie poprawi jakość informacji. Wcześniejsze rozpoczęcie cyklu sprawozdawczości rozwiązać może problemy organizacyjne oddziałów wojewódzkich, wynikające ze zbiegu terminów sprawozdawczości kredytowej i operacyjnej oraz trudności centrali, wynikające z ilości sprawozdań przypadających do opracowania w ograniczonym czasie.

Niezależnie od wyników wspomnianego eksperymentu przewiduje się wprowadzenie w większych oddziałach operacyjnych częściowej mechanizacji opracowywania sprawozdań kredytowych, szczególnie w zakresie branż licznie reprezentowanych. Wykorzystanie mają być przy tym posiadane przez oddziały maszyny do księgowania, nawet dziesięciolicznikowe. Przewiduje się wykorzystać układy sterowania maszyny do sporządzania oddziałowych zestawień statystycznych. Zestawienia te będą oczywiście tym pełniejsze, im więcej liczników będzie posiadała maszyna.

Wspomniana wyżej modyfikacja arkuszy ewidencyjno-analitycznych byłaby przy tym bardzo pomocna, ponieważ wtedy sporządzenie sprawozdania i statystyki stałoby się zadaniem czysto technicznym. Mogłaby to zrobić osoba nie rozumiejąca zasad kredytowania, a więc operator znający maszynę i sprawnie ją obsługujący. Zapewniłoby się w ten sposób właściwą wydajność pracy.

W roku bieżącym w katowickim okręgu bankowym powstają dalsze cztery ośrodki zmechanizowanej rachunkowości budżetowej. Doskonalenie systemu księgowania i sprawozdawczości OZRB stawiamy sobie jako jeden z ważniejszych kierunków działania. Jednym z zadań w tym zakresie jest ujednolicenie systemu księgowania w OZRB i w księgowości bankowej, aby na tej samej maszynie i tej samej tablicy osiągnąć zamierzony, nieco tylko zróżnicowany efekt.

Drogą modyfikacji układu tablicy sterującej, używanej do księgowania w OZRB (tak zwany schemat 12), udało się rozwiązać sprawę automatycznej numeracji wyciągów. Przy księgowaniu operacji jednostek budżetowych nic się nie zmienia, a dopiero przy księgowaniu rachunków bankowych, po wprowadzeniu do jednego z liczników stałej „jedynki”, uzyskujemy na karcie kontowej numery wyciągów samoczynnie zapisywane przez maszynę. Sumowanie obrotów i sald nie ulega przy tym żadnej zmianie.

Przy okazji dokonywania zmian w tablicy sterującej można zastosować mechaniczne wykluczenie błędów operatora, polegających na wpisaniu kwot w rubryce salda wyjściowego „winien” i salda wyjściowego „ma”, co — jak wiadomo — powoduje błędne storno automatyczne i błąd w sumowaniu sald, kłopotliwy do sprostowania. Można także zmienić nieco sterowanie w części przewidzianej do sporządzania księgi głównej i wykluczyć w ten sposób pomyłki przy prowadzeniu obrotów poprzednich, jednak kosztem palcowania salda z poprzedniego dnia.

Omówione wyżej rozwiązanie wprowadzone zostało tytułem próby w Oddziale NBP w Zawierciu, przy którym z dniem 1 kwietnia bieżącego roku powstał ośrodek zmechanizowanej rachunkowości budżetowej. Po wypróbowaniu układu przy księgowaniu operacji jednostek budżetowych oddział zastosuje ten system w całej księgowości własnej. Zwolnione dzięki temu tablice sterujące planuje się wykorzystać do innych celów, między innymi dla wprowadzenia do konta bilansowego 6 omawianego już sterowania, umożliwiającego automatyczne naliczanie liczb procentowych. Wprowadzie jednym z warunków zastosowania

tego sterowania jest techniczna sprawność maszyn, wydaje się jednak, że wymogi pod adresem maszyn nie są w tym przypadku bynajmniej wyższe niż przy księgowości jednostek budżetowych.

Rysuje się więc określony model organizacji księgowości w oddziałach operacyjnych, model umożliwiający wysokie wykorzystanie technicznych możliwości maszyn. Duże pole do dalszych poszukiwań w ramach tak przyjętego modelu otwiera się w związku ze zniesieniem primanot oraz obowiązku ścisłego rozgraniczenia księgowości syntetycznej i księgowości analitycznej. Istnieją już w tym zakresie pewne pomysły zmierzające do ograniczenia pola błędów, bez dodatkowych urządzeń i dodatkowych nakładów pracy. Nie są to jednak jeszcze projekty ściśle sprecyzowane i wypróbowane.

Chcemy uregulować w sposób kompleksowy sprawę naliczania liczb procentowych i odsetek oraz zastosowań w kilku oddziałach wzorcową organizację wymienionych czynności. Na tym właśnie odcinku zastosować można równolegle i te poważne usprawnienia i te drobniejsze, lecz również istotne. Zebranie ich w jednym miejscu pozwoli lepiej ocenić efektywność usprawnień, ułatwi również ich rozpowszechnianie.

Powstała również koncepcja wytypowania w naszym okręgu bankowym jednego — dwóch oddziałów, w których byłyby skoncentrowane możliwie wszystkie aktualne rozwiązania w zakresie mechanizacji. Zakłada się, że w ten sposób stworzone byłyby korzystne warunki do oceny stopnia przydatności poszczególnych rozwiązań i klimat do nowych poszukiwań i doskonalenia metod pracy. Oddział taki byłby ponadto bazą do propagowania i upowszechniania techniki pracy biurowej.

W zakresie spraw organizacyjnych, dotyczących mechanizacji, przewiduje się częściową decentralizację czynności konserwacyjno-reмонтowych przez utworzenie punktów naprawczych początkowo w Bielsku i Częstochowie. Zadaniem mechaników zatrudnionych przez te oddziały byłoby przeprowadzanie konserwacji i drobniejszych napraw maszyn biurowych w swoim rejonie. Celem perspektywicznym jest przejęcie przez własne warsztaty opieki nad wszystkimi maszynami biurowymi, celem doraźnym — zapewnienie lepszej opieki maszynom księgującym i sumatorom oraz oszczędność kosztów konserwacji i delegacji służbowych.

Zorganizowana zostanie także akcja wymiany maszyn między oddziałami, zmierzająca do ujednolicenia typów maszyn w wybranych oddziałach. Spodziewane są z tego tytułu efekty w postaci ułatwień organizacyjnych w zakresie obsługi maszyn, ich konserwacji, naprawy itp.

Nie zamierzamy ograniczyć się do poszukiwania i wprowadzenia w życie rozwiązań w zakresie mechanizacji tylko o większym znaczeniu. Doceniamy również znaczenie drobnych usprawnień w tym zakresie, usprawnień nieraz tylko jednorazowo zastosowanych przy sporadycznie występującej pracy. Efekty

są dwojakiej natury. Obok wydajności pracy, względów estetyki itp., gra tu rolę czynnik o charakterze wychowawczym — podniesienie kultury technicznej personelu.

Właśnie na ten moment zwracamy w roku bieżącym szczególną uwagę. Znajomość elementarnych zasad budowy maszyn, znajomość technicznych możliwości tych maszyn, rozumienie układu sterowania przy konkretnej pracy — wszystko to ogromnie ułatwia posługiwanie się maszyną, pozwala znaleźć wyjście w przypadku popełnienia pomyłki, błędu maszyny itp. Tylko osoba znająca maszynę i jej możliwości potrafi wykorzystać ją do wykonania nietypowej pracy. Często drobna zmiana sterowania licznika pozwala wykonać sprawozdanie lub obliczenie pozornie bardzo skomplikowane i trudne. Dotyczy to zresztą również prostych maszyn liczących.

Podniesienie kultury technicznej pracowników w zakresie obsługi maszyn jest możliwe tylko drogą odpowiedniego szkolenia. Szkolenie takie zostanie zapoczątkowane w roku bieżącym i będzie kontynuowane w latach następnych. Jeden z oddziałów w naszym okręgu już rozpoczął takie szkolenie; jego celem jest zapoznanie zainteresowanych osób z podstawową zasadą budowy maszyny, funkcjonowaniem liczników, ich sterowaniem i możliwościami technicznymi różnych maszyn. Kolejnym etapem będzie zapoznanie ze stosowanymi układami sterowania maszyn do księgowania. Podobne szkolenie zorganizowane będzie jeszcze w tym roku w oddziale wojewódzkim dla operatorów z kilku wybranych oddziałów operacyjnych, w pierwszej kolejności oddziałów posiadających OZRB. Przewiduje się również zapoznanie aktywów kierowniczego z systemem elektronicznej techniki obliczeniowej.

Obecne poczynania w zakresie mechanizacji traktuje się w katowickim okręgu bankowym jako ważny czynnik podnoszenia wydajności pracy i jej ułatwiania, a jednocześnie jako etap przygotowawczy przejścia do wielkiej mechanizacji. Zdajemy sobie sprawę, że wielka mechanizacja wymaga ścisłej współpracy oddziałów z ośrodkiem i w związku z tym kadry osób o dostatecznie wysokiej kulturze technicznej. Chcemy taką kadrę przygotować, chcemy ośwoić szeroki krąg pracowników z maszynami, pokazać im jak wiele można dzięki mechanizacji uzyskać i w ten sposób uczynić z nich entuzjastów techniki pracy biurowej.

Realizacja przedstawionych zamierzeń w zakresie mechanizacji przyniesie trwałe efekty, jeśli spełnione zostaną pewne warunki techniczno-organizacyjne. Ważniejsze z nich, to zapewnienie stałego dopływu odpowiedniej ilości nowych maszyn, zapewnienie dobrej konserwacji i fachowych napraw oraz operatorów na odpowiednim poziomie, co uwarunkowane jest w dużym stopniu poziomem płac. Wydaje się, że ważnym czynnikiem jest także upowszechnienie wiedzy o maszynach i ich możliwościach wśród kadry kierowniczej, szczególnie wśród osób zajmujących średnie stanowiska kierownicze w pionie operacyjno-rachunkowym.